ΑΝΟΙΞΗ
ΑΠΟ ΤΑΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ

ΕΡΓΟΝ Ν. ΓΥΖΗ
Φωτογρ. Ντούνια

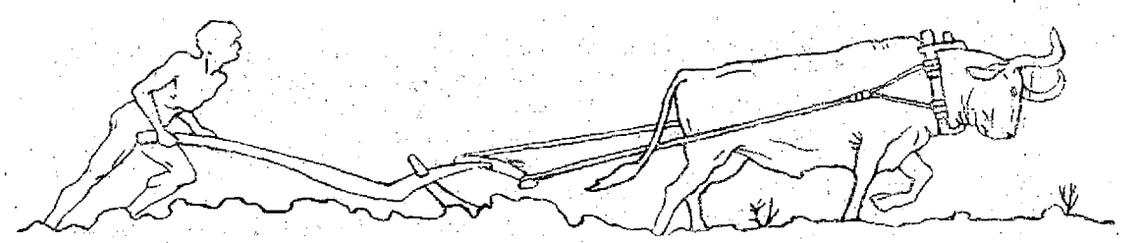

ΠΑΝΔΩΡΑ

ΕΤΟΣ ΙΒ΄ 15—31
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1911

Η ΦΑΤΝΗ

Ξένη τὴν ἔλεγαν κ' ἦταν, ἀλήθεια, μιὰ ὠμμορφιὰ παράξενη, ἐξωτικὴ καὶ σὰν ὑπερκόσμια. Τὸ σύνολό της, τὸ μεστὸ καὶ καλοκαμωμένο της σῶμα, ἀκτινοβολοῦσε μι' ἀλλοιώτικη ψυχή. Τὰ μαῦρα της μάτια, βυθισμένα πάντα σὲ ὄνειρο, στεφανώνουνταν ἀπὸ κάτω μὲ δυὸ ζωηρὲς μελανιές, ἰδιαίτερο γνώρισμα καὶ θέλγητρο ξεχωριστὸ τῆς γλυκειᾶς, ἤρεμης, χλωμῆς της μορφῆς. Εἶχε περάσῃ τὰ πρῶτα νειᾶτα κ' ἦταν σὰν τὸν ὥριμο καρπὸ ποὺ τώρα — μόλις — ἀρχίζει νὰ σέπεται. Γι' αὐτὸ οἱ ἡλικιωμένοι ποὺ κυνηγοῦν τὶς ἀγουρίδες, δὲν τὴν ἐκύτταζαν παρὰ μὲ κάποιον οἶκτο. Μὰ ἕνα παιδί, ἕνας νέος ἀπάνω στὴ βράσι του, ποὺ δὲν εἶχε κλείσῃ ἀκόμα τὰ εἰκοσιτρία, τὴν ἀγαποῦσε τρελλά. Ἦταν ἀπὸ οἰκογένεια ὁ Ἀλέκος, πλούσιος, ἄνεργος καὶ ποιητής. Εἶχε ὅλα τὰ προτερήματα γιὰ ν' ἀγαπηθῇ καὶ αὐτὸς μὲ τὴν ἴδια τρέλλα κ' ἦταν βέβαιος πὼς τὰ μαῦρα μάτια τῆς Ξένης, ὅταν τὸν κύτταζαν μὲ τόση γλύκα καὶ καλωσύνη, τοῦ μιλοῦσαν γι' ἀγάπη. Φίλος στενὸς τοῦ σπιτιοῦ, μποροῦσε νὰ τὴν βλέπῃ ὅποτε ἤθελε. Πήγαινε ἐκεῖ σχεδὸν καθεμέρα. Μὲ ὅλους τοὺς τρόπους τῆς φανέρωνε τὸ αἴσθημά του, ἐκτὸς μόνο μὲ λόγια. Κ' ἦταν μαζί της τόσο ἥσυχος κ' εὐτυχισμένος, ὅσο μποροῦ νᾶνε ἐκεῖνος ποὺ ξέρει, πὼς φθάνει νὰ μιλήσῃ μιὰ φορὰ γιὰ νὰ ἐκπληρωθῇ ὁ πιὸ θερμὸς τοῦ πόθος.

Στὴν καμαροῦλα τῆς Ξένης, ἀπάνω σὲ μιὰ ἐταζέρα, ἀνάμεσα σὲ διάφορα κομψοτεχνήματα ποὺ ἄξιζαν, ἦταν καὶ μιὰ Φάτνη χάρτινη, μεγάλη καὶ πλούσια, μὰ πρόστυχη, ἀπ' αὐτὲς ποὺ χαρίζουν στὰ παιδιὰ τὰ Χριστούγεννα οἱ Φράγκοι. Ἡ Ξένη τὴν εἶχεν ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ ἦταν μαθήτρια στὶς Καλόγρηες, καὶ φαίνεται πὼς τὴν ἀγαποῦσε τόσο πολύ, ὥστε μιὰ ἡμέρα ποὺ ἔπιασε τὸν Ἀλέκο νὰ τὴν κυττάζῃ μὲ χαμόγελο, τὸν ἐμάλωσε.

— Δὲ θέλω νὰ γελᾷς μὲ τὰ *πράγματά μου*, τοῦ εἶπε. Μπορεῖ νὰ μὴν ἀξίζῃ τίποτα ἡ παιδιακίσια μου Φάτνη, μὰ πάντα, συλλογίσου, τὴν Παναγιὰ παριστάνει καὶ τὸ Χριστό... Εἶνε γιὰ μένα μιὰ γλυκειὰ καὶ ἱερὴ ἐνθύμησι. Γι' αὐτὸ βλέπεις νὰ τὴν ἔχω ἀνοικτὴ 'ς ἕνα μέρος ποὺ τὸ ξέρω πὼς δὲν ταιριάζει... Ποτὲ δὲν θὰ ξεχάσω τὴ χαρὰ καὶ τὴ συγκίνησι ποὺ αἰσθάνθηκα τὴ στιγμὴ ποὺ τὴν ἄνοιξε μπροστὰ στὰ θαμβωμένα παιδικά μου μάτια ἡ Σουπεριόρα μας γιὰ νὰ μοῦ τὴ χαρίσῃ ἐπειδὴ ἤμουν «καλὸ παιδί»... Ἡ Παναγίτσα αὐτὴ μὲ τὸ Χριστούλη, μὲ ταγγελάκια, μὲ τὰ βωδάκια, — γιὰ ἰδὲς ἐκεῖνο στὴν ἄκρη πῶς κυττάζει! — χωρὶς νὰ εἶναι ζωγραφιὰ τοῦ Ραφαήλ, μοῦ φαίνουνταν κάτι ὑπερτέλειο. Τὴν ἀγάπησα ὅπως ἴσως δὲν τὴν ἀγαποῦσα πρίν, κι' ἂν εἶμαι θρήσκα ἀπὸ τότες, τὸ χρωστῶ 'ς αὐτὴ τὴ Φάτνη μὲ τὰ κτυπητὰ χρώματα καὶ τὰ πρόστυχα χρυσάφια.

Ὁ Ἀλέκος ἦταν ἕτοιμος νὰ τὴν ρωτήσῃ ἂν κέρδισε τίποτα μὲ τὸ νὰ εἶνε θρήσκα «ἀπὸ τότες», μὰ ἡ Ξένη τὸν ἐπρόλαβε μὲ τὴν παράξενη ἐρώτησι:

— Ἐσὺ... ἀγαπᾷς τὸ Χριστό;

Ἐκεῖνος ἐνόμισε πὼς ἀσκειεύεται, πὼς ἤθελε νὰ τὸν πειράξῃ καὶ τῆς ἀποκρίθηκε μὲ τὸ γέλιο του. Ἡ Ξένη ὅμως κούνησε τότε τὸ κεφάλι καὶ μελαγχόλησε φοβερά.

— Τὸ ξέρω, εἶπε σὲ λίγο μὲ τὴ βαθειά της φωνή, κυττάζοντας ἀπὸ τὸ παράθυρο κατὰ τὸν οὐρανό. Τὸ ξέρω πὼς ἐσεῖς οἱ νέοι δὲν πιστεύετε σὲ τίποτα καὶ τὰ κοροϊδεύετε ὅλα. Μὰ γι' αὐτὸ κι' ὁ κόσμος πηγαίνει τόσο ἄσχημα. Ἄχ, πῶς ἤθελα νἄχα τὴ δύναμη νἀνοίξω τὰ μά-

τια καὶ νὰ φωτίσω τὶς ψυχὲς τῶν ἀπίστων!...

— Ἂν μποροῦσαν νὰ σ' ἔβλεπαν ἔτσι, νὰ κυττάζῃς μὲ τὰ ἐκστατικά σου μάτια τὸν οὐρανό, σὲ μιὰ τέτοια ὥρα ποὺ ἡ πορφύρα τῆς δύσης ροδοφωτίζει τὸ γαλήνιο πρόσωπό σου... ὤ, Ξένη...

Χαμογέλασεν εὐχαριστημένη καὶ τὸν ἐκύτταξε.

— Ἀλήθεια, τοῦ εἶπε, θὰ μποροῦσα νὰ τοὺς ἔκανα νἀγαπήσουν τὸ Χριστό;

— Ναί, εἶπεν ὁ νέος, γιατὶ θἀγαποῦσαν ἐσένα.

Κατέβασε τὰ χαριτωμένα ματόκλαδα καὶ μὲ μικρὸ στεναγμό:

— Ἐμένα, ψιθύρισε· τώρα πιά;...

— Τί θὰ πῇ «τώρα πιά»; εἶπε ὁ Ἀλέκος· δὲν πιστεύω νὰ γίνῃς καλόγρηα γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ;...

— Γιατί ὄχι; ἀποκρίθηκε ἡ Ξένη. Διάβασες ποτὲ ἕνα ποίημα τοῦ Δροσίνη ποὺ τὸ λέει «Καλόγρηα τῆς ἀγάπης»;

— Ναί, καὶ τὸ θυμοῦμαι καλά: «Δὲν εἶνε Δράκος μηδ' Ἀράπης, εἶνε ἡ Καλόγρηα τῆς ἀγάπης...»

— Ναί, ναί, αὐτό! φώναξε μὲ μιὰν ἀλλόκοτη συγκίνησιν ἡ Ξένη. Πῶς μἀρέσει! Ἤθελα νὰ γινόμουν Καλόγρηα τῆς ἀγάπης.

— Μὰ ρωτᾷς ἂν θὰ σἄφινα ἐγώ; ξεθαρρεύτηκε νὰ πῇ σὲ ἀστεῖο τόνον ὁ Ἀλέκος.

— Μπᾶ! καὶ τί ἐξουσία ἔχεις ἀπάνω μου σύ; ρώτησε σοβαρὰ ἡ Ξένη.

— Σ' ἀγαπῶ.

Ἡ Ξένη ἔκαμε πὼς θὰ σιάξῃ τὴ Φάτνη κ' ἐγύρισε κατὰ τὴν ἐταξέρα γιὰ νὰ μὴ βλέπῃ τὸ πρόσωπό της.

— Νομίζεις πὼς μἀγαπᾷς, τοῦ εἶπε ὕστερ' ἀπὸ μιὰ μικρή, στενόχωρη σιωπή· μὰ δὲν εἶνε τὸ ἴδιο. Κι' ὅλοι τὸ νόμισαν αὐτό... μὰ βρέθηκαν ἔπειτα γελασμένοι.

— Ποιοί; ρώτησε σὰν ἠλίθιος ὁ Ἀλέκος.

— Κάποιοι... ποὺ δὲν ἀγαποῦσαν τὸ Χριστὸ σὰν καὶ σέ... Δὲ βαρυέσαι τώρα!... ἄφισέ τα, σὲ παρακαλῶ... καὶ τὰ περασμένα καὶ τὰ τωρινά...

Φύσηξε τὴ Φάτνη γιὰ νὰ τὴν ξεσκονίσῃ, τὴν ἐτοποθέτησε ὅσο πιὸ ἴσια μποροῦσε καὶ δὲν ἐπρόφερε λέξι, βυθισμένη σὲ μιὰ μελαγχολία ποὺ ὁ ποιητὴς τὴ σεβάστηκε, ὅσο ποὺ μπῆκε στὴν καμαρούλα ἡ μικρὴ ἀδελφή της.

***

Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη ὁ Ἀλέκος τὴν ἀγαποῦσε ἀλλοιώτικα. Ὁ πόθος ποὺ μπορεῖ νὰ αἰσθανόταν γιὰ τὸ μεστὸ καὶ καλοκαμωμένο σῶμα της, σβύστηκε ὁλότελα. Καὶ δὲν ἔμεινε παρὰ ἡ ψυχικὴ ἀγάπη, δυνατὴ καὶ βαθειά. Ἀνακατωμένη καὶ μὲ μιὰ κρυφὴ ζήλεια γιὰ τοὺς «κάποιους» ποὺ νόμισαν κάποτε πὼς τὴν ἀγαποῦνε, γιὰ τὸν ἴδιο ἀκόμη τὸν ποιητὴ ποὺ τῆς ἄρεσεν ἕνα ποίημά του ὅσο ποτὲ δὲν τῆς εἶχεν ἀρέσῃ κανένα δικό του, ἡ ἀγάπη αὐτὴ μεγάλωνε μέρα μὲ τὴ μέρα, ὥς που ἔφθασε νὰ ἐμπνεύσῃ στὸ νέο τὴ μεγάλη ἀπόφασι.

Ἐπλησίαζαν τὰ Χριστούγεννα. Ἐκεῖνες τὶς ἡμέρες εἶχαν ἀκούσῃ στὸ σπίτι τῆς Ξένης πὼς ὁ φίλος τους ὁ Ἀλέκος παντρεύεται. Μὲ ποιάν; Δὲν ἤξερε κανείς... Φαίνεται πὼς ἐκεῖνος εἶχεν ἐκμυστηρευθῇ σὲ κάποιο φίλο τὄνειρό του, χωρὶς νὰ πῇ ὄνομα, ὁ φίλος μίλησε σὲ ἄλλους καὶ τὸ μυστικό, κάνωντας τὸ γῦρο του, ἔφθασεν ὥς ἐκεῖ. Καὶ τὴν πρώτη φορὰ ποὺ πῆγε μετὰ τὴν εἴδησι, ἡ μικρὴ ἀδελφὴ τῆς Ξένης, ἕνα ζωηρὸ κοριτσάκι δεκαεπτὰ χρονῶν, τὸν ρώτησε μπροστὰ σὲ ὅλους ἂν ἦταν ἀλήθεια κι' ἂν μποροῦσαν νὰ μάθουν τὴ νύφη.

Ὁ Ἀλέκος γελῶντας τἀρνήθηκε φυσικά, ἡ μικρὴ ἐπέμενε νὰ τὸν ἐρωτᾷ, ἡ μαμὰ τὴν ἐμάλωσε, εἶπαν ὅλοι τὰ συνειθισμένα ἀστεῖα, κι' ἀφοῦ εἶδαν πιὰ πὼς ἦταν «λόγια τοῦ κόσμου», ἄλλαξαν κουβέντα. Ὕστερα ὅμως, μιὰ στιγμὴ ποὺ ἔμειναν μονάχοι ὁ Ἀλέκος κ' ἡ Ξένη κοντὰ στὸ παράθυρο, ἡ Καλόγρηα τῆς ἀγάπης, πολὺ σοβαρά, τὴν ξανάφερε:

— Ἀλήθεια εἶνε; τὸν ρώτησε. Σὲ μένα, μοῦ φαίνεται, μπορεῖς νὰ τὸ ἐμπιστευθῇς.

Ὁ Ἀλέκος φαντάσθηκε πὼς ἡ Ξένη τὸν ρωτοῦσε ἐπίτηδες. Γι' αὐτό, χωρὶς δισταγμό, καὶ μὲ χαρὰ μάλιστα ποὺ ἐρχόταν ἔτσι τὸ πρᾶγμα, τῆς ἀποκρίθηκε:

— Ἂν ἦταν, πρώτη βέβαια θὰ τἄξερες ἐσύ. Γιατὶ δὲν πιστεύω νὰ νομίζῃς πὼς μπορῶ νὰ πάρω ἄλλην ἀπὸ σένα..

Ἐκείνη ξαφνιάστηκε, τρόμαξε.

— Ἐμένα;... εἶνε λοιπὸν σοβαρὰ αὐτὰ ποὺ μοῦ λές; αὐτὸ ποὺ εἶπες τὴν ἄλλη φορά, τότε ποὺ μαλώσαμε γιὰ τὴ Φάτνη;...

— Ὅσο γίνεται... Ἂν ἤθελες ἐσύ, μάλιστα. Θὰ ἤμουν ὁ πιὸ εὐτυχισμένος τοῦ κόσμου.

Τὸν ἐκύτταξε κατάματα δακρυσμένη. Ἡ φωνή της ὅμως ἦταν σταθερὴ καὶ δυνατή. Δὲν φοβότανε οὔτε νὰ μὴ τὴν ἀκούσουν ἀπὸ δίπλα.

— Ὄχι, ἐπρόφερε, ἀδύνατο!..

— Μὰ γιατί; ρώτησε σὰν ἠλίθιος πάλι ὁ Ἀλέκος.

— Γιατὶ δὲ γίνεται.

— Ἀγαπᾷς ἄλλον;...

— Ποτέ.

— Δὲ θὰ μποροῦσες νἀγαπήσῃς ἐμένα;

— Σ' ἀγαπῶ... Κ' ἐγὼ δὲν τὸ νομίζω πὼς σ' ἀγαπῶ, παρὰ σἀγαπῶ!

— Μὰ γιατί λοιπόν;

— Δὲν ξέρω...

— Δὲν θὰ μοῦ τὸ πῇς;

— Θἄταν ἀδύνατο νὰ τὸ καταλάβῃς!

— Ὄχι, πές μου το! Σὲ παρακαλῶ... θέλω νὰ μοῦ τὸ πῇς!

Καὶ τὴν ἔπιασε ἀπὸ τὸ χέρι.

Ἐκείνη τὸ ἀποτράβηξε μὲ δύναμι.

— Σύχασε, τοῦ εἶπε· ἄφισέ με... Καλά, καλά, θὰ σοῦ τὸ πῶ... μὰ ὄχι τώρα!...

— Πότε;

— Περίμενε, θὰ σοῦ τὸ γράψω.

— Μοῦ τὸ ὑπόσχεσαι;

— Ναί.

— Δὲ θὰ μὲ ξαναϊδῇς ἐδῶ, ἂν δὲ λάβω τὸ γράμμα σου.

— Θὰ σοῦ γράψω.

Ὁ Ἀλέκος κράτησε τὸ λόγο του καὶ περίμενε τὸ γράμμα της ὥς τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων. Εἶχεν ἀπελπισθῇ πιά, ὅταν ἐκείνη τὴν ἡμέρα τοῦ ἦλθε μὲ ὑπηρέτη ἕνας μεγάλος καὶ χονδρὸς φάκελλος. Τὸν πῆρε στὰ χέρια του μ' ἔκπληξι — πῶς ἦταν δυνατὸ νὰ τοῦ γράψῃ τόσα! — τὸν ἄνοιξε μὲ περιέργεια κ' ἔβγαλε ἀπὸ μέσα... τὴ Φάτνη τῆς Ξένης κ' ἕνα μικρούτσικο γραμματάκι ποὺ ἔλεγε αὐτά:

«Σοῦ χαρίζω τὴ Φάτνη μου, ποὺ εἶνε ὅ,τι ἱερὸ καὶ πολύτιμο κι' ἀγαπημένο ἔχω. Μόνο ἀγάπη σὰν τὴ δική μου μποροῦσε νὰ κάμῃ γιὰ σένα τέτοια θυσία! Φύλαξέ την κλειστὴ στὸ συρτάρι σου — βαθειά, πολὺ βαθειά,— καὶ κάπου κάπου ἄνοιγέ την νὰ τὴν βλέπῃς καὶ νὰ μὲ θυμᾶσαι. Ἄμποτε νὰ σὲ φωτίζῃ ἡ χάρι τοῦ νεογέννητου Χριστοῦ καὶ νἀνοίγῃ τὰ μάτια σου στὴ μεγάλη Ἀλήθεια! Ἀγάπα τὸ Χριστό! Εἶνε ἡ εὐχὴ κ' ἡ παραγγελιὰ ποὺ σοῦ δίνω μὲ τὴν καρδιά μου, γιατὶ τὸ καλὸ τὸ δικό σου τὸ θέλω περισσότερο ἀπὸ ὅλων τῶν ἄλλων ἀνθρώπων! Ἐμένα δὲ θὰ μὲ ξαναϊδῇς. Ἀπὸ τὴν ἡμέρα ἐκείνη ποὺ μιλήσαμε, κλείστηκα στὴν κάμαρά μου καὶ φόρεσα τὰ μαῦρα. Μὴ σοῦ κακοφανῇ ἂν τὴν ἀγάπη τὴ δική σου, ποὺ ἦταν τόσο μεγάλη, νίκησε μέσα μου ἡ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ, ποὺ εἶνε μεγαλύτερη. Ἂν μἀγάπησες ἀληθινά, θὰ χαρῇς γι' αὐτό. Εἶμαι ἡ Καλόγρηα τῆς Ἀγάπης».

... Στὴν ἀρχὴ ἐκυρίευσε τὸν Ἀλέκο μιὰ λύπη ἀπέραντη γιὰ τὴ χαμένη του ἀγάπη. Ἔπειτα λυπήθηκε τὴ δυστυχισμένη θρησκόληπτη καὶ τὴν ὠμμορφιά της ποὺ χανόταν ἀπὸ μιὰ τρέλλα. Καὶ στὸ ὕστερο — ἀφοῦ πέρασαν πολλὲς ἡμέρες, — ἄρχισε νὰ γελᾷ μὲ ὅλ' αὐτά, καὶ μὲ τὴν ἀγάπη του, καὶ μὲ τὴν τρέλλα τῆς Ξένης, καὶ μὲ τὸ γράμμα της ποὺ μύριζε λιβάνι, μὲ τὴ Φάτνη ποὺ τοῦ ἔστειλε γιὰ θυμητικὸ τῆς παράξενης ἀγάπης της. Τοῦ φαίνουνταν τόσο ἀστεῖα! Ἀπὸ τὰ πιὸ ἀστεῖα ποὺ μποροῦσε νὰ τοῦ δώσῃ στὴν τραγική της σοβαρότητα ἡ ζωή...

Μιὰ μέρα ὅμως ὁ οἶκτος του γιὰ τὴν Ξένη, ἀπέραντος, ξαναγεννήθηκε. Ἦταν σὰν τὴν ἀπάντησε γιὰ πρώτη φορά, πολὺν καιρὸ μετὰ τὸν ἀπότομο χωρισμό τους. Πήγαινε περίπατο στὰ Πατήσια, ἕνα πρωϊ ἀνοιξιάτικο, συντροφευμένη μὲ μιὰ καλόγρηα.... ἀληθινή. Φοροῦσε κατάμαυρα, ἁπλᾶ, χωρὶς ἄλλο στολίδι παρὰ ἕνα χρυσὸ σταυρὸ στὸ λαιμό της. Τὴ χαιρέτησε ἀπὸ μακρυὰ καὶ στάθηκε νὰ τὴν βλέπῃ ποὺ προσπερνοῦσε μὲ τὸ συνειθισμένο της βῆμα, «σιγαλοπερπάτητη καὶ χαμηλοβλεποῦσα» ὅπως πάντα... Τί ὤμμορφη, τί παρθενική, τί αἰθέρια ποὺ ἦταν ἀκόμη! Καταραμένη, ἔλεγε, ἡ τρέλλα ποὺ ἔκανε ἄχρηστη, καὶ γιὰ τὸν ποιητὴ ἀκόμα, μιὰ τέτοια ὤμμορφιά! Κι' ἀναθεματισμένοι ἐκεῖνοι, ποὺ ἔρριξαν στὴν παιδικὴ ψυχὴ μὲ τὴ Φάτνη τὰ πρῶτα της σπέρματα!..

***

Πέρασαν χρόνια. Στὸ συρτάρι τοῦ νέου βρίσκεται ἀκόμα κλειστὴ ἡ Φάτνη τῆς τρελλῆς. Κάπου κάπου τὴν ἀνοίγει καὶ θυμᾶται...

Ἀκόμα σπανιώτερα βλέπει τὴν Ξένη. Κλεισμένη τὸν περισσότερο καιρὸ στὴν κάμαρά της, μαυροφόρα πάντα, διαβάζει βιβλία ἱερά, προσεύχεται καὶ λιβανίζει τὰ εἰκονίσματα.

Ὅταν θυμᾶται παραπολὺ τὸν νέο ποὺ τὴν ἀγάπησε, παρακαλεῖ μὲ δάκρυα τὸ Χριστὸ νὰ τῆς συχωρέσῃ τὴ μεγάλη ἁμαρτία. Εἶνε ἡ Καλόγρηα τῆς Ἀγάπης.

ΓΡΗΓΟΡΙΟΣ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ
ΑΠΟ ΤΑΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ

ΕΡΓΟΝ Ν. ΓΥΖΗ
Φωτογρ. Ντούνια

ΦΘΙΝΟΠΩΡΟΝ
ΑΠΟ ΤΑΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ

ΕΡΓΟΝ Ν. ΓΥΖΗ
Φωτογρ. Ντούνια

ΡΥΘΜΟΙ

I

Ἄντρα σκιερά, ἀνθοστόλιστα, πηγὲς ὡραῖες, πόσον καιρὸ
Σᾶς λαχταροῦσα, ὦ δάση,
Ποὺ τὸ πυκνό σας φύλλωμα τοῦ ἥλιου τὸ φῶς τὸ φλογερὸ
Δὲν φτάνει νὰ περάσῃ.

Ἀπὸ εὐτυχία θανατερὴ καὶ λύπη, ποὺ βαθειὰ κρατῶ
Σὰν μιὰ χαρὰ μεγάλη,
Στοὺς θρόους τῶν φύλλων, στοὺς κρυφοὺς ἀόριστους ἤχους σας ζητῶ
νὰ λησμονήσω πάλι.

Αἰώνια φύσι, κράτα με, σὰν τοὺς θεούς σου, σιωπηλὸ
Σ' ἀτέλειωτη γαλήνη,
Μπροστά σου ἡ τρικυμία μου, ὡσὰν παράπονο ἀπαλό,
Στὰ χείλη μου ἀργοσβύνει.

II

Σᾶς ἀντικρύζω ἀλύπητος καὶ σὰν τὸ θάνατο σκληρός,
τοῦ κόσμου ὦ μάταια πάθη,
Σ' ἐμὲ δὲ θἄβρετε καρδιά, σ' ἄβυσσο μαύρη — πάει καιρός,
τὴν πέταξα κι' ἐχάθη.

Ἡ Μοῦσα μου, ἀδιάφορη στοὺς πόνους τῶν θνητῶν, νικᾷ
Μὲ μιᾶς τὴν ὕπαρξί μου,
Μόλις τὰ μάτια της θωρῶ νὰ λάμπουν τόσο ξαφνικὰ
Στὴν ἤρεμη ἔμπνευσί μου.

III

Μὲ πόθο ἀκατανίκητο γιὰ πάντα θὰ σὲ καρτερῶ
Χωρὶς νὰ μὲ κουράσῃς
Στὴ θλιβερή μου ὕπαρξι, στερνὴ φορά, πάθος σκληρό,
Νὰ μοῦ χαμογελάσῃς.

Ἔτσι ἀνυπόμονα, καθὼς τὸ κούφιο δέντρο ξάφνου ἀνθεῖ
τὴν ἄνοιξι κι' ἐλπίζει,
Κι' ἀκόμα ὅσον ἡ σκέψι μου βαθειὰ τὸ θάνατο ποθεῖ
Καὶ στὴ ζωὴ γυρίζει.

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΔΗΜΑΚΟΠΟΥΛΟΣ

IN MEMORIAM

Τὸ Χαϊδάρι εἶναι κτῆμα τῆς οἰκογενείας Θών, κοντὰ στὸ Δαφνί. Θὰ εἶναι σαράντα χρόνια, ὅπου ἕνας ἄγνωστος τεχνίτης, νέος ἀκόμα καὶ στὴν ἀρχὴ τοῦ σταδίου του, πέρασε ἀπὸ 'κεῖ. Ὁ τόπος ὅπου ἐργάσθηκε, εἶναι τώρα εὐλαβικὸ προσκύνημα γιὰ τοὺς λίγους ποὺ ἀγαποῦν τὴν τέχνη. Ὁ τεχνίτης ἐκτιμήθηκε ἀπὸ τὸν τότε ἰδιοκτήτην τοῦ Χαϊδαριοῦ Νικόλαον Νάζον, τόσο, ποὺ τὸν ἔκανε παιδί του δίνοντάς του τὴν κόρη του.

Σήμερα τὸ ὄνομα τοῦ Γύζη εἶναι ἀπὸ τὰ λίγα δοξασμένα τῆς πατρίδος μας.

Πολλὲς φορὲς μίλησαν τὰ «Παναθήναια» γιὰ τὸν τιμημένο ζωγράφο. Τέτοιες ἡμέρες — 22 Δεκεμβρίου 1900: εἶναι ἡ 'μέρα ὅπου ἔγειρε γιὰ πάντα τὸ κεφάλι πάνω στὴν εὐγενική του ἀγάπη — νοιώθω κάτι ποὺ εἶναι περισσότερο ἀπὸ θαυμασμὸς πρὸς τὸν καλλιτέχνη, κάτι ποὺ δὲν ἔχει μέσα του τὴ θλῖψι τοῦ χαμοῦ. Τώρα ἡ 'μέρα αὐτὴ εἶναι γιορτὴ ἐπίσημη, χαιρετισμὸς πρὸς μιὰ ψυχὴ ὁδηγήτρα στὸν κόσμο τῆς ἐμορφιᾶς καὶ τοῦ ἰδανικοῦ. Ὁ Γύζης δὲν εἶναι πιά. Ἔνδεκα χρόνια πέρασαν. Μά, τὸ ἔργον του, ὁ νοῦς, ἡ καρδιά του δὲν πέθαναν. Διάνοια καὶ καρδιὰ ἑλληνική. Σκύβει στοργικά, μὲ παιδικὴ πίστι πάνω στὸ βιβλίο τῆς παραδόσεως ἢ μεγαλόφτερα πετᾷ στὴ «Δόξα τῶν Ψαρῶν». Ὁ Σολωμὸς θὰ ξανάνοιωθε, μέσα στὴν κίνησι τῆς θεᾶς, τὴ στιγμὴ ποὺ τὴν εἶχε δραματισθῆ. Δὲν ἠξέρω ἂν σκέψις ποιητικὴ ἀποδόθηκε ποτὲ τόσο ἁπλὰ καὶ τόσο τέλεια. Ὁ Γύζης δὲν εἶδε τὴν εἰκόνα μέσα στοὺς στίχους αὐτούς. Βρῆκε τὴν πηγὴ τῆς ἐμπνεύσεως κ' ἐκεῖ ἔβαψε τὸ κοντύλι.

Τὸ Χαϊδάρι γνώρισε ἕνα ἀπὸ τὰ πρῶτα ἔργα τοῦ ζωγράφου. Πάνω στοὺς τοίχους μιᾶς κάμαρας ἰσόγαιης εἶναι ἀκόμα, μισοχαλασμένες ἀπὸ τὸν καιρὸ καὶ ἀπὸ τὴν κακομεταχείρισι, τρεῖς εἰκόνες: ἡ Ἄνοιξη, τὸ Καλοκαῖρι καὶ τὸ Φθινόπωρο. Τὴν τέταρτη, τὸν Χειμῶνα, τὴν ἔθαψε τῶν ἀνθρώπων ἡ ἀπονιά. Στὴ θέσι της ἕνας φεγγίτης, μὲ ἀπορία ἀνοίγει τὸ πελώριο μάτι του μπροστὰ στὴν ἀσέβεια. Ὁλόκληρη ἡ σύνθεσις εἶναι μιὰ μεγάλη καγκελωτὴ σκιάδα. Στὶς κολόνες σκαρφαλώνουν τριανταφυλλιές, ἁπλόνει τὸ αἰγόκλημα, ἀκουμποῦν λουλούδια. Πάνω στοὺς κλώνους τραγουδοῦν πουλιά, παίζουν πεταλοῦδες. Ἡ ἴδια λεπτὴ αἴσθησις, ἡ ἴδια εὐγενικὴ γραμμή: Αὐτή, ποὺ ἀργότερα θὰ μᾶς πῇ τὶς ἱστορίες ποὺ θόλωσαν τὰ παιδικά μας μάτια ὅταν τὶς ἀκούαμε ἀπὸ τὰ χείλη τοῦ παποῦ: Αὐτή, ποὺ χρόνια κατόπι, θὰ μᾶς ἀποκαλύψῃ ψυχὲς μοναδικές, ἕναν κόσμο φανταστικῆς ἐμορφιᾶς.

Σβυσμένη ἡ χάρη τοῦ χρώματος στὶς τρεῖς τοιχογραφίες. Τὸ ἔγλυψε ὁ καιρὸς καὶ ἡ ὑγρασία, καὶ ἀποτελείωσε τὸ ἀχάριστο ἔργο τὸ χέρι τῶν ἀνθρώπων. Μά, γύρω στὴ ζωγραφιὰ φέγγει ἀκόμα ἡ γραμμή, αὐτὴ ποὺ πέρασε ἄϋλη μπροστὰ στὰ μάτια τοῦ τεχνίτη. Καὶ θρυμματισμένη σὲ χίλια κομμάτια, καὶ τότε θὰ δείχνῃ τὴν ὕπαρξί της, γιατὶ δὲν ἐβγῆκε ἀπὸ τὸ πινέλο, μὰ ξεπήδησε ἀπὸ μιὰ ψυχή. Στὴν ἀρχὴ λιγώτερο, κατόπι μοναδικὸ γνώρισμα τῆς τέχνης του. Ἔτσι τὸ φῶς χύνεται ἀπὸ τὰ χίλια κομματάκια σπασμένου καθρέφτη.

Αὐτὸ θαυμάζω καὶ αὐτὸ μ' ἑλκύει παντοτεινὰ στὸ ἔργον τοῦ Γύζη. Πρὶν ἀρχίσῃ νὰ ζωγραφίζῃ μιὰν εἰκόνα, γεννήθηκε μέσα στὴ σκέψι του — μέσα στὴν ψυχή του προτιμῶ νὰ εἰπῶ — τὸ σύμβολον.

Νά, ἡ Ἄνοιξη. Τὸ χέρι του ἐργάζεται, ὄχι ν' ἀποδώσῃ ὅ,τι βλέπομε στὴν ἐποχὴ ποὺ ἀνθίζει ἡ φύσις: Τὸ κινεῖ ὁ παλμὸς ὁ μακρυνός, πρὶν ἀκόμη αὐτὸς ἐκδηλωθῇ, πρὶν γείνῃ ζωή. Ἡ Ἄνοιξη τῆς ἁπλῆς αὐτῆς τοιχογραφίας εἶναι ἡ ἀγνὴ ἄνοιξη τῆς ψυχῆς. Ἀργότερα, ὅταν περάσουν χρόνια, τὸ ἴδιο θέμα θὰ ξανοίξῃ πάλι μέσα σ' ἕνα θαῦμα χρώματος, γραμμῆς, αἰσθήσεως, ὅπου οἱ μορφὲς καὶ τὰ σώματα εἶναι πλασμένα ὑπερκόσμια. Νομίζεις πὼς ἀκοῦς τὰ λόγια τοῦ τραγουδιοῦ:

Μάγεμα ἡ φύσις κι' ὄνειρο στὴν ὁμορφιὰ καὶ χάρι.

Στὴν Ἀνοιξιάτικη αὐτὴ Συμφωνία εἶναι κλεισμένη μιὰ ὑπέροχη αἰσθητική. Ἡ ἴδια ἰδέα ζοῦσε ἀδιάκοπα μέσα του ὥς που νὰ εὕρῃ τὴν τέλεια μορφή. Καὶ μαζὶ μὲ τὴν τελειότητα τῆς μορφῆς, ἔρχεται ὁλοένα ἡ τεχνικὴ τελειότης. Τὴν αἰσθητικὴ τελειότητα θέλω νὰ εἰπῶ. Τὸ φῶς τὸ μεταχειρίζεται ὁ Γύζης σὰν σκιά. Τὸ ἁπλόνει μὲ ἀόριστη λευκὴ γραμμὴ γύρω στὸ σῶμα καὶ δίνει ἔτσι ὄχι τὸ βαρὺ περίγραμμα τοῦ χρώματος, ἀλλὰ τὸ ἐλαφρὸ τίναγμα τῆς ζωῆς.

Δυὸ μεγάλες ἀκακίες, πλάϊ-πλάϊ, φυτεμένες ἀπὸ τὸ δικό του τὸ χέρι, τότε, στὴν ἐποχὴ τοῦ γάμου του, κυτάζουν ἀπὸ ψηλὰ τὸ τόπιον ποὺ τὸ ὡμόρφηνε μιὰ ψυχὴ καὶ τὸ δοξάζει μιὰ τέχνη.

Παρέκει, σὲ καμιὰ ἑκατοστὴ βήματα, ἕνα μικρὸ ἐκκλησιδάκι κόβει τὴν ἅπλα τοῦ κάμπου. Ἄγρυπνος φυλάγει ὁ ἅγιος τὶς τοιχογραφίες τοῦ

Λύτρα, τοῦ στενοῦ φίλου τοῦ Γύζη. Συντροφεμένες οἱ δυὸ ψυχὲς καὶ ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατο, μέσα στὴν ἐξοχικὴ γαλήνη. Καὶ οἱ δυὸ κυνηγοῦν τὰ ἴδια μεγάλα ὄνειρα, κρύβουν τοὺς ἴδιους μυχίους πόθους. Ὁ ποιητὴς τοῦ «Λιβανίσματος» θὰ ἦταν καὶ αὐτὸς πολὺ νέος ὅταν ἐργάσθηκε τὶς τοιχογραφίες τοῦ Ἁϊ-Γιώργη. Νοιώθεις ἀπὸ τώρα τὸ χέρι τοῦ διδασκάλου ποὺ ἔζησε πάντα μὲ τὴ λατρεία τῆς τέχνης καὶ μᾶς ἔδωσεν ἔργα ζηλεμένα.

ΚΙΜΩΝ ΜΙΧΑΗΛΙΔΗΣ

ΑΠΟ ΤΟΥΣ ΛΟΓΟΥΣ ΚΑΙ ΤΙΣ ΠΑΡΑΒΟΛΕΣ ΤΟΥ ΤΣΟΥΑΓΚ-ΤΣΕ *

Σ Ι Ω Π Η

Οταν ὁ Κονφούκιος συναπαντήθηκε μὲ τὸν Βὲν-Πὸ Χσούεν-Τσέ, δὲν μίλησε λέξι. Ἔπειτα τὸν ρώτησε ὁ Τσὲ-Λού:

— Δάσκαλε, πολὺν καιρὸ ποθοῦσες νὰ δῇς τὸν Βὲν-Πὸ Χσούεν-Τσέ. Πῶς συμβαίνει λοιπόν, τώρα ποὺ τὸν εἶδες, νὰ μὴ τοῦ μιλήσῃς σοῦτε μιὰ λέξι;

Ὁ Κονφούκιος ἀποκρίθηκε:

— Μὲ ἀνθρώπους σὰν κι' αὐτὸν ἀρκεῖ μόνο νὰ βλέπῃ κανείς, καὶ ἡ Ἀνώτατη Ἀλήθεια φανερώνεται. Δὲν ὑπάρχει τόπος γιὰ λόγια.

Ο ΤΡΟΧΟΠΟΙΟΣ

Ὁ πρίγκηψ Χουὰν καθότανε μιὰ μέρα καὶ διάβαζε στὸ παλάτι του, ὅταν ἕνας τροχοποιὸς ποὺ ἐργαζότανε κάτω, πέταξε τὰ ἐργαλεῖα του, ἀνέβηκε ἀπάνω τὶς σκάλες καὶ τοῦ εἶπε:

— Συγχώρειε με νὰ ρωτήσω, πρίγκηπά μου, τί εἶναι τὰ πράματα ποὺ μελετᾷς.

— Μελετῶ τὰ λόγια τῶν Σοφῶν, εἶπε ὁ πρίγκηψ.

— Εἶναι αὐτοὶ οἱ Σοφοὶ ζωντανοί; ρώτησε ὁ τροχοποιός.

— Ὄχι, εἶπε ὁ πρίγκηψ, εἶναι πεθαμένοι.

— Τότε, τὰ λόγια ποὺ μελετᾷς, πρίγκηπά μου, εἶπε ὁ τροχοποιός, εἶναι μόνο τ' ἀπομεινάρια ἐκείνων τῶν ἀνθρώπων.

— Πῶς μπορεῖς ἐσύ, ἕνας τροχοποιός, φώναξε ὁ πρίγκηψ, νὰ πῇς μιὰ κρίσι γιὰ τὸ βιβλίο ποὺ διαβάζω ἐγώ. Ἐξήγησε τὸν λόγο σου, εἰδεμὴ θὰ πεθάνῃς.

— Ὁ δοῦλος σου, εἶπε ὁ τροχοποιός, θὰ τὸ ἐξηγήσῃ μὲ τὴν δική του δουλειά. Θέλω νὰ κάνω μιὰ ρόδα: δουλεύω πολὺ σιγά, δὲν μπορῶ νὰ τὴν σφίξω ἀρκετά· δουλεύω πολὺ γλήγορα, πάλι δὲν στρώνει ὅπως πρέπει. Ὅταν οἱ κινήσεις τοῦ χεριοῦ μου δὲν εἶναι οὔτε πολὺ σιγανές, οὔτε πολὺ βιαστικές, τότε μπορεῖ νὰ γίνῃ ἐκεῖνο ποὺ θέλει ὁ νοῦς μου. Λόγια δὲν μποροῦν νὰ τὸ ποῦν πῶς γίνεται: εἶναι μέσα μιὰ κρυφὴ τέχνη. Δὲν μπορῶ νὰ τὴν διδάξω τοῦ γυιοῦ μου· δὲν μπορεῖ ἐκεῖνος νὰ τὴν μάθῃ ἀπὸ μένα. Ἔτσι, ἐνῷ εἶμαι ἑβδομῆντα χρόνων, κάνω ἀκόμα καὶ στὰ γηρατεῖα μου πάντα ρόδες. Ἂν οἱ Σοφοὶ πέθαναν καὶ πᾶν καὶ πῆγε μαζί των κ' ἐκεῖνο ποὺ δὲν μποροῦσαν νὰ διδάξουν, τότε, πρίγκηπά μου, αὐτὰ ποὺ μελετᾷς δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι παρὰ τ' ἀπομεινάρια των.

Η ΧΑΡΑ ΤΩΝ ΨΑΡΙΩΝ

Ὁ Τσούαγκ-Τσὲ κι' ὁ Χούϊ-Τσὲ στέκονταν ἀπάνω στὴν γέφυρα ποὺ περνᾷ πάνω ἀπ' τὸν Χάο.

Ὁ Τσούαγκ-Τσὲ εἶπε:

— Κύταξε πῶς στριφογυρίζουν τὰ ψαράκια! Πῶς φαίνεται ἡ χαρὰ τῶν ψαριῶν!

— Δὲν εἶσαι ψάρι ἐσύ, τοῦ εἶπε ὁ Χούϊ-Τσέ, πῶς μπορεῖς νὰ ξέρῃς τί εἶναι ἡ χαρὰ τῶν ψαριῶν;

— Κ' ἐσὺ δὲν εἶσαι ἐγώ, ἀποκρίθηκε ὁ Τσούαγκ-Τσέ, πῶς μπορεῖς νὰ ξέρῃς, πὼς ἐγὼ δὲν ξέρω τί εἶναι ἡ χαρὰ τῶν ψαριῶν;

— Βέβαια δὲν εἶμαι ἐσύ, εἶπε ὁ Χούϊ-Τσέ, καὶ δὲν σὲ ξέρω. Μὰ αὐτὸ ξέρω, πὼς δὲν εἶσαι ψάρι· τὸ λοιπὸν δὲν μπορεῖς νὰ ξέρῃς τὰ ψάρια.

Ὁ Τσούαγκ-Τσὲ εἶπε:

— Ἂς ἔρθωμε πάλι στὸ ρώτημά σου. Μὲ ρώτησες: Πῶς μπορεῖς νὰ ξέρῃς τί εἶναι ἡ χαρὰ τῶν ψαριῶν. Κατὰ βάθος ἤξερες πὼς ξέρω καὶ μὲ ρώτησες. Ἂς εἶναι. Ἐγὼ τὴν χαρὰ τῶν ψαριῶν τὴν ξέρω ἀπ' τὴν δική μου ἀγάπη ποὺ ἔχω γιὰ τὸ νερό.

[Ἀπὸ τὸ Γερμανικὸν] Μετάφρασις Ε.

* Κινέζος φιλόσοφος.

Ο ΑΪ ΓΙΩΡΓΗΣ
ΑΠΟ ΤΑΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ

ΕΡΓΟΝ Ν. ΛΥΤΡΑ
Φωτογρ. Ντούνια

ΦΙΛΙΑ ΜΕΤΑΞΥ ΑΝΔΡΟΣ ΚΑΙ ΓΥΝΑΙΚΟΣ

Ἡ ἐπὶ τοῦ περιμαχήτου αὐτοῦ θέματος διάλεξίς μου εἰς τὸν Φιλολογικὸν Σύλλογον Παρνασσόν, δὲν εἶνε βεβαίως δυνανὸν νὰ ἐπαναληφθῇ εἰς δύο ἐδῶ σελίδας, ἔστω καὶ εἰς γραμμὰς γενικάς· τὸ πολὺ θὰ ἠδύνατο νὰ γίνῃ ἡ συνοπτικωτάτη ἐπιτομή της καὶ θὰ ἐσημειοῦτο τότε μεταξὺ ἄλλων ὅτι τὸ μυθιστόρημα καὶ τὸ δρᾶμα ἀρνοῦνται τὸ δυνατὸν τῆς μεταξὺ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς Φιλίας, ἡ ὁποία ὅμως ποίαν θέσιν θὰ εἶχεν εἰς αὐτὰ ἀφοῦ ἀσχολοῦνται καὶ τυρβάζουν ὡς γνωστὸν περὶ τὰ ταραχώδη καὶ ὄχι τὰ ἤρεμα, περὶ τὰ ὁρμητικά, τὰ δραματικά, τὰ τραγικὰ αἰσθήματα; Ἀλλ' ὅτι ἀφ' ἑτέρου ἡ ψυχολογικὴ κριτικὴ καὶ ἡ ζωὴ παρέχουσι τὰ ἐνδόσιμα ὥστε νὰ μὴ θεωρῇ κανεὶς ἀπολύτως ἀδύνατον τὴν τοιαύτην φιλίαν. Ἐν πρώτοις ὑπὸ τίνας περιορισμοὺς καὶ ὑπὸ αἱρέσεις· ὡς τὴν ὑποδεικνυομένην ὑπὸ τοῦ Νῆτσε κατὰ τὸν ὁποῖον δύναται νὰ ὑπάρχῃ φιλία μεταξὺ γυναικὸς καὶ ἀνδρὸς ὅταν ὑφίστανται μεταξύ των κάποια σωματικὴ ἀποστροφή· ὡς ἐκείνας τὰς ὁποίας ἀναφέρει ὁ ἀκαδημαϊκὸς Φαγκὲ καὶ μεταξὺ τῶν ὁποίων δὲν πρέπει νὰ λησμονηθῇ ἡ περίπτωσις τῆς μακρᾶς συνηθείας καὶ ἕξεως τῆς καταργούσης πᾶσαν πλέον περιέργειαν,—εἶνε δὲ ὁ ἔρως κατὰ τὸ πλεῖστον περιέργεια,—ὡς τὴν ἄλλην ἐκείνην καθ' ἣν τὰ ὄντα συνδέονται διά τινος κοινοῦ ὑψηλοῦ φιλοσοφικοῦ, χριστιανικοῦ ἢ ἁπλῶς φιλανθρωπικοῦ ἰδεώδους καὶ ἀγαπῶνται τοιουτοτρόπως εἰς ὅ,τι ἑνώνει καὶ ἐν ταὐτῷ χωρίζει αὐτά· ὡς ἐκείνην ἐπίσης τὴν ὁποίαν προσέθεσα καὶ ἡ ὁποία ἀναφέρεται εἰς φιλίαν μεταξὺ ὄντων ἐκ τῶν ὁποίων τὸ ἓν εἶνε τόσον ἀπογοητευμένον, τόσον συντετριμμένον, τόσον δυστυχισμένον ἀπὸ τὴν πεῖραν τοῦ ἔρωτός του πρὸς ἄλλο πρόσωπον, ὥστε δὲν θὰ ἠδύνατο νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ μαρτυρικὸν ταξίδι, ὥστε διὰ κανένα λόγον καὶ διὰ κανένα δὲν θ' ἀπεφάσιζε νὰ ἐπαναλάβῃ τὸ μαρτυρικὸν ταξίδι. Τὸ ὅν αὐτὸ θὰ εἶνε εἰς τὴν κατάστασιν τοῦ γάλλου ποιητοῦ ὁ ὁποῖος μὲ τόσον πόνον παρακαλεῖ τὴν μητέρα του νὰ τοῦ τραγουδήσῃ κάτι τι ἁπαλόν, ἥσυχον, τρυφερόν, ἀλλὰ τὸ ὁποῖον νὰ μὴ ἔχῃ καμίαν σχέσιν μὲ τὴν ἀγάπην! Καὶ ἡ περίπτωσις αὐτὴ εἶνε πληρεστέρα ὅταν τὰ ὄντα τὰ ὁποῖα συνδέει τώρα ἡ Φιλία εἶνε καὶ τὰ δύο ναυαγοὶ ἔρωτος πρὸς ἄλλα πρόσωπα. Ἢ καὶ χωρὶς αὐτὰς τὰς προϋποθέσεις ὅτι εἶνε δυνατὸν ὅσῳ καὶ σπάνιον διὰ τὸν ἄνδρα καὶ τὴν γυναῖκα νὰ συνδεθοῦν διὰ φιλίας ἁγνῆς καὶ ἀθῴας. Ἄλλως τε κατὰ τὸν Αὔγουστον Κόντ, τὸν μέγαν τοῦτον φιλόσοφον τοῦ θετικισμοῦ, ὁ ὁποῖος ἠγάπησε τόσον ἁγνὰ τὴν Κυρίαν Κλοτίλδην δε Βώ, «ἡ τελεία φιλία μόνον ἐκ τοῦ ἑνὸς φύλου πρὸς τὸ ἕτερον δύναται νὰ ὑπάρξῃ, διότι μόνον ἡ τοιαύτη φιλία εἶνε ἀληθῶς ἀπηλλαγμένη πάσης διαταράξεως ἢ ὁποία προέρχεται ἐξ ἀντιζηλίας ἢ ἐξ ἀνταγωνισμοῦ». Ἀφ' ἑτέρου ἡ φιλία, πλὴν ἄλλων, τοῦ Κοντορσέ, εἰκοσιοκταετοῦς, καὶ τῆς ὡραιοτάτης καὶ νεαρωτάτης κυρίας Συάρ, ἡ ὁποία ἀποκαλουμένη παρ' αὐτῶν τῶν ἰδίων «intimité délicieuse», ἦτο φιλία ὄντων νεαρωτάτων τὰ ὁποῖα δὲν συνέδεε τρόπον τινὰ διαζευκτικῶς κανεὶς ὑψηλότερος κοινὸς σκοπός, παρέμεινεν ἐν τούτοις μέχρι τέλους ἀθῴα καὶ ἁγνή.

Ἀλλὰ δὲν πρόκειται ἀκριβῶς περὶ τούτου σήμερον. Σήμερον θὰ ἤθελον μᾶλλον, νὰ θίξω σημεῖον ἄθικτον ἀκόμη, τὸ ζήτημα ἂν ἡ σημερινὴ ἐποχὴ καὶ ἰδίως ὁ σημερινὸς ἀθηναϊκὸς βίος παρέχουν ἔδαφος πρόσφορον εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ λεπτοῦ, ἰσχυροῦ καὶ ἡδυτάτου τούτου ἄνθους τοῦ ἀνθρωπίνου αἰσθήματος.

Ὅσον ἀφορᾷ τὴν ἐποχήν, ἰδοὺ ἀκριβῶς ὅτι μοῦ ἔρχονται εἰς τὴν μνήμην ὀλίγαι γραμμαὶ ἀπὸ ἓν ἀπὸ τὰ περιεργότερα κεφάλαια τοῦ «Ἀτομισμοῦ» τῆς Ἕλλεν Κέϋ, ἀπὸ τὸ κεφάλαιον τὸ ἐπιγραφόμενον ἡ «Τέχνη τοῦ Ἀκροᾶσθαι». Αἱ γραμμαὶ αὐταὶ κάθε ἄλλο βεβαίως εἶνε παρὰ ἄσχετοι. «Αἱ δυσάρεστοι συνέπειαι τῆς ἀνικανότητός μας εἰς τὸ ν' ἀκροώμεθα γίνονται ἐπίσης αἰσθηταὶ εἰς τὸν οἰκιακὸν βίον. Αἱ γυναῖκες καὶ οἱ ἄνδρες μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς οἰκογενείας ἔχουν τὸ ἐνδιαφέρον των τόσον πολὺ δελεαζόμενον ἀπὸ τὸν ἐκτὸς τῆς οἰκίας βίον, ὥστε δὲν ἔχουν τὴν ἀπαραίτητον ἀταραξίαν διὰ νὰ ἐντείνουν τὴν προσοχήν των εἰς τὰ αἰσθήματα καὶ τὰς σκέψεις οἱ μὲν τῶν δέ.

«Καὶ αὐτὸς ἀκόμη ὁ ἔρως δὲν εὑρίσκει σήμερον καιρὸν νὰ οἰκειοποιηθῇ τὴν ἐνδόμυχον ζωὴν τοῦ ἀγαπωμένου προσώπου. Τηλεφωνοῦμεν, γράφομεν ἐπιστολικὰ δελτάρια, ἐξακολουθοῦμεν τὰς ἀθλοπαιδιάς μας. Ὅ,τι λαμβάνομεν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους καὶ ὅ,τι δίδομεν εἰς αὐτοὺς δὲν εἶνε πολὺ σημαντικόν.

Καὶ μάλιστα τὰ πρόσωπα τὰ ὁποῖα συνδέει ὁ ἔρως ἢ αἰσθήματα φιλίας, πολλάκις δὲν ἔχουν τὴν ἱκανότητα ἢ καὶ καιρὸν ν' ἀκούσουν τὰ ἡμιτόνια διὰ τῶν ὁποίων ἀποκαλύπτεται ἡ ψυχή. Πόσον συχνὰ ἡ ἀνήσυχος πίστις, ἡ δειλὴ ἐπίκλησις, ἡ ἄφωνος παράκλησις, ἓν σφίξιμον τῆς καρδιᾶς περνοῦν χωρὶς νὰ τὰ παρατηρήσωμεν! Πόσον ἔχει ἀμβλυνθῇ ἡ ἀκοή μας, πόσον ἀφῃρημένη εἶνε ἡ ἀπάντησίς μας. Ποσάκις καθ' ἑκάστην δὲν ἀποκόπτομεν τὰ λεπτὰ νήματα τὰ ὁποῖα συνδέουν τὴν ψυχήν μας μὲ ἄλλην ψυχήν; Ποσάκις δὲν ἀφίνομεν τὴν ἄμμον τῶν μικρῶν ἀξιῶν τῆς ζωῆς νὰ ἐκφεύγῃ ἐκ τοῦ ἀμμομέτρου μας»;

Ναί· ἡ ἐποχή μας δὲν εἶνε βεβαίως ἡ καταλληλοτέρα διὰ τὴν βλάστησιν, διὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐκλεκτοτάτου, τοῦ τρυφερωτάτου ὅσῳ καὶ ἰσχυροτάτου αὐτοῦ ἄνθους τῆς Φιλίας. Ἡ ἐποχή μας καὶ ἰδίως ὁ βίος τῶν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον μεγάλων πόλεων. Ζῶμεν ἐν αἰωνίᾳ σπουδῇ· εἴμεθα διαρκῶς οἱ βιαστικοί· ζῶμεν ὑπὸ ἄτμόν· θὰ ἔλεγεν κανεὶς μᾶλλον ὅτι ὅλοι ἐπιβαίνομεν διαρκῶς αὐτοκινήτων μέχρις οὗ ἔλθῃ ἡ ὥρα νὰ βαίνωμεν ἀκόμη περισσότερον βιαστικοί, διὰ μέσου τοῦ αἰθέρος. Ἡ ἡμέρα μας μόλις ἐπαρκεῖ διὰ τὰς ὑποθέσεις, διὰ τὰς μυρίας πεζοτάτας ἀπαιτήσεις τοῦ ἀτομικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου· ἡ δείλη καὶ ἡ ἑσπέρα μόλις ἐπαρκεῖ διὰ τὰ γεύματα, διὰ τὰς ἑσπερίδας, διὰ τὸ θέατρον, διὰ τὸ μπρίτζ. Ὑπάρχουν κυρίαι, ποὺ ἔχουν νὰ προφθάσουν κατὰ τὸ αὐτὸ ἀπόγευμα τέϊα πολὺ περισσότερα τοῦ ἑνὸς καὶ αἱ ὁποῖαι οὕτω μόλις προφθάνουν ν' ἀπευθύνουν ἓν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἧττον ἄτονον μειδίαμα πρὸς τοὺς ἐδῶ κ' ἐκεῖ συναντωμένους γνωρίμους των· αἱ ὁποῖαι ἐπίσης σπεύδουν νὰ ἐπιστρέψουν εἰς τὴν οἰκίαν των διότι ἔχουν κεκλημένους εἰς γεῦμα ἢ διότι εἶνε αἱ ἴδιαι κεκλημέναι εἰς γεῦμα, —τὸ ὁποῖον δὲν εἶνε σχεδὸν ποτὲ καὶ ἡ κατακλεὶς τῆς κοσμικῆς των ἑσπέρας.

Πῶς θέλετε αἱ γυναῖκες αὐταὶ νὰ εὕρουν καιρὸν διὰ τὴν φιλίαν,—διὰ τὸ αἴσθημα τὸ ὁποῖον περισσότερον ἀπὸ κάθε ἄλλο προϋποθέτει τὰς μακρὰς συνομιλίας,—τὴν παρατεταμένην γνωριμίαν τῶν καρδιῶν καὶ τῶν χαρακτήρων,—τὰς οἱονεὶ ἀτελευτήτους συνεντεύξεις τῶν ψυχῶν; Ποῦ θέλετε αἱ γυναῖκες αὐταὶ νὰ ἐκλέξουν τὸν φίλον, νὰ ἐκτιμήσουν τὸν ἄνδρα, τὸν ἐξαιρετικὸν ἐκεῖνον ὁ ὁποῖος θὰ τὰς ἐννοῇ καὶ θὰ τὰς σέβεται; Ἀτθίδες ἄξιαι νὰ καταστῶσι πρότυπα φίλης θὰ ὑπάρχουν βεβαίως πολλαί, ἀλλὰ πῶς νὰ γνωρίσῃ κανεὶς κατὰ βάθος τὰς βιαστικὰς διαβάτιδας τῆς κοσμικῆς ζωῆς, τὰς ἡρωίδας αὐτὰς τοῦ συγχρόνου κινηματογράφου, εἰς τὸν ὁποῖον ὡς γνωστὸν τόσον πολὺν ρόλον παίζει ὁ κυνηγητός; Μία γυνὴ ἑλκύει ἔξαφνα τὴν προσοχήν σας· σᾶς πλησιάζει καὶ σᾶς χαιρετᾷ εἰς μίαν αἴθουσαν· κάτι τι μυστηριῶδες σᾶς εἰδοποιεῖ ὅτι ἡ γυνὴ αὐτὴ εἶνε πράγματι μία ψυχή· μία ἐπιθυμία αἰφνιδία ὅσῳ καὶ ἀλλόκοτος σᾶς καταλαμβάνει νὰ τὴν γνωρίσετε περισσότερον, καλύτερα, νὰ μάθετε τέλος ὁποία ἀκριβῶς εἶνε· τίς οἶδε· νὰ τὴν ἐκτιμήσετε καὶ νὰ τῆς προσφέρετε τὴν φιλίαν σας. Μὴ ματαιοπονῆτε! Ἔχει ἤδη αὕτη ἀπομακρυνθῇ· κατέλαβε τὴν τετάρτην θέσιν εἰς κανὲν τραπέζι τοῦ μπρίτζ, ἡ ὁποία ἦτο κενή· ἢ ἔφυγεν ἤδη διὰ κανὲν ἄλλο τέϊον.... Πράγματι ποτὲ ἄλλοτε τὰ δύο φῦλα δὲν ἔζησαν τόσον πολὺ πλησίον ἀλλήλων, τόσον ἀναμεμιγμένα μᾶλλον, μὲ τόσον ὀλίγους φραγμοὺς ἀναμεταξύ των, ἀλλὰ καὶ ποτὲ ἄλλοτε δὲν ἐγνωρίσθησαν ὀλιγώτερον.

Εὐτυχῶς διὰ τὴν φιλίαν εἶνε ἐπὶ τοσοῦτον αὕτη ἡ κυριωτέρα ἀνάγκη διὰ τὰς εὐγενεῖς ψυχάς, ὥστε παρ' ὅλους τοὺς δυσμενεῖς ὅρους εὑρίσκεται ἀκόμη, τόσον ὅμως ἀραιά, καὶ εἰς τὸν κόσμον τῶν αἰθουσῶν· ἄλλο τὸ ζήτημα ἂν οἱ συνδεόμενοι δι' αὐτῆς ἔχουν καὶ τὸν καιρὸν νὰ τρυφοῦν εἰς αὐτήν! Ἄλλως τε, ἐπίσης εὐτυχῶς, δὲν ὑπάρχει μόνον ὁ καλούμενος «κόσμος τῶν αἰθουσῶν» εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον. Παρ' αὐτόν, —μὲ ἐνίοτε καὶ μερικὰς ἀραιὰς διαδρομὰς δι' αὐτοῦ,—ὑπάρχει καὶ ἄλλος κόσμος· ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐγκαίρως περιώρισε τὰς μετὰ τοῦ κόσμου τῶν αἰθουσῶν ἐπαφάς του εἰς σχετικῶς ἐλάχιστα χρονικὰ σημεῖα· ἐκεῖνος ὁ ὁποῖος ἐγκαίρως περιώρισε τὴν ζωήν του μεταξὺ τῶν ἀρίστων ἐκ τῶν γνωρίμων ὁποῖα εἶνε τὰ βιβλία, καὶ ὀλίγων γνωρίμων τοὺς ὁποίους δωρεῖ ἐνίοτε εἰς αὐτὸν ἡ συγγένεια ἢ ἐξέλεξεν ἡ ἀτομικὴ τῆς καρδίας του κλίσις. Καὶ ὁ κόσμος αὐτός, εὐτυχῶς, ἐπαναλαμβάνω, εἶνε ὁ ἀπείρῳ τῷ λόγῳ περισσότερος. Καὶ εἰς τὸν κόσμον αὐτὸν ὑπάρχει βεβαίως ὅλος ὁ καιρός, διὰ ν' ἀνθήσῃ καὶ νὰ μαγεύσῃ καὶ νὰ παρηγορήσῃ καὶ νὰ ἐγκαρδιώσῃ· διὰ νὰ ἐμπνεύσῃ καὶ νὰ ἐξυψώσῃ ἡ Φιλία μεταξὺ γυναικὸς καὶ ἀνδρός,—αὐτὴ ἡ γαληνοτάτη Ἡγεμονὶς τῶν Συμπαθειῶν.

ΧΡ. ΘΕΜ. ΔΑΡΑΛΕΞΗΣ

ΠΑΛΗΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΧΡΙΣΤΟΥΓΕΝΝΑ

Υπῆρξε μία ἐποχὴ διὰ τὸ γένος, ὅπου τὰ Χριστούγεννα ἑωρτάζοντο μὲ τόσην πομπὴν καὶ μεγαλοπρέπειαν, ὅσον ποὺ νὰ ἠμποροῦ νὰ εἰπῇ κανείς, πὼς ὁ Χριστός, ὁ τόσον μετριοφρόνως καὶ ἀθορύβως γεννηθεὶς μέσα εἰς τὴν φάτνην τῶν ἀλόγων, ἔγινεν αἰτία νὰ ἐπιδείξῃ ὁ ἄνθρωπος ὅλην τὴν ματαιοφροσύνην του. Ἡ ἐποχὴ ἐκείνη ἦτο ἡ Βυζαντινὴ χιλιετηρίς. Ὁ λαὸς τὴν ἀνέμενε μὲ ἀνυπομονησίαν τὴν ἡμέραν αὐτήν, διὰ νὰ χαιρετήσῃ τοὺς αὐτοκράτοράς του ἀπὸ κάθε γωνίαν ὁδοῦ καὶ ἀπὸ κάθε στοάν, ψάλλοντας τοὺς καθιερωμένους ὕμνους. Οἱ αὐλικοὶ ἑτοίμαζον πολλὰς ἡμέρας προτήτερα τὰς χρυσὰς των στολάς, καὶ αἱ εὐγενεῖς δέσποιναι τῆς αὐλῆς καὶ τῆς πόλεως ἀπασχολοῦσαν τὰς ραπτρίας πυρετωδῶς εἰς τὴν παρασκευὴν τῶν πολυτελεστέρων ὑφασμάτων τῆς Τύρου, τῶν Βενετικῶν μεταξωτῶν, τῶν χρυσοϋφάντων τῆς Ἀνατολῆς καὶ τῆς Συρίας, καὶ τοῦ περιφήμου «βλατίου» τριμίτου ἀτλαζίου, ποὺ ἐχρησιμοποιεῖτο διὰ τὰς χλαμύδας τῶν Ζωστῶν καὶ τῶν Πατρικίων δεσποινῶν.

Ἀπὸ τὴν παραμονὴν ὁ μέγας Πραιπόσιτος, (ἀρχιθαλαμηπόλος τοῦ παλατίου), ἀνήγγελλεν εἰς τοὺς Βασιλεῖς τυπικῶς τὴν ἑτοιμασίαν διὰ τὴν τελετὴν τῆς ἑπομένης· κατόπιν ἐξερχόμενος κατὰ διαταγὴν τοῦ Δεσπότου, εἰδοποίει ὅλον τὸ προσωπικὸν τοῦ Κουβουκλίου (τὴν πλησιεστέραν καὶ ἐπισημοτέραν βασιλικὴν θεράπειαν) καὶ τοὺς ἐπισημοτέρους μεγιστᾶνας· τὸν Κατεπάνω, τὸν Δομέστικον τῶν Βασιλικῶν, τοὺς δύο Δημάρχους, τῶν Βενέτων καὶ τῶν Πρασίνων, τὸν Δομέστικον τῶν Νουμερων, καὶ τὸν Κόμητα τῶν Τειχῶν. Ὁ δὲ Ὕπαρχος τῆς πόλεως, εἰδοποιούμενος ἐπίσης, διέτασσε γενικὴν καθαριότητα τῶν δρόμων ὅπου θὰ ἐπερνοῦσαν οἱ Βασιλεῖς, διὰ νὰ μεταβοῦν εἰς τὴν Ἁγίαν Σοφίαν, καὶ ἐστόλιζον τὰς στοάς, τὰς μεγάλας πύλας καὶ τὰ κτίρια τῆς ὁδοῦ μὲ δάφνας, κισσούς, μυρτιὰς καὶ δενδρολίβανα.

Τὸ πρωῒ τῆς μεγάλης ἡμέρας οἱ Πραιπόσιτοι καὶ ὅλαι αἱ τάξεις τοῦ Κουβουκλίου εἰσήρχοντο εἰς τὸ Πάνθεον καὶ ἐπερίμεναν, οἱ δὲ Βεστήτορες, ἔφερον ἀπὸ τὸ εὐκτήριον τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου, ποὺ εὑρίσκετο εἰς τὸ Χρυσοτρίκλινον, — τὴν λαμπρὰν αἴθουσαν τῶν τελετῶν, τῶν παρουσιάσεων καὶ τῶν πομπῶν, — τὴν ράβδον τοῦ Μωϋσέως. Οἱ ὑπάλληλοι ἐπὶ τῆς ἐνδύσεως, ὀνομαζόμενοι Ἀλλάξιμοι τοῦ Κουβουκλίου, ἐλάμβανον ἀπὸ τὸ «ταβλίον» τὰς βασιλικὰς ἐσθῆτας καὶ τὰ στέμματα ἀπὸ τὰ «κορνίκλια» τὰ ὁποῖα μετέφερον εἰς τὸ Ὀκτάγωνον Κουβούκλιον, λαμπρὰν αἴθουσαν ποὺ εὑρίσκετο μέσα εἰς ἕνα ἀπὸ τὰ ἐπισημότερα διαμερίσματα, ὀνομαζόμενον Παλάτιον τῆς Δάφνης, ἀντικρὺ εἰς τὸν ναΐσκον τοῦ πρωτομάρτυρος Στεφάνου· καὶ τέλος οἱ βασιλικοὶ Σπαθάριοι ἀνελάμβανον τὰ βασιλικὰ ὅπλα, τὰ σκουτάρια (ἀσπίδας) καὶ τὰ δόρατα, καὶ ἐπερίμενον εἰς τὸ Ὀνοπόδιον ἢ τὸν Ὀνόποδα.

Ἀκριβῶς εἰς τὴν προσδιωρισμένην ὥραν οἱ Βασιλεῖς ἐξήρχοντο ἀπὸ τὸν Ἱερὸν Κοιτῶνα, καὶ προσηύχοντο πρῶτα ἐμπρὸς εἰς μεγάλην εἰκόνα τοῦ Θεοῦ ἐπὶ θρόνου, ποὺ εὑρίσκετο εἰς τὴν Κόγχην τοῦ Χρυσοτρικλίνου· κατόπιν δὲ εἰσήρχοντο οἱ Πραιπόσιτοι καὶ ἀφοῦ τοὺς ἐφοροῦσαν τὰς χρυσᾶς στολάς, τοὺς συνώδευον εἰς μικροτέραν αἴθουσαν, ὀνομαζομένην Σίγμα, ὅπου τοὺς ὑπεδέχοντο ἡ Ἑταιρεία, ὁ Λογοθέτης καὶ ὁ Πρωτονοτάριος.

Εἰς τὸ Τρίκλινον τῆς Αὐγουστέας, συνεχόμενον μὲ τὸ παλάτιον τῆς Δάφνης, συνενοῦντο μὲ τὴν βασιλικὴν ἀκολουθίαν οἱ χρυσοτρικλινῖται καὶ οἱ λοιποὶ αὐλικοί, ἀπ' ἐκεῖ δὲ ἐπροχωροῦσεν ἡ πομπώδης συνοδεία εἰς τὸν ναὸν τοῦ Ἁγίου Στεφάνου, ὅπου ὑπῆρχεν ὁ πολύτιμος σταυρὸς τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου, καὶ μετὰ τὴν προσκύνησιν αὐτοῦ ἐδέχοντο εἰς τὸ Ὀκτάγωνον Κουβούκλιον τὸν Ρεφερενδάριον (διαγγελέα) ἐκ μέρους τοῦ Πατριάρχου, εἰδοποιοῦντα διὰ τῶν Πραιποσίτων ὅτι ὁ ἀρχηγὸς τῆς ἐκκλησίας ἦτο ἕτοιμος.

— Οἱ Βεστήτορες! ἐφώναζε τότε ὁ Πραιπόσιτος.

Οἱ προσκαλούμενοι ἔσπευδον νὰ ρίψουν εἰς τοὺς ὤμους τῶν Βασιλέων τὰς χρυσᾶς «χλανίδας» καὶ οἱ Πραιπόσιτοι ἔβαζον τὰ στέμματα εἰς τὴν κεφαλήν των. Ἀπ' ἐκεῖ ἡ συνοδεία ἐπερνοῦσε ἀπὸ τὰς ἐπισημοτέρας αἰθούσας· εἰς κάθε μίαν ἀπ' αὐτὰς ἐπερίμενε καὶ ἀπὸ μία τάξις πολυωνύμων μεγιστάνων, ποὺ προσεκολλᾶτο εἰς τὴν γενικὴν πομπήν, καὶ τέλος ἔφθανον εἰς τὸ Τριβουνάλιον, εἰς τὴν λεγομένην Καμάραν τῶν Λύχνων, ποὺ ἦτο ὁ πρῶτος σταθμὸς ἐντὸς τῆς «Αὐλῆς» μετὰ τὴν ἔξοδον ἀπὸ τὸ Παλάτιον. Ἀπ' ἐκεῖ ἤρχιζεν ἡ περίφημος ὑποδοχὴ ἐκ μέρους τῶν δύο μερίδων τοῦ Δήμου, τῶν Βενέτων καὶ τῶν Πρασίνων, ποὺ ἐναλλάσσοντο εἰς τοὺς διαφόρους σταθμοὺς μέχρι τοῦ ναοῦ τῆς Ἁγίας Σοφίας.

Πρώτη ἦτο ἡ ὑποδοχὴ τοῦ Δημάρχου τῶν Βενέτων, ποὺ εἶχε καὶ τὸν τίτλον τοῦ Δομεστίκου τῶν Σχολῶν, κατὰ τὴν ὁποίαν οἱ «Κράκται» (ψάλται, κήρυκες) ἔψαλλον εἰς ἦχον γ', ἀναμένοντες τοὺς Βασιλεῖς:

— Ἀστὴρ τὸν ἥλιον προμηνύει ἐν Βηθλεὲμ Χριστὸν ἀνατείλαντα ἐκ Παρθένου.

Ὅτε δὲ ἔφθανον οἱ Βασιλεῖς εἰς τὴν στοάν, οἱ Κράκται ἐπανελάμβανον:

— Πολλά, πολλά, πολλά!

Καὶ ὁ Λαός:

— Πολλὰ ἔτη εἰς πολλά!

Κι' ἐξηκολούθουν:

Οἱ Κράκται. — Πολλοὶ ὑμῖν χρόνοι ἡ ἔνθεος βασιλεία!

Ὁ Λαός. — Πολλοὶ ὑμῖν χρόνοι!

Οἱ Κράκται. — Πολλοὶ ὑμῖν χρόνοι οἱ θεράποντες τοῦ Κυρίου!

Ὁ Λαός. — Πολλοὶ ὑμῖν χρόνοι!

Οἱ Κράκται. — Πολλοὶ ὑμῖν χρόνοι ὁ (δεῖνα καὶ ἡ δεῖνα, ὅταν ἦσαν δύο), αὐτοκράτορες τῶν Ρωμαίων.

Ὁ Λαός. — Πολλοὶ ὑμῖν χρόνοι.

Οἱ Κράκται. — Πολλοὶ ὑμῖν χρόνοι ἐν ταῖς Αὐγούσταις καὶ τοῖς Πορφυρογεννήτοις.

Ὁ Λαός. — Πολυχρόνιον ποιήσει ὁ Θεὸς τὴν ἁγίαν βασιλείαν σας, εἰς πολλὰ ἔτη!

Μετὰ τὸν μακαρισμὸν τοῦτον, ποὺ ὠνομάζετο «ἀκτολογία», ἡ συνοδεία ἐπροχωροῦσε μέχρι τῶν πυλῶν τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων, εἰς τὰς Σχολάς, ὅπου ἐπερίμενεν ὁ Δῆμος τῶν Πρασίνων μὲ τὸν δήμαρχον, φέροντα τὸν τίτλον τοῦ Ἐκσκουβίτου.

Καὶ ἔψαλλον οἱ Κράκται:

— Ὁ ἀμήτωρ ἐν οὐρανοῖς, ἀπάτωρ τίκτεται ἐπὶ τῆς γῆς.

— Ὁ φυτουργὸς τῶν ἀνθρώπων φιλάνθρωπος καταδέχεται ἄνθρωπος γεννηθῆναι.

Καὶ ἐξηκολούθουν ἐμφανιζομένων τῶν Βασιλέων:

— Πολλά, πολλά, πολλά.

Ὁ δὲ Δῆμος ἐπανελάμβανε τοὺς ἀνωτέρω μακαρισμούς.

Η ΑΠΟΚΕΦΑΛΙΣΙΣ ΤΟΥ ΑΓ. ΙΩΑΝΝΟΥ
ΑΠΟ ΤΑΣ ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑΣ ΤΟΥ ΧΑΪΔΑΡΙΟΥ

ΕΡΓΟΝ Ν. ΑΥΤΡΑ
Φωτογρ. Ντούνια

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ δῆμος τῶν Βενέτων εὑρίσκων καιρόν, ἐλάμβανε θέσιν εἰς τὴν ἐπομένην στάσιν, ποὺ ἦτο ἔνδοθεν τῆς Χαλκῆς Πύλης, τῆς ἐπισήμου ἐξωτερικῆς τοῦ Παλατίου, καὶ ἔψαλλε:

— Σειρὰς ρηγνύων τὰς ἁμαρτίας σπαργανοῦται ὁ Θεὸς ἐν φάτνῃ . . .

Κι' ἐξηκολούθουν αἱ «ἀκτολογίαι» μέχρι τῆς στιγμῆς ποὺ ἀπεχώρει ἡ συνοδεία διὰ νὰ ἐπαναληφθοῦν τὰ αὐτὰ ἀπὸ τοὺς Πρασίνους εἰς τὴν μεγάλην ~~πόρ~~την τοῦ Μελετίου, εἰς τὸν λεγόμενον «Ἀχιλλέα». Τέλος δὲ ἔφθανεν εἰς τὸν τελευταῖον σταθμόν, ἐμπρὸς εἰς τὸ Ὡρολόγιον τῆς Ἁγίας Σοφίας, ὅπου ἐχαιρετοῦσεν ὁ δῆμος τῶν Βενέτων, καὶ εἰσήρχοντο οἱ Βασιλεῖς εἰς τὴν ἐκκλησίαν διὰ τοῦ Ἁγίου Φρέατος, ὅπου ἡ θαυμασία συμφωνία τῶν ψαλτῶν τοῦ περιφήμου ναοῦ, ἄρχιζε μὲ τὴν στροφήν:

«Ἀστὴρ τὸν ἥλιον προμηνύει» κλπ.

Ἡ λειτουργία τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἦτό λαμπροτάτη, κατὰ τὴν πιστὴν περιγραφὴν τῶν χρονικογράφων καὶ ἰδίως τοῦ Κωδινοῦ καὶ τοῦ αὐτοκράτορος Κωνσταντίνου τοῦ Πορφυρογεννήτου, ὁ ὁποῖος, ὅπως εἶνε γνωστόν, ἔδωκε πιστῶς ὅλα τὰ προγράμματα τῶν βασιλικῶν τελετῶν. Δεκαπλάσιος χῶρος θὰ ἐχρειάζετο διὰ τὴν λεπτομερῆ περιγραφήν της. Τοῦτο μόνον προσθέτω ἀκόμη, ὅτι ἡ ἐπιστροφὴ τῶν Βασιλέων εἰς τὸ Παλάτιον ἐγίνετο κατὰ τὸν ἀνάστροφον τρόπον, ἕως τὴν ὥραν ὅπου ἔφθανον εἰς τὸ Χρυσοτρίκλινον. Ἐκεῖ ἐδέχοντο τὰς εὐχὰς τῶν Μεγιστάνων καὶ τῶν παρεπιδημούντων ἐπισήμων ξένων, μεταξὺ τῶν ὁποίων πρῶτοι συγκατελέγοντο οἱ Βούλγαροι, ὅταν ἐννοεῖται, δὲν εὑρίσκοντο εἰς ἐμπόλεμον κατάστασιν μὲ τὴν πανίσχυρον Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν.

ΠΟΛ. ΔΗΜ.

Η ΑΔΕΛΦΗ ΒΕΑΤΡΙΚΗ*

ΘΑΥΜΑ ΕΙΣ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

ΠΡΑΞΙΣ ΤΡΙΤΗ

[Ἡ ἴδια σκηνοθεσία. Τὸ ἄγαλμα τῆς Παρθένου ὀρθώνεται ἀπάνω στὸ βάθρο, ὅπως στὴν πρώτη πρᾶξι. Ὁ πέπλος, ὁ μανδύας καὶ τὸ δέμα τῶν κλειδιῶν τῆς ἀδελφῆς Βεατρίκης εἶναι κρεμασμένα στὰ κάγκελα, ἡ θύρα τοῦ παρεκκλησιοῦ εἶναι ἀνοιχτὴ κ' οἱ λαμπάδες τῆς ἐκκλησιᾶς εἶναι ἀναμμένες, ὁ λύχνος καίει μπροστὰ στὸ ἄγαλμα καὶ τὸ πανέρι τῶν φτωχῶν ξεχειλίζει ἀπὸ φορέματα· μὲ μιὰ λέξι ὅλα ξαναβρίσκονται ἀκριβῶς στὴν ἴδια θέση ὅπως τὴ στιγμὴ τῆς φυγῆς τῆς καλόγρηας μὲ τὸν πρίγκηπα Βελλιδόρ, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἐξώπορτα τοῦ μοναστηριοῦ ποὺ εἶναι κλεισμένη. Εἶναι χαραυγή, χειμῶνας, ἡ καμπάνα σημαίνει τὰ τελευταῖα χτυπήματα τοῦ ὄρθρου· ἂν καὶ κανένας δὲν τὴν χτυπάει, βλέπει κανείς, κάτω ἀπὸ τὸ νάρθηκα, τὸ σκοινὶ τῆς καμπάνας ν' ἀνεβαίνῃ καὶ νὰ κατεβαίνῃ στὸν ἀέρα. Ἔπειτα, ἔπαυσε ἡ καμπάνα, καὶ στὴ μέση τῆς σιωπῆς ποὺ γίνεται, ἀκούονται τρία χτυπήματα ἀργὰ καὶ ἁρμὰ στὴν ἐξώθυρα τοῦ μοναστηριοῦ. Στὸ τρίτο χτύπημα αὐτὴ ἀνοίγει μονάχη της ἀθόρυβα, τὰ δυὸ θυρόφυλλα ἀνοίγονται διάπλατα στὴν ἄσπρη ἐξοχή, ἔρημη καὶ θλιβερή, κι' ἀνάμεσα ἀπὸ τὸ στρόβιλο τοῦ χιονιοῦ ποὺ μαστιγώνει τὸ κατώφλι, προχωρεῖ, ἀγριωπή, ἀδυνατισμένη, ἀγνώριστη, ἡ Βεατρίκη ὅπως ἦτον ἄλλοτε. Εἶναι σκεπασμένη μὲ κουρέλλια· τὰ μαλλιά της, πιὰ ἀσπρισμένα, εἶναι χυμένα στὴν ὄψη της θλιβερὰ λιγνὴ καὶ κιτρινιασμένη. Τὰ μάτια της τὰ μωλωπισμένα ἔχουν τὸ ἀκίνητο καὶ πολὺ ἀόριστο βλέμμα ἐκείνων ποὺ μέλλουν νὰ πεθάνουν καὶ δὲν ἐλπίζουν τίποτε. Μπροστὰ στὴν ἀνοιχτὴ πόρτα, περιμένει μιὰ στιγμή, ἔπειτα μὴ βλέποντας κανένα, προχωρώντας προφυλαχτικά, τρικλίζοντας, στηριγμένη στὰ θυρόφυλλα, πλησιάζει, βυθίζει τὸ βλέμμα της στὸ διάδρομο μὲ τὴν ἀνησυχία ζώου ποὺ τὸ κυνήγησαν πολὺν καιρό. Ἀλλὰ ὁ διάδρομος εἶναι ἔρημος, κάνει ἀκόμα μερικὰ φοβισμένα βήματα, καί, βλέποντας τὸ εἰκόνισμα τῆς Παρθένου, βγάζει μιὰ φωνὴ ἀνακατωμένη μ' ἕνος εἴδους κουρασμένη καὶ μάταιη ἐλπίδα ἀπελευθερώσεως, πάει βιαστική, γονατίζει κι' ἀφίνεται ἀδύναμη στὰ πόδια τοῦ ἁγάλματος].

ΒΕΑΤΡΙΚΗ — Μητέρα μου, νά, ἔρχομαι σὲ σένα. . . . Μὴ μὲ διώχνεις, δὲν ἔχω πιὰ κανέναν στὸν κόσμο. . . . Ἤλπιζα νὰ σὲ ξαναϊδῶ, κ' ἔρχομαι πολὺ ἀργά, τὰ μάτια μου μέλλουν νὰ κλείσουν, δὲν βλέπω πιὰ τὸ χαμόγελό σου, τὰ χέρια μου μοῦ φαίνονται νεκρὰ ὅταν τ' ἁπλώνω σ' ἐσέ, δὲν ξέρω πιὰ νὰ προσεύχωμαι, δὲν μπορῶ πιὰ νὰ μιλῶ, κι' ἀφοῦ πρέπει ὅλα νὰ τὰ πῶ, ἔχυσα τόσα δάκρυα, ποὺ ἀπὸ πολὺν καιρό, ἔχασα τὸ θάρρος νὰ κλαίω. . . . Εἶμαι ἡ φτωχὴ Βεατρίκη. . . Συγχώρησέ με ἂν σοῦ λέω ἕνα ὄνομα ποὺ δὲν ἔπρεπε ποτὲ πιὰ νὰ ξαναπῶ. . . . Δὲ θὰ ξαναγνώριζες τὴν κόρη σου. . . . Βλέπεις σὲ τί κατάσταση τὴν ἔφερεν ὁ ἔρωτας καὶ ἡ ἁμαρτία καὶ ὅ,τι οἱ ἄνθρωποι καλοῦν εὐτυχία. . . . Νά, πλέον ἀπὸ εἴκοσι χρόνια ποὺ σὲ ἄφησα κι' ἂν ὁ Θεὸς δὲν ἀγαπᾷ παρὰ μόνον τοὺς ἀνθρώπους ποὺ στάθηκαν εὐτυχισμένοι, δὲ θὰ μὲ θελήσῃ, γιατὶ ποτὲ δὲν ἤμουν εὐτυχής. . . Σήμερα, ξανάρχομαι, δὲ ζητῶ τίποτε, ἡ ὥρα πέρασε καὶ δὲν ἔχω πιὰ τὴ δύναμη νὰ λάβω. . . . Ἔρχομαι νὰ πεθάνω ἐδῶ, σ' αὐτὸ τὸ ἅγιο σπίτι, ἂν οἱ ἀδελφές μου μοῦ ἐπιτρέπουν νὰ πέσω ἐδῶ ποὺ πέφτω. . . . Ξέρουν χωρὶς ἄλλο· κ' ἐκεῖ κάτω, στὴν πόλη, τὸ σκάνδαλο τῆς ζωῆς μου στάθηκε τόσο μεγάλο ὥστε θὰ τὄμαθαν. . . . Ἀλλά, ξέρουν λίγα πράγματα κ' ἐσὺ ποὺ τὰ γνωρίζεις ὅλα, δὲ θὰ γνωρίσεις ποτὲ τὸ κακὸ ποὺ μ' ἔκαναν νὰ κάνω, οὔτε τὸ τί ὑπόφερα. . . . Θέλω νὰ πῶ σ' ὅλες τὰ βάσανα τοῦ ἔρωτος. . . . [Κυττάζοντας γύρα της]. — Ἀλλὰ γιατί εἶμαι μόνη; Ἡ κατοικία εἶναι ἔρημη σὰν νὰ τὴ ῥήμαξαν τὰ κρίματά μου. . . . Ποιὸς λοιπὸν ἐπῆρε τὴ θέση μου κοντὰ στὶς ἅγιες εἰκόνες καὶ φυλάει τὸν τόπο ποὺ ἐλέρωναν τὰ βήματά μου; Ὁ λύχνος εἶναι ἀναμμένος, βλέπω νὰ λάμπουν οἱ λαμπάδες, ὄρθρος ἐσήμανε, νὰ ποὺ ἡ μέρα προχωρεῖ καὶ κανένας δὲν φαίνεται. . . . [Παρατηρῶντας τὸ μανδύα καὶ τὸν πέπλο κρεμασμένα στὰ κάγκελα]. Τί ἦναι αὐτό; [Ἀνασηκώνεται λίγο, πλησιάζει στὰ γόνατα καὶ ψηλαφεῖ τὰ φορέματα]. Πιὰ τὰ φτωχά μου χέρια εἶναι τόσο κοντὰ στὸ θάνατο ποὺ δὲν ξέρουν ἂν γγίζουν τὰ πράγματα σ' αὐτὴ τὴ ζωὴ ἢ στὴν ἄλλη. . . Δὲν εἶναι ὁ μανδύας ποὺ ἄφησα χθές. . . Εἶναι εἴκοσι χρόνια τώρα; . . . [Παίρνοντας τὸ μανδύα καὶ φορώντας τον μηχανικά]. Ἔχει τὸ ἴδιο σχῆμα ἀλλὰ φαίνεται πολὺ μακρύς. . . . Ἦταν στὸ ἀνάστημά μου ὅταν περπατοῦσα ὄρθια κ' ἤμουν εὐτυχισμένη. . . . [Παίρνοντας τὸν πέπλο]. Καὶ νὰ τὸ μεγάλο πέπλο ποὺ θὰ σκεπάσῃ τὸ θάνατό μου. . . Δέσποινα, συγχώρησέ με, ἂν αὐτὸ εἶναι ἱεροσυλία. . . . Κρυώνω κ' εἶμαι γυμνή, τὰ φτωχὰ ῥοῦχα μου δὲν ἔκρυβαν πιὰ ἕνα κορμί, ποὺ δὲν ξέρει ποῦ νὰ κρυφτῇ πλέον. . . . Δὲ μοῦ τὰ φυλάγεις ἐσὺ αὐτά, μητέρα μου, καὶ δὲν εἶσαι ἐσὺ ποὺ τὰ δίνεις; θὰ διστάσουν ἴσως γιὰ μιὰ στιγμὴ οἱ ἀνελέητες φλόγες ποὺ μὲ περιμένουν τὴν ὥρα τὴν ἁλύγιστη καὶ θὰ μοῦ σταθοῦν λιγώτερο σκληρές. . . [Ἀκούεται θόρυβος βημάτων ποὺ πλησιάζουν καὶ θυρῶν ποὺ ἀνοίγονται]. Μὰ τί ἀκούω; . . . [Τρία χτυπήματα καμπάνας ἠχοῦν, μηνώντας, ὅπως στὴ δεύτερη πρᾶξη, τὸν ἐρχομὸ τῶν καλογραιῶν στὸ διάδρομο]. Μητέρα μου! Ἡ θύρ' ἀνοίγει, καὶ μέλλουν νἄρθουν οἱ ἀδερφές μου! . . . Δὲ θὰ μπορέσω ποτέ! . . . Σπλαχνίσου με, οἱ τοῖχοι μὲ σποῦν, τὸ φῶς μὲ πνίγει κ' ἡ ντροπή μου εἶναι γραμμένη στὶς πλάκες ποὺ σηκώνονται. . . . Ἄχ! . . .

[Πέφτει λιπόθυμη στὰ πόδια τοῦ ἁγάλματος. Οἱ μοναχὲς ποὺ πᾶνε μπροστὰ ἀπὸ τὴν ἡγουμένισσα προχωροῦν κάτω ἀπὸ τοὺς θόλους, μὲ τὸν ἴδιον τρόπο, ὅπως στὴν προηγούμενη πρᾶξη, γιὰ νὰ μποῦν στὸ παρεκκλήσι. Πολλὲς ἀνάμεσά τους εἶναι πάρα πολὺ γερὲς κ' ἡ ἡγουμένισσα περπατάει μὲ κόπο κ' ἐντελῶς καμπουριασμένη, ἀκουμπώντας στὴν πατερίτσα της. Μόλις ἐμπῆκαν, παρετήρησαν τὴ Βεατρίκη ξαπλωμένη χωρὶς κίνησι στὴ μέση στὸ διάδρομο, καὶ τρομαγμένες, ἀνήσυχες ἀπελπισμένες, τρέχουν καὶ σφίγγονται γύρω της].

Η ΗΓΟΥΜΕΝΙΣΣΑ [παρατηρώντας την πρώτη]. — Ἡ ἀδελφὴ Βεατρίκη εἶναι νεκρή! . .

ΑΔΕΛΦΗ ΚΛΕΜΑΝΣ — Ὁ οὐρανὸς μᾶς τὴν ἔδωσε, ὁ Κύριος μᾶς τὴν πῆρε! . . .

ΑΔΕΛΦΗ ΕΥΤΥΧΙΑ — Τὸ στεφάνι της ἦταν ἕτοιμο, οἱ ἄγγελοι τὴν περίμεναν. . . .

ΑΔΕΛΦΗ ΕΓΚΛΑΝΤΙΝΗ [σηκώνοντας καὶ βαστάζοντας τὸ κεφάλι τῆς Βεατρίκης ποὺ τὸ φιλεῖ μ' ἕνα εἶδος θρησκευτικοῦ φόβου]. — Ὄχι, ὄχι· δὲν εἶναι νεκρή· τρεμουλιάζει, ἀναπνέει . . .

Η ΗΓΟΥΜΕΝΙΣΣΑ — Ἰδέστε πὼς εἶναι ὠχρή, πὼς λίγνεψε . . .

ΑΔΕΛΦΗ ΚΛΕΜΑΝΣ — Θἄλεγε κανεὶς πὼς ἡ νύχτα τὴν ἐγέρασε δέκα χρόνια . . .

ΑΔΕΛΦΗ ΕΥΤΥΧΙΑ — Πρέπει νὰ ὑπόφερε καὶ ν' ἀγωνίστηκε ἕως τὸ πρωΐ . . .

ΑΔΕΛΦΗ ΚΛΕΜΑΝΣ — Ἦταν ὁλομόναχη κι' ἀπέναντί της ἡ στρατιὰ τῶν ἀγγέλων ποὖθελε νὰ τὴν πάρῃ . . .

ΑΔΕΛΦΗ ΕΓΚΛΑΝΤΙΝΗ — Ναί· χθὲς τὸ βράδυ ἀκόμα ὑπόφερνε πολύ . . . Ἔτρεμε, ἔκλαιε, αὐτὴ ποὺ ἀπ' τὴν ἡμέρα τοῦ θαύματος λουλούδια ἔθρεφαν στὰ μάτια της τὸ χαμογέλοιο τοῦ θαύματος. . . Δὲν ἤθελε νὰ πάρω τὴ θέση της· περιμένω, ἔλεγε, τὸ γυρισμὸ τῆς ἁγίας μου . . .

ΑΔΕΛΦΗ ΒΑΛΒΙΝΑ — Ποιὸν γυρισμό; . . . Ποιὰ ἁγία;

Η ΗΓΟΥΜΕΝΙΣΣΑ [σηκώνοντας τυχαῖα τὰ μάτια καὶ παρατηρώντας τὸ εἰκόνισμα τῆς Παρθένου ξαναβαλμένο στὸ βάθρο]. — Ἀλλὰ νάτην! νάτην! . . . Ἡ Παρθένος ξανᾶρθε! . . .

[Οἱ μοναχὲς σηκώνουν τὸ κεφάλι, κυττάζουν, κ'ἔκτὸς ἀπὸ τὴν ἀδελφὴ Ἐγκλαντίνη ποὺ ἐξακολουθεῖ νὰ βαστάῃ στὰ χέρια της τὸ κορμὶ τῆς λιποθυμισμένης Βεατρίκης, ὅλες στρέφουν, βγάζουν φωνὲς ἐκστάσεως καὶ πέφτουν στὰ γόνατα γύρω ἀπὸ τὸ βάθρο].

ΟΙ ΜΟΝΑΧΕΣ — Ἡ Παρθένος ξανᾶρθε! — Δέσποινα! Δέσποινα! Ἡ μητέρα μας βρέθηκε! — Ἔχει ὅλα της τὰ στολίδια! — Ἡ κορώνα της εἶναι πιὸ ὡραία! — Τὰ μάτια της εἶναι πιὸ βαθυά! — Ἡ ματιά της εἶναι πιὸ γλυκειά . . . Μᾶς ξαναγυρνάει ἀπὸ τὸν Οὐρανό! — Μᾶς τὴν ἔφερε! — Ναί, ναί, στὰ φτερὰ τῶν ἁγίων της προσευχῶν . . .

ΑΔΕΛΦΗ ΕΓΚΛΑΝΤΙΝΗ — Ἐλᾶτε λοιπόν! Ἐλᾶτε λοιπόν! Δὲν ἀκούω πιὰ τὴν καρδιά της . . .

[Οἱ μοναχὲς στρέφουν καὶ σφίγγονται πάλι γύρω στὴ Βεατρίκη].

ΑΔΕΛΦΗ ΚΛΕΜΑΝΣ [γονατίζοντας κοντά της]. — Ἀδελφὴ Βεατρίκη, ἀδελφὴ Βεατρίκη, μὴν ἀφίνῃς τὶς ἀδελφές σου, στὴν ἡμέρα τοῦ μεγάλου θαύματος . . .

ΑΔΕΛΦΗ ΕΥΤΥΧΙΑ — Ἡ Παρθένος σοῦ χαμογελάει καὶ τὰ χείλη της σὲ καλοῦν . . .

ΑΔΕΛΦΗ ΕΓΚΛΑΝΤΙΝΗ — Ἀλλοίμονο! δὲν ἀκούει . . . Φαίνεται νὰ ὑποφέρῃ καὶ τὸ πρόσωπό της αὐλακώνεται . . .

ΑΔΕΛΦΗ ΚΛΕΜΑΝΣ — Ἂς τὴ φέρωμε στὴν κλίνη της, ἐκεῖ, μέσα στὸ κελλί της.

[Τὸ τέλος εἰς τὸ προσεχές]

[Μετάφρασις ΑΒΓ.] Μ. ΜΑΤΕΡΔΙΓΚ

* Ἡ ἀρχὴ εἰς τὸ τεῦχος τῆς 15 Νοεμβρίου.

ΜΥΣΤΗΡΙΑ*

— ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ —

XII

Μιὰ κυρία μ᾽ ἕνα πυκνὸ βέλο, ἀνέβαινε ἀπὸ τὴν προκυμαία, ποὺ εἶχε ἴσια ἴσια ἀποβιβαστῆ ἀπὸ τὸ πλοῖο. Πήγαινε κατ᾽ εὐθεῖαν πρὸς τὸ Κεντρικὸ Ξενοδοχεῖο.

Ὁ Νάγκελ ἐκείνην τὴν στιγμὴν ἦτον στὸ παράθυρο καὶ κύταζε ἔξω· ὅλο τὸ ἀπόγευμα εἶχε περπατήσει ἀνήσυχος ἀπάνω κάτω μέσ᾽ στὴν κάμαρά του καὶ μόνο λίγες φορὲς εἶχε σταθῆ γιὰ νὰ πιῇ λίγο νερό. Τὸ πρόσωπό του ἦτον κόκκινο, σὰν νὰ εἶχε πυρετό, καὶ τὰ μάτια του ἔκαιαν. Ὧρες ὁλόκληρες ὅλο ἐσκέπτετο τὸ ἴδιο πρᾶμα, τὴν συνάντησί του μὲ τὴν Δάγνη Κιελλανδ.

Μιὰ στιγμὴ εἶχε προσπαθήσει νὰ πείσῃ τὸν ἑαυτό του νὰ φύγῃ γιὰ νὰ τὰ ξεχάσῃ ὅλα· ἄνοιξε τὸ μπαούλο του, ἔβγαλε κάτι χαρτιά, κάτι ὄργανα χάλκινα, ἕνα φλάουτο, μερικὰ μουσικὰ τετράδια, ροῦχα, ἀνάμεσα στ᾽ ἄλλα μιὰ καινούρια κίτρινη φορεσιά, ἐντελῶς ὅμοια μ᾽ αὐτὴν ποὺ φοροῦσε, καὶ διάφορα ἄλλα πράματα ποὺ τὰ σκόρπιζε ὅλα κατὰ γῆς. Ναί, ἤθελε νὰ φύγῃ· δὲν μποροῦσε πιὰ νὰ μείνῃ σ᾽ αὐτὴν τὴν πόλι· δὲν εἶχε πιὰ σημαῖες, κ᾽ οἱ δρόμοι της ἦταν κρύοι κ᾽ ἔρημοι· γιατί λοιπὸν νὰ μὴ φύγῃ; Μὰ καὶ γιατί εἶχε ἔρθει καθόλου ἐδῶ; Ἦτον μιὰ παληόπολις, αὐτὴ ἡ πόλις, ἕνα παληοχῶρι μὲ κατοίκους ποὺ εἶχαν ὅλοι μεγάλα αὐτιά.

Μὰ ἤξερε πὼς δὲν θὰ τὸ ἀποφάσιζε νὰ φύγῃ, προσπαθοῦσε μόνο νὰ γελάσῃ τὸν ἑαυτό του. Στενοχωρημένος μάζεψε πάλι ὅλα του τὰ πράματα κ᾽ ἔβαλε τὰ μπαούλα στὴν θέση τους. Ἔπειτα περπάτησε ταραγμένος ἀπ᾽ τὴν πόρτα ὡς τὸ παράθυρο ἀπάνω κάτω, ἀπάνω κάτω μὲ βιαστικὰ βήματα, ἐνῷ τὸ ρολόι κάτω στὸ ξενοδοχεῖο χτυποῦσε μία ὥρα μετὰ τὴν ἄλλη. Ἐπὶ τέλους χτύπησε ἕξη....

Ὅταν στάθηκε στὸ παράθυρο καὶ τὸ βλέμμα του ἔπεσε στὴν κυρία μὲ τὸ βέλο ποὺ ἀνέβαινε ἴσια ἴσια τὴν σκάλα τοῦ ξενοδοχείου, ἄλλαξε διὰ μιᾶς τὸ πρόσωπό του. Μὰ γιατί ὄχι; Δὲν εἶχε κ᾽ ἐκείνη τὸ δικαίωμα νὰ ἐπισκεφθῇ αὐτὴν τὴν πόλι ὅπως αὐτός; Μὰ αὐτὸ δὲν τὸν μέλει· ἔχει τώρα ἄλλα πράματα νὰ σκεφθῇ· καὶ ἄλλως τε δὲν χρωστοῦσε κανένας τους τίποτα τοῦ ἀλλουνοῦ.

Ἐβίασε τὸν ἑαυτόν του νὰ γίνῃ πιὸ ἥσυχος, κάθισε σὲ μιὰ καρέκλα καὶ σήκωσε ἀπ᾽ τὸ πάτωμα μιὰ ἐφημερίδα· ἔρριχνε ποῦ καὶ ποῦ μιὰ ματιὰ μέσα κ᾽ ἔκανε σὰν νὰ διάβαζε. Δὲν εἶχαν περάσει ἕνα ἢ δύο λεπτὰ ὅταν ἡ Σάρα ἄνοιξε τὴν πόρτα καὶ τοὔδωσε μιὰ χάρτα ποὺ ἔγραφε ἀπάνω μὲ μολύβι «Κάμμα». Μόνο «Κάμμα». Σηκώθηκε καὶ κατέβηκε κάτω.

Ἡ κυρία μιλοῦσε μὲ τὸν ξενοδόχο στὴν εἴσοδο· δὲν εἶχε ἀνεβάσει τὸ βέλο. Ὁ Νάγκελ χαιρέτησε.

— Καλημέρα Σίμονσεν! εἶπε ἐκείνη μὲ δυνατὴ συγκινημένη φωνή· Σίμονσεν τὸν εἶπε. Ἐκεῖνος ἔμεινε, μὰ ἀμέσως συνῆλθε καὶ φώναξε τῆς Σάρας:

— Ποῦ μποροῦμε νὰ πᾶμε γιὰ μιὰ στιγμή;

Τοὺς ἔδειξε μιὰ κάμαρα κοντὰ στὴν τραπεζαρία· ἡ κυρία, μόλις μπῆκε κ᾽ ἔκλεισε ἡ πόρτα πίσω τους, ἔπεσε σὲ μιὰ καρέκλα.

Ἦτον πολὺ ταραγμένη.

Ἡ ὁμιλία τους ἦτον ἀσυνάρτητη καὶ σκοτεινή, μὲ μισὲς λέξεις ποὺ μόνον αὐτοὶ καταλάβαιναν, μὲ κάτι ὑπαινιγμοὺς ἀσήμαντους γιὰ πράματα περασμένα. Εἶχαν ἀπαντηθῆ ἄλλοτε καὶ ἐγνωρίζοντο. Ἡ συνάντησίς των τώρα δὲν βάσταξε οὔτε μιὰ ὥρα. Ἡ κυρία μιλοῦσε μᾶλλον δανικὰ παρὰ νορβηγικά.

— Συγχώρησε ποὺ σὲ εἶπα πάλι Σίμονσεν, ἔλεγε. Τὸ παληὸ χαϊδευτικὸ ὄνομα! Τί παληὸ καὶ τί ἀγαπημένο. Κάθε φορὰ ποὺ τὸ λέγω μόνη μου, σὲ βλέπω μπροστά μου.

— Πότε φτάσατε; ρώτησε ὁ Νάγκελ.

— Τώρα δά, πρὸ ὀλίγου· ἤρθα μὲ τὸ πλοῖο... Ναὶ — καὶ φεύγω πάλι ἀμέσως.

— Ἀμέσως πάλι;

— Ξέρετε, εἶπε· ἐσεῖς χαίρεστε ποὺ φεύγω ἀμέσως πάλι· νομίζετε πὼς δὲν τὸ βλέπω;... Μὰ τί νὰ κάμω γιὰ τὴν καρδιά μου; γιὰ πῆτε μου. Βάλτε τὸ χέρι σας ἐδῶ νὰ αἰσθανθῆτε, ὄχι, πιὸ ψηλά! Τί νομίζετε; Μοῦ φαίνεται πὼς εἶναι λίγο χειρότερα· πῶς χειροτέρεψα ἀπὸ τότε· ἔ; δὲν νομίζετε; Ἂς εἶναι, εἶναι καὶ ἀδιάφορο... Φαίνομαι ἀκατάστατη; Πῆτε τὴν ἀλήθεια. Πῶς εἶναι τὰ μαλλιά μου; Ἴσως νὰ εἶμαι καὶ βρώμικη, γιατὶ ταξιδεύω εἰκοσιτέσσερις ὧρες.... Ἐσεῖς δὲν ἀλλάξατε εἶστε τόσο ψυχρὸς ὅπως καὶ τότε... Ἔχετε κανένα χτένι ἀπάνω σας;

— Ὄχι... Μὰ τί σᾶς ἔκανε νἄρθετε ἐδῶ;

— Τὸ ἴδιο σᾶς ρωτῶ κι᾽ ἐγώ, ἀκριβῶς τὸ ἴδιο, δηλαδή: Τί σᾶς ἦρθε νὰ τρυπώσετε σ᾽ ἕνα τέτοιο μέρος; Μὰ νομίζατε πὼς δὲν θὰ σᾶς εὕρισκα; Ἄκου ἐδῶ, ἐδῶ εἶσαι ἀγρονόμος, ἔ; Χά, χά, χά! Βρῆκα κάτι ἀνθρώπους στὴν προκυμαία καὶ μοῦ εἶπαν πὼς εἶσαι ἀγρονόμος καὶ πὼς ἐργάσθηκες κάτι στὸν κῆπο μιᾶς κυρίας Στένερσεν· κάτι φραγκοσταφυλιὲς ποὺ ἤθελες, λέει, νὰ διορθώσῃς· δύο μέρες, λέει, κατὰ σειρὰ ἐργάζουσουν στὸν κῆπο μὲ τὰ σωστά σου. Τί ἰδέα!... Τὰ χέρια μου εἶναι παγωμένα: πάντα εἶναι ἔτσι ὅταν εἶμαι ταραγμένη, καὶ τώρα εἶμαι ταραγμένη· καὶ σὺ δὲν μὲ λυπᾶσαι πολύ, ἂν καὶ σὲ λέγω Σίμονσεν ὅπως τὸν παληὸ καιρὸ καὶ χαίρομαι κ᾽ εἶμ᾽ εὐτυχής. Ἀκόμα σήμερα τὸ πρωῒ ὅταν ἤμουν ξαπλωμένη στὴν κομπίνα, σκεπτόμουν: πῶς θὰ εἶναι ἄραγε μαζί μου; θὰ μοῦ πῇ: ἐσύ, καὶ θὰ μὲ χαϊδέψῃ καθόλου; Ναί, αὐτὰ συλλογιζόμουν, μὰ γελάστηκα. Ἔννοια σας ὅμως, δὲν σᾶς παρακαλῶ νὰ τὸ κάνετε· τώρα εἶναι ἀργά... Γιὰ πῆτε μου, τί ἔχετε, φαίνεστε νὰ σκέπτεστε ὅλην τὴν ὥρα κάτι ἄλλο, ἐνῷ σᾶς μιλῶ.

— Ναί, δὲν εἶμαι σήμερα καὶ τόσο καλά, Κάμμα. Δὲν μπορεῖτε νὰ μοῦ πῆτε ἀμέσως γιατί ἤρθατε νὰ μὲ βρῆτε; Θὰ μοῦ κάνατε χάρη.

— Γιατί ἤρθα νὰ σᾶς εὕρω; φώναξε. Θεέ μου, πῶς μπορεῖτε καὶ προσβάλλετε ἔτσι φοβερά! Μήπως φοβᾶστε πὼς μπορεῖ νὰ σᾶς ζητήσω χρήματα; πὼς ἤρθα νὰ σᾶς πάρω λεπτά; Πῆτε τὴν ἀλήθεια ἂν ἔβαλε τέτοια μαύρη ἰδέα ὁ νοῦς σας; Γιατί ἤρθα; Ναί, μαντέψτε το. Δὲν θυμᾶστε πόσες τοῦ μηνὸς εἶναι καὶ τί μέρα εἶναι σήμερα; Ξεχάσατε καὶ τὰ γενέθλιά σας;

Κ᾽ ἔπεσε μπροστά του στὰ γόνατα καὶ τοῦ πιασε τὰ δύο του χέρια γιὰ νὰ τὰ σφίξῃ στὸ πρόσωπό της καὶ στὸ στῆθος της.

Τὸν κατέλαβε διὰ μιᾶς μιὰ παράξενη συγκίνησις, ὅταν εἶδε τόση τρυφερότητα, ποὺ δὲν τὴν περίμενε πιά· τὴν τράβηξε κοντά του καὶ τὴν πῆρε στὰ γόνατά του.

— Δὲν τὰ ξέχασα τὰ γενέθλιά σου, ἐξακολούθησε ἐκείνη, πάντα θὰ τὰ θυμοῦμαι. Δὲν ξέρεις πόσες νύχτες κλαίω γιὰ σένα, ὅταν κάθωμαι καὶ σκέπτωμαι, σκέπτωμαι καὶ δὲν μπορῶ νὰ κοιμηθῶ.... Καλέ μου φίλε, ἀκόμα ἔχεις τὸ ἴδιο κόκκινο στόμα! Τώρα ποὺ ἐρχόμουν, σκεπτόμουν τόσα πράματα· ἔλεγα μέσα μου: τὸ στόμα του θὰ εἶναι ἔτσι κόκκινο ὅπως κι᾽ ἄλλοτε;.... Πῶς κυτάζεις ἐδῶ κι᾽ ἐκεῖ ἔστι ἀνήσυχα; Τί, ἀνυπομονεῖς; Εἶδεμὴ εἶσαι ὁ ἴδιος ὅπως ἄλλοτε, μόνο τὰ μάτια σου κυτάζουν ἀνήσυχα, σὰν νὰ σκέπτεσαι πῶς νὰ μὲ ξεφορτωθῇς μιὰ ὥρα ἀρχήτερα. Ἄφησέ με καλύτερα νὰ καθίσω κοντά σου στὴν καρέκλα, θὰ σοῦ εἶναι πιὸ εὐχάριστο, δὲν εἶναι ἀλήθεια; Ἔχω τόσα τόσα νὰ σοῦ πῶ, καὶ πρέπει καὶ νὰ βιαστῶ, γιατὶ τὸ πλοῖο θὰ φύγῃ σὲ λίγο· μὰ μὲ σαστίζεις μὲ τὴν ἀδιάφορή σου ὄψι. Τί θὲς νὰ πῶ γιὰ νὰ μ᾽ ἀκούσῃς μὲ προσοχή; Ἀλήθεια, οὔτε μιὰ σταλιὰ δὲν μοῦ εἶσαι εὐγνώμων ποὺ θυμήθηκα αὐτὴν τὴν ἡμέρα καὶ ποὺ ἦρθα ὡς ἐδῶ.... Ἔλαβες πολλὰ λουλούδια; Βέβαια ἡ κυρία Στένερσεν θὰ σὲ σκέφθηκε. Πές μου πῶς εἶναι αὐτὴ ἡ κυρία Στένερσεν, ποὺ κάνεις γι᾽ αὐτὴν τὸν ἀγρονόμο; Χά, χά, χά! Κωμικώτατο! Θὰ σοῦ εἶχα φέρει κ᾽ ἐγὼ μερικὰ λουλούδια, ἂν εἶχα χρήματα· μὰ ἴσια ἴσια τώρα ἤμουν πολὺ φτωχή... Γιὰ τόνομα τοῦ Θεοῦ, δὲν μπορεῖς νὰ μ᾽ ἀκούσῃς μὲ λίγη προσοχὴ γιὰ δυὸ λεπτὰ ποὺ εἶμαι ἐδῶ; Πῶς ἄλλαξαν ὅλα! Θυμᾶσαι μιὰ φορά, μὰ βέβαια δὲν θὰ τὸ θυμᾶσαι, καὶ δὲν ὠφελεῖ νὰ σ᾽ τὸ λέω νὰ τὸ θυμηθῇς· μὰ μιὰ φορὰ μὲ ἀναγνώρισες ἀπὸ πολὺ πολὺ μακρυά, ἀπὸ τὸ φτερὸ τοῦ καπέλου μου, κ᾽ ἔτρεξες νὰ μ᾽ ἀπαντήσῃς μόλις τὸ ἀναγνώρισες. Τὸ θυμᾶσαι αὐτό, ἔ; Ἦτον μιὰ φορὰ κοντὰ στὸ φρούριο,... τὸ θυμᾶσαι λοιπόν, ἔ; Βλέπεις, λοιπόν, δὲν εἶχα δίκαιο; Μὰ τώρα ξέχασα γιατὶ εἶπα ἐκεῖνο μὲ τὸ φτερό· ξέχασα τί ἦτον ποὺ ἤθελα νὰ πῶ ἐναντίον σου, κ᾽ ἦτον καλὸ ἐπιχείρημα... Τί εἶναι; Γιατί πετιέσαι ἔτσι;

Ὁ Νάγκελ σηκώθηκε σιγὰ σιγὰ καὶ πῆγε κι᾽ ἄνοιξε ὁρμητικὰ τὴν πόρτα.

— Σάρα, εἶπε, στὴν τραπεζαρία σοῦ χτυποῦν καὶ σοῦ ξαναχτυποῦν.

Κι᾽ ὅταν γύρισε καὶ ξανακάθισε ἔσκυψε κοντὰ στὴν Κάμμα καὶ τῆς εἶπε σιγά:

— Εἶχα καταλάβει πὼς ἐστέκετο ἐκεῖ κι᾽ ἄκουε.

— Κι᾽ ἂν ἄκουε, τί;—Μὰ γιατί σκέπτεστε ὅλο ἄλλα πράματα, τώρα; Εἶμαι ἐδῶ ἕνα τέταρτο τῆς ὥρας κι᾽ οὔτε μοῦ εἴπατε ἀκόμα νὰ σηκώσω τὸ βέλο μου. Ναί, ναί, μόνο νὰ μὴ μὲ παρακαλέσετε τώρα νὰ τὸ σηκώσω! Οὔτε σκέπτεστε καθόλου τί φοβερὸ ποὺ εἶναι νὰ φορῇ κανεὶς ἕνα χειμωνιάτικο βέλο στὸ πρόσωπο μ᾽ αὐτὴν τὴν ζέστη. Αὐτὴ εἶναι ἡ ἀμοιβή! Ἄ, τί ἤθελα νἄρθω ἐδῶ! Ἄκουσα πολὺ καλὰ ποὺ ζητήσατε τὴν ἄδεια ἀπ᾽ τὴν ὑπηρέτρια νὰ μποῦμε μιὰ στιγμὴ ἐδῶ μέσα. Μόνο μιὰ στιγμή! εἴπατε. Αὐτὸ σημαίνει πὼς εἴχατε σκοπὸ σ᾽ ἕνα δυὸ λεπτὰ νὰ ξεμπερδέψετε μαζί μου. Ναί, δὲν σᾶς κάνω παρατήρησι, μόνο εἶμαι τόσο φοβερὰ λυπημένη γι᾽ αὐτό. Ἄχ, ὁ Θεὸς νὰ μὲ φυλάγῃ!... Καὶ γιατί νὰ μὴ μπορῶ ποτὲ νὰ σὲ ξεχάσω; Ξέρω πὼς εἶσαι τρελλός, πὼς τὰ μάτια σου φαίνονται σὰν τρελλά· γιὰ φαντάσου, τὸ ἄκουσα κι᾽ ὅλας νὰ τὸ λὲν καὶ τὸ πιστεύω καὶ ὅμως δὲν μπορῶ νὰ σὲ ξεχάσω. Ὁ Νίσσεν ὁ γιατρὸς εἶπε πὼς εἶσαι τρελλός, καὶ μὰ τὸν Θεό, ἀλήθεια πρέπει νὰ εἶσαι πολὺ τρελλὸς γιὰ νἄρθῃς ἐδῶ σ᾽ αὐτὸ τὸ μέρος καὶ νὰ πῇς πὼς εἶσαι ἀγρονόμος. Ποτέ μου δὲν εἶδα τέτοιο πρᾶμα! Κι᾽ ἀκόμα φορεῖς αὐτὸ τὸ σιδερένιο δακτυλίδι καὶ αὐτὰ τὰ φοβερὰ κίτρινα ροῦχα, ποὺ κανένας ἄλλος ἀπὸ σένα δὲν θὰ μποροῦσε νὰ τὰ ὑποφέρῃ ἀπάνω στὸ σῶμα του...

* Ἡ ἀρχὴ εἰς τὸ τεῦχος τῆς 31 Μαΐου.

— Εἶπε ὁ Νίσσεν πὼς εἶμαι τρελλός;

— Ναί, ὁ Νίσσεν τὸ εἶπε ξάστερα! θὲς νὰ ξέρῃς ποιανοῦ τὸ εἶπε;

Σιγή.

Ὁ Νάγκελ μιὰ στιγμὴ βυθίστηκε σὲ σκέψεις. Ἔπειτα σήκωσε τὸ κεφάλι του καὶ εἶπε:

— Πῆτε μου εἰλικρινῶς, Κάμμα, δὲν θέλετε νὰ σᾶς βοηθήσω μὲ τίποτα χρήματα; Ξέρετε πὼς μπορῶ.

— Ποτέ, φώναξε. Ποτέ, τὸ ἀκοῦτε! Θεέ μου πῶς μπορεῖτε νὰ μοῦ πετᾶτε κατὰ πρόσωπον ἔτσι μιὰ προσβολὴ μετὰ τὴν ἄλλη;

Σιγή.

— Δὲν ξέρω, εἶπε ἐκεῖνος, γιατί καθόμαστε ἐδῶ καὶ παιδεύομε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον....

Τώρα ἐκείνη τὸν διέκοψε κλαίοντας καὶ χωρὶς πιὰ νὰ ζυγίζῃ τὰ λόγια της ἔλεγε:

— Ποιὸς εἶναι ποὺ παιδεύει τὸν ἄλλο; Μήπως ἐγώ; Πῶς ἄλλαξες ἔτσι ἐντελῶς σὲ μερικοὺς μῆνες! Ἔρχομαι ἐδῶ γιὰ νά... Δὲν περιμένω πιὰ νὰ μοῦ ἀνταποδώσῃς τὰ αἰσθήματά μου. Τὸ ξέρεις, ἐγὼ δὲν εἶμαι ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ εἶδος, νὰ ζητιανεύω γιὰ τέτοια· μὰ ἤλπιζα πὼς θὰ μοῦδειχνες λίγη καλοσύνη.... Ἄχ, Θεέ μου, τί λυπητερὴ ποὺ εἶναι ἡ ζωή μου! Θὰ ἔπρεπε νὰ σἔβγαζα ἀπ' τὴν καρδιά μου καὶ ὅμως δὲν μπορῶ, σὲ ἀκολουθῶ καὶ ρίχνομαι στὰ πόδια σου. Θυμᾶσαι μιὰ φορά, ἔξω στὸ Δράμμενσγιέβεν ποὺ χτύπησες ἕναν σκύλλο γιατί εἶχε πηδήξει ἀπάνω μου; Ἦτον δικό μου λάθος, φώναξα γιατί νόμιζα πὼς ἤθελε νὰ μὲ δαγκάσῃ· μὰ δὲν ἤθελε, ἤθελε μόνο νὰ παίξῃ, κι' ὅταν τὸν ἔδειρες σύρθηκε χάμω μπροστά μας καὶ ξάπλωσε ἀντὶ νὰ φύγῃ. Τότε ἔκλαψες γιὰ τὸν σκύλλο καὶ τὸν χάϊδεψες, ἔκλαιες κρυφά, τὸ εἶδα· μὰ τώρα δὲν κλαῖς, ἂν καί... Μὰ δὲν εἶναι παρομοίωσις αὐτό· μὴ πᾷς καὶ νομίσῃς πὼς παρομοιάζω τὸν ἑαυτό μου μ' ἕναν σκύλλο; Ὁ Θεὸς ξέρει τί δὲν βάζει ὁ νοῦς σου, τόσο φαντασμένος ποὺ εἶσαι· τί πρόσωπο ποὺ κάνεις; ἔννοια σου, σὲ καταλαβαίνω. Χαμογελᾷς βλέπω — ναί, ναί, χαμογέλασες! Μὲ περιγελᾷς μπρὸς στὰ μάτια μου! Ἄς τὸ πῶ καθαρά! Ἄχ, ὄχι, συγχώρησέ με· εἶμαι τόσο δυστυχισμένη! Βλέπεις μπροστά σου μιὰν ἀπελπισμένη, εἶμαι ἁπλῶς ἀπελπισμένη, δῶσε μου τὸ χέρι σου! Συγχώρησέ με! Δὲν ἔπρεπε νὰ σὲ εἶχα κάνει νὰ δυσαρεστηθῇς τότε, μὰ ὅλην τὴν ὥρα τὸ αἰσθάνομαι πὼς δὲν μπορεῖς νὰ ξεχάσῃς ἐκεῖνο τὸ μικρὸ λάθος μου. Ἦτον δὰ μόνο ἕνα μικρὸ λάθος ἐκ μέρους μου, ἂν σκεφθῇς καλά. Ναί, ἔκανα ἄσχημα ποὺ δὲν κατέβηκα σὲ σένα ἐκεῖνο τὸ βράδυ· μὲ φώναξες καὶ μὲ ξαναφώναξες κ' ἐγὼ δὲν κατέβηκα· ἄχ, Θεέ μου, πῶς τὸ μετανοῶ! Μὰ δὲν ἦτον ἐκεῖνος τότε μαζί μου, ὅπως νόμιζες· εἶχε ἔρθει, μὰ τότε δὲν ἦτον πιά, εἶχε φύγει. Βλέπεις τ' ὁμολογῶ καὶ ζητῶ ἔλεος· τί ἄλλο νὰ κάνω. Μὰ βέβαια ἔπρεπε νὰ τὸν εἶχα διώξει, ναί, νὰ τὸν εἶχα διώξει, ἔχεις δίκαιο, σ' ὅλα ἔχεις δίκαιο. Μὰ δὲν καταλαβαίνω.... Τίποτα πιὰ δὲν καταλαβαίνω.

Σιγή.

Μέσ' στὴν ἡσυχία ἀκούονταν μόνο οἱ λυγμοὶ τῆς Κάμμας καὶ ὁ θόρυβος ποὺ ἔκαναν τὰ μαχαιροπήρουνα στὴν τραπεζαρία. Ἡ Κάμμα ἔξακολούθησε νὰ κλαίῃ καὶ νὰ σκουπίζῃ τὰ μάτια της μὲ τὸ μαντίλι κάτω ἀπ' τὸ βέλο.

— Ξέρεις, ἔλεγε, ὁ κακομοίρης εἶναι τόσο καλός, οὔτε μπορεῖ καθόλου νὰ εἶναι κακός. Καμιὰ φορὰ χυπᾷ στὸ τραπέζι καὶ μὲ στέλνει στὸν διάβολο, μὲ μαλώνει, λέγει πὼς τὸν καταστρέφω καὶ εἶναι ἀλήθεια βάναυσος· μὰ ἔπειτα πάλι εἶναι τόσο δυστυχὴς ποὺ δὲν μπορεῖ οὔτε νὰ μ' ἀφήσῃ νὰ φύγω. Τί νὰ κάνω ὅταν τὸν βλέπω ποὺ εἶναι τόσο ἀδύναμος. Ἀναβάλλω τὸ ταξεῖδι ἀπὸ μιὰ μέρα σ' ἄλλην ἂν καὶ οὔτε ἐγὼ δὲν εἶμαι περίφημα.... Μὴ μὲ λυπᾶστε· ἔχετε τὴν ἀναίδεια καὶ μοῦ δείχνετε λύπη! Ὅ,τι καὶ ἂν εἶναι, εἶναι καλύτερος ἀπ' ὅλους τοὺς ἄλλους καὶ μοῦ ἔκανε περισσότερα καλὰ παρὰ κάθε ἄλλος, περισσότερα παρὰ ἐσεῖς. Κι' ὅμως τὸν ἀγαπῶ, ναί, νὰ τὸ ξέρετε· δὲν ἦρθα ἐδῶ γιὰ νὰ τὸν κατηγορήσω. Ὅταν πάω σπίτι καὶ τὸν δῶ θὰ πέσω στὰ γόνατά του νὰ τοῦ ζητήσω συγχώρησι γι' αὐτὰ ποὺ εἶπα. Ναὶ ὁρισμένως.

— Κάμμα, ἐλᾶτε, μὴν εἶστε ἀνόητη! Ἀφῆστε νὰ σᾶς βοηθήσω, ἀκοῦτε! Μοῦ φαίνεται πὼς τῶχετε ἀνάγκη. Δὲν θέτε; Δὲν εἶναι ὡραῖο νὰ τὸ ἀρνῆστε ἐνῷ μπορῶ τόσο καλὰ τώρα νὰ σᾶς βοηθήσω καὶ ἐνῷ εἶμαι τόσο πρόθυμος!

Ἐκείνη φώναξε σὰν τρελλή:

— Δὲν εἶπα ὄχι; Δὲν ἀκοῦτε, καλὲ χριστιανέ;

— Μὰ λοιπὸν τί θέλετε; τῆς εἶπε μὲ ἀπορία.

Ἡ Κάμμα κάθισε πάλι κ' ἔπαυσε νὰ κλαίῃ.

— Ἀκοῦστε, Σίμονσεν... ἀφῆστε με νὰ σᾶς πῶ ἄλλη μιὰ φορὰ Σίμονσεν... κι' ἂν δὲν θυμώσετε θὰ ἤθελα νἄλεγα κάτι. Τί νόημα ἔχει νἄρθετε νὰ καθίστε σ' ἕνα τέτοιο μέρος, γιατί τὸ κάνετε αὐτό; Ἔχουν ἄδικο τότε οἱ ἄνθρωποι νὰ λὲν πὼς τρελλαθήκατε; Οὔτε ξέρω πιὰ πῶς ὀνομάζεται αὐτὴ ἡ πόλις, πρέπει νὰ καθίσω νὰ συλλογιστῶ γιὰ νὰ τὸ θυμηθῶ, τόσο μικρὴ εἶναι, κ' ἔρχεστε ἐδῶ καὶ παίζετε κωμωδία καὶ κάνετε καὶ τοὺς ἐντόπιους ν' ἀποροῦν μὲ τὶς παράξενες σας ἰδέες! Ἀλήθεια, δὲν μπορούσατε νὰ βρῆτε τίποτα καλύτερο νὰ κάνετε;.... Ἄς εἶναι, αὐτὸ δὲν μὲ μέλει, τὸ λέω μόνο ἀπὸ παληά.... Μὰ ἀλήθεια, τί νομίζετε πὼς ἔπρεπε νὰ κάνω γιὰ τὴν καρδιά μου; Κάνει τώρα σὰν νὰ θέλῃ νὰ σπάσῃ.

Δὲν νομίζετε πὼς ἔπρεπε νὰ ἰδῶ πάλι τὸ γιατρό; Μὰ πῶς, γιὰ τὄνομα τοῦ Θεοῦ, νὰ πάω στὸν γιατρὸ ἀφοῦ δὲν ἔχω λεπτὸ στὴν τσέπη μου;

— Μὰ σᾶς τὸ λέω, εἶμαι τόσο πρόθυμος νὰ σᾶς δώσω χρήματα. Ἂν θέλετε, μπορεῖτε νὰ μοῦ τὰ ἐπιστρέψετε καμιὰ φορά!

— Ἂς εἶναι, εἶναι καὶ πολὺ ἀδιάφορο, ἂν πάω ἢ ἂν δὲν πάω στὸ γιατρό, ἐξακολούθησε σὰν πεισματωμένο παιδί. Κι' ἂν πεθάνω ποιὸς θὰ μὲ κλάψῃ; — Μὰ διὰ μιᾶς ἄλλαξε γνώμη, σκέθφηκε μιὰ στιγμὴ καὶ εἶπε: Ἀλήθεια ὅμως γιατί νὰ μὴ δεχθῶ τὰ χρήματά σας; Τί ἄλλοτε καὶ τί τώρα; Δὲν εἶμαι καὶ τόσο πολὺ πλουσία, ὥστε νὰ εἶναι αὐτὸς λόγος... Ναί, μὰ ἐσεῖς τώρα περιμένατε γιὰ νὰ μοῦ τὰ προσφέρετε ἀκριβῶς τὴν στιγμὴ ποὺ ἤμουν τόσο ταραγμένη, γιατὶ ξέρατε ἀπὸ πρὶν πὼς δὲν θὰ δεχόμουν. Ναί, ναί, τὸ ξέρω πολὺ καλά! Τὸ ὑπολογίσατε ἀκριβῶς, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ οἰκονομήσετε τὰ χρήματά σας, ἂν καὶ τώρα ἔχετε τόσα πολλά. Νομίζετε πὼς δὲν τὸ παρατήρησα; Καὶ τώρα ποὺ μοῦ ξαναπροσφέρετε χρήματα τὸ κάνετε γιὰ νὰ μὲ ταπεινώσετε καὶ χαίρεστε ποὺ ἐπὶ τέλους θὰ τὰ δεχθῶ. Μὰ ἔννοια σας, τὰ δέχομαι καὶ σοῦ εἶμαι εὐγνώμων. Ἄχ, εἴθε νὰ μὴ σὲ εἶχα ἀνάγκη. Μὰ νὰ τὸ ξέρετε, δὲν ἦρθα σήμερα ἐδῶ γι' αὐτό, δὲν ἦρθα γιὰ τὰ χρήματα, ἀλήθεια σᾶς λέω. Δὲν πιστεύω πὼς εἶστε τόσο πρόστυχος νὰ τὸ νομίσετε αὐτό... Μὰ πόσα μπορεῖς νὰ στερηθῇς, Σίμονσεν; Θεέ μου, νὰ μὴ βάλῃ τίποτα κακὸ ὁ νοῦς σου, σὲ παρακαλῶ, καὶ νὰ μὲ πιστέψῃς πὼς εἶμαι εἰλικρινής.

— Πόσα χρειάζεστε;

— Πόσα χρειάζομαι!... Ἄχ, Θεέ μου, νὰ μὴ χάσω τὸ πλοῖο! Ἴσως νὰ χρειάζωμαι πολλά, μὰ... ἴσως νὰ χρειάζωμαι μερικὰ ἑκατοστάρικα.

— Λοιπὸν καλά. Μὰ νὰ σᾶς πῶ, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ αἰσθάνεστε ταπεινωμένη, ἐπειδὴ παίρνετε αὐτὰ τὰ χρήματα· ἂν θέλατε, μπορούσατε καὶ νὰ τὰ κερδίζατε. Νά, θὰ μπορούσατε π.χ. νὰ μοῦ κάνατε μιὰ πολὺ μεγάλη χάρη, ἂν θέλατε...

— Ἂν θέλω! φώναξε σὰν τρελλὴ ἀπ' τὴν χαρά της γι' αὐτὴν τὴν διέξοδο. Θεέ μου, τ' εἶναι αὐτὰ ποὺ λές! Τί χάρη; Τί χάρη, Σίμονσεν; Εἶμαι ἕτοιμη νὰ κάνω ὅ,τι θές! Ἀγαπημένε μου!

— Ἔχετε ἀκόμα τρία τέταρτα τῆς ὥρας ὡς ποὺ νὰ φύγῃ τὸ πλοῖο...

— Ναί, λοιπόν, τί νὰ κάνω;

— Νὰ πᾶτε σὲ μιὰ κυρία νὰ κάνετε μία παραγγελία.

— Μιὰ κυρία;

— Κάθεται κάτω στὴν προκυμαία σ' ἕνα μικρὸ σπίτι μ' ἕνα πάτωμα· δὲν ἔχει κουρτίνες μὰ ἔχει κάτι ἄσπρα λουλούδια στὰ παράθυρα. Ὀνομάζεται αὐτὴ ἡ κυρία Μάρθα Γούδε.

— Μὰ εἶναι αὐτὴ ἡ... δὲν εἶναι αὐτὴ ἐκείνη ἡ κυρία Στένερσεν;

— Ἔχετε λάθος. Ἡ κυρία Γούδε εἶναι βέβαια ὡς σαράντα χρόνων. Μὰ ἔχει μιὰ καρέκλα, μιὰ παληὰ καρέκλα, ποὺ ἀποφάσισα νὰ τὴν ἀγοράσω, καὶ σ' αὐτὸ θέλω νὰ μὲ βοηθήσετε... Μὰ πάρτε πρὶν τὰ χρήματά σας, ἐν τῷ μεταξὺ θὰ σᾶς ἐξηγήσω γιὰ τί πρόκειται.

Εἶχε ἀρχίσει νὰ σκοτεινιάζῃ. Ἀπὸ τὴν τραπεζαρία ἔφευγαν οἱ ἄνθρωποι κ' ἔκαναν πολὺ θόρυβο κι' ὁ Νάγκελ ἐκάθετο ἀκόμα κ' ἐξηγοῦσε μ' ὅλες τὶς λεπτομέρειες τὰ καθέκαστα γιὰ τὴν καρέκλα. Ἡ Κάμμα δὲν ἔβλεπε πιὰ τὴν ὥρα νὰ φύγῃ. Ἐνθουσιάστηκε μ' αὐτὴν τὴν μυστηριώδη παραγγελία· γελοῦσε δυνατὰ κι' ὅλο ἀρωτοῦσε ἂν δὲν θὰ ἦταν καλύτερα νἄλλαζε λίγο τὸν ἑαυτό της, νἄβαζε τοὐλάχιστον ἕνα ζευγάρι γυαλιά. Τῆς φαίνεται, λέει, πὼς εἶχε ὁ Νάγκελ μιὰ φορὰ ἕναν κόκκινο σκοῦφο· ἴσως νὰ τὸν ἔβαζε αὐτόν.

— Ὄχι, ὄχι τέτοια ἀστεῖα· νὰ πᾶτε ἁπλούστατα νὰ προσφέρετε μιὰ τιμὴ γιὰ τὴν καρέκλα, νἀνεβῆτε ὡς διακόσιες εἴκοσι κορόνες. Καὶ ἔννοια σας, δὲν ἔχει φόβο νὰ πιασθῆτε, δὲν θὰ σᾶς τὴν δώσῃ.

— Θεέ μου, πόσα χρήματα! Καὶ γιατί δὲν θὰ μοῦ τὴν δώσῃ γιὰ διακόσιες εἴκοσι κορόνες;

— Γιατὶ μοῦ τὴν ἔχει κι' ὅλας ὑποσχεθῆ ἐμένα.

Τὴν τελευταία στιγμὴ πάλι ζήτησε ἕνα χτένι ἡ Κάμμα κι' ἀνησυχοῦσε ποὺ τὸ φόρεμά της θὰ ἦτον ἴσως πολὺ τσαλακωμένο. Ἄχ, δὲν μπορῶ νὰ τὸ σκέπτωμαι πὼς συχνάζεις τόσο πολὺ σ' ἐκείνην τὴν κυρία Στένερσεν, εἶπε, δὲν μπορῶ, εἶμαι ἀπαρηγόρητη. Καὶ ξανακύταξε πάλι ἂν εἶχε κρύψῃ καλὰ τὰ χρήματά της. Τί καλὸς ποὺ εἶσαι, ποὺ μοῦδωσες τόσα χρήματα! φώναξε. Καὶ γλήγορα σήκωσε τὸ βέλο της καὶ τὸν φίλησε στὸ στόμα. Μὰ εἶχε κι' ὅλο στὸν νοῦ της τὴν παράξενη παραγγελία γιὰ τὴν Μάρθα Γούδε κι' ἀρώτησε:

— Καὶ πῶς νὰ σὲ εἰδοποιήσω πὼς ἔγιναν ὅλα καλά; Ἂν θές, μπορῶ νὰ παρακαλέσω τὸν πλοίαρχο νὰ σφυρίξῃ μερικὲς φορές, τέσσερις πέντε φορές· ἔ; Ἔννοια σου, θὰ γείνουν ὅλα καλά. Πῶς νὰ μὴ κάνω ὅ,τι μπορῶ γιὰ σένα, ἀφοῦ ἐσύ... Γι' ἄκου, μὴ νομίσῃς πὼς ἦρθα σήμερα γιὰ τὰ χρήματα. Καὶ πάλι σ' εὐχαριστῶ! Ἀντίο, καλὴ ἀντάμωσι πάλι!

Μετὰ μισὴ ὥρα ἀλήθεια ἄκουσε ὁ Νάγκελ τὴν σφυρίχτρα τοῦ πλοίου ποὺ σφύριξε πέντε φορὲς κατὰ σειρά.

[Μεταφρασ. Τ.]

ΚΝΟΥΤ ΧΑΜΣΟΥΝ

[Ἀκολουθεῖ]

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΡΗΣΤΟΜΑΝΟΣ *

— Τί θὰ κάμετε στὰ 1911;
— Θὰ πεθάνω...

Εἶναι ἴσως ἀνάγκη νὰ κάνουμε μιὰ μικρὴ αἰσθηματικὴ ἀνάλυση τῆς τραγικῆς αὐτῆς στιχομυθίας. Ἡ ἐρώτηση τοῦ ἀνταποκριτῆ τῆς ξένης ἐφημερίδας, μιὰ ἐρώτηση ποὺ ἔγινε μὲ τὸ ἴδιο πνεῦμα σὲ μιὰ σειρὰ ἐπιλέκτων, θὰ μποροῦσε νἀναλυθῆ:

— Ποιὸ εἶναι τὸ ἔργο τῆς τέχνης ποὺ θὰ μᾶς δώσετε στὸ χρόνο, ποὺ μᾶς ἔρχεται;

Ἡ ἀπάντηση τοῦ Χρηστομάνου μένει πάντα ἡ ἴδια, στυγνή, λιτή, χωρὶς κἀνένα ἀπ' τὰ στολίδια, μὲ τὰ ὁποῖα συνείθιζε νὰ ντύνῃ τὴν ἔκφρασή του. Μιὰ μαύρη εὐθεία γραμμή, συρμένη ἀπάνω στὸ ἄγραφο λευκὸ χαρτὶ ποὺ τοῦ παρουσίαζε μπροστά του ἡ Μοῖρα.

"ΘΑ ΠΕΘΑΝΩ,,

Αὐτὸ θὰ ἤτανε τὸ ἔργο του στὰ 1911. Μᾶς τὸ ὑποσχέθηκε καὶ — ἀλλοίμονο! — μᾶς τῶδωκε. Ἔργο τέχνης! Γιατί ὄχι; Ἢ πρέπει νὰ κάνῃ κἀνεὶς τὸν ἑαυτό του καλλιτέχνημα, εἶπεν ὁ Ὀσκὰρ Οὐάϊλδ ἢ νὰ τὸ φέρνῃ. Ὁ Χρηστομάνος ἀπ' τὴ ζωή του πάσχισε πάντα νὰ πλάσῃ ἕν' ἀριστούργημα. Ἀκολουθοῦσε ἴσως ἀσυναίσθητα τὸ δόγμα τοῦ ποιητῆ τοῦ Ντόριαν Γκρέϋ «Τεχνητοὶ νὰ εἴμαστε εἶναι τὸ πρῶτο μας χρέος· τὸ δεύτερο δὲν τὸ ξέρουμε». Κι' ἂν ὀνειρεύθηκε τὴ ζωή του σὰν καλλιτέχνημα, αὐτοτελείωμα τοῦ ἑαυτοῦ μας, γιατί νὰ μὴν ὀνειρεύθῃ καὶ τὸ θάνατο, σὰν τὸ ἀνώτερο τελείωμα τοῦ ἑαυτοῦ του, σὰν τὸ ὁριστικὸ καὶ τὸ μεγάλο του ἔργο; Προνόμιο εἴτε φαντασιοπληξία τῶν δημιουργῶν, εἶναι ὅμως κἄτι τι αὐτὸ ποὺ φαίνεται σὰν παιγνίδι λέξεων καὶ ποὺ τὸ νοιώθει βαθειὰ κάθε δημιουργός. Γιατὶ αὐτὸς ποὺ δημιουργεῖ τὸ ἔργο τῆς τέχνης, δημιουργεῖ μαζὶ καὶ τὸν ἑαυτό του, τὴ ζωὴ καὶ τὸ πέρ' ἀπ' τὴ ζωή. Τεχνίτης μαζὶ καὶ Μοῖρα τοῦ ἑαυτοῦ του.

Ἂς ξαναγυρίσουμε ὅμως στὴ ζωή. Ὁ Χρηστομάνος περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον ἔνοιωθε τὴν ἀνάγκη νὰ συμπληρώσῃ ἀπάνω του τὸ ἔργο τῆς Δημιουργίας. Μὲ ἀσυχώρετη ἀπροσεξία τὸν ἔπλασε ἡ Φύση. Ἐπῆρε τὸν πηλό του στὰ χέρια της, βιαστικὰ τὸν ἐζύμωσε καὶ ἄστοργα τὸν πέταξε μέσα στὴ ζωή, τσαλακωμένον κι' ἀτέλειωτο. Ὅμως σὰ σὲ στιγμὴ δημιουργικῆς μανίας, τὸ πνεῦμα τῆς ζωῆς ποὺ τοῦ φύσηξε μέσα του, ἦτον ἕνα πνεῦμα θερμὸ καὶ πλούσιο. Ἕνας ποιητὴς γεννήθηκε! Ὁ δρόμος του ἦταν πρὸς τὰ περιβόλια τῆς ζωῆς. Ἀκολούθησε τὸ δρόμο του. Μὰ μέσα στὶς ἁρμονίες ποὺ τὸν ἔσερνε ὁ προορισμός του, ἔνοιωσε γρήγορα πὼς ὁ ἴδιος ἦταν ἡ δυσαρμονία καὶ τὸ λάθος. Καὶ πλασμένος νὰ δημιουργῇ ὡραιότητες, εἶδε πὼς πρῶτα πρῶτα ἔπρεπε νὰ δημιουργήσῃ, νὰ ξαναδημιουργήσῃ τὸν ἑαυτό του. Καὶ τὸν ἐξαναδημιούργησε. Ὅσοι εἶναι ἱκανοὶ νὰ βλέπουν τὰ θαύματα, τὸ εἶδαν.

Ὁ Χρηστομάνος εἶχε γίνει ὡραῖος! Καὶ ὁ γλύπτης ποὺ θὰ τὸν ἀνάσταινε ἀπάνω στὸ μάρμαρο ψηλὸ κι' ἁρμονικὸ καὶ καλίγραμμο, σὰν τὸν Ἀντίνοον, μὲ τὴν περήφανη χειρονομία τῆς πιὸ μεστῆς νεότητος, θὰ βρισκότανε περισσότερο κοντὰ στὴν ἀλήθεια, γιατὶ θὰ βρισκότανε κοντὰ στὴν αἰσθητικὴ ἀλήθεια, ποὺ εἶναι ἡ ἀλήθεια τῶν ἀληθειῶν.

***

Ὑπάρχουνε ζωές, τόσο μεστὲς καὶ τόσο πλούσιες σὲ σχέδιο καὶ σὲ χρῶμα, ποὺ εἶναι μόνες τους ἕνα ἔργο τέχνης. Καὶ ὑπάρχουνε πάλι ἔργα, μὲ τόσο θερμὴ πνοὴ μέσα τους, ποὺ μοιάζουνε μόνα τους σὰ μιὰ ζωή, ξεχωριστὴ ἀπ' τὴ ζωὴ ποὺ τὰ γέννησε. Καὶ δὲν ξέρω πῶς, αὐτὴ τὴ στιγμή, ἀντικρύζοντας τὴ ζωὴ καὶ τὸ ἔργο τοῦ Χρηστομάνου, μὲ τραβάει περισσότερο ἡ πρώτη. Ἴσως τὴ νοιώθω περισσότερο, ἴσως τὴν αἰσθάνομαι βαθύτερα, ἴσως μὲ συγκινεῖ πλατύτερα αὐτὴ τὴ στιγμή, ἴσως ἡ σχολή της — γιατὶ καὶ κάθε ζωὴ ἀνήκει σὲ μιὰ σχολὴ — βρίσκεται πιὸ κοντὰ στὴν ἰδιοσυγκρασία μου, ἴσως δὲν ξέρω τί ἄλλο, μὰ ἡ ζωὴ αὐτή, σὰν πλούσια σύνθεση τοῦ ἀνθρώπινου καὶ τοῦ μοιραίου, μὲ σταματάει σ' ἕνα παθητικὸ ἀντίκρυσμα καὶ μιὰ ἰδεολογικὴ ἐνατένιση.

Πρὶν χυθῇ ἀκόμη μέσα στὴν Ἀθηναϊκὴ πραγματικότητα, πρὶν μᾶς ἀγγίξῃ καὶ μᾶς διαγκωνίσῃ καὶ πρὶν τὴν νοιώσουμε τόσο ἔντονη καὶ τόσ' ὁρμητικὴ κοντά μας, μᾶς ἔρχεται ἀπὸ μακρυὰ σὰν ἕνας θρύλος. Οἱ ἁρμονίες τῶν «Ὀρφικῶν Τραγουδιῶν», φτάνουν στ' αὐτιά μας σὰν ἀόριστη κι' ἀμφίβολη μουσική. Μαντεύομε κἄποιαν ἀποκάλυψη καὶ περιμένομε. Ἔπειτα ἔρχεται ἡ φήμη ἑνὸς νέου σοφοῦ, ποὺ ἀνεβαίνει μὲ στερεὸ βῆμα τὰ σκαλοπάτια τῆς ἐπιστήμης, στολισμένος μὲ τὰ ἑλληνικὰ χρώματα κάτω ἀπὸ τοὺς αὐστηροὺς γοτθικοὺς θόλους ἑνὸς ξένου πανεπιστημίου. Ἔπειτα ξεσπᾷ τὸ σκάνδαλο, τὸ εὔκολο ἐπαρχιώτικο σκάνδαλο τῆς ἀνελεύθερης πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Γίνεται λόγος γιὰ κἄποιον ἐξωμότη, ποὺ ἀρνήθηκε τὰ «πάτρια» ἀπάνω στὸν τάφο τοῦ Βησαρίωνος, γιὰ νὰ χορτάσῃ τὴ δίψα τῆς σοφίας του μέσα στὶς ἀπρόσιτες βιβλιοθῆκες τοῦ Βατικανοῦ. Ὁ πατέρας τοῦ ἐξωμότη, ἕνας σοφός, βυθισμένος μέσα στὶς ψηλὲς φροντίδες τῆς ἐπιστήμης του, πληγώνεται ἀδιάκοπα ἀπὸ τὴν κατακραυγὴ καὶ τὴν παρεξήγηση, στὰ βαθύτερα τῆς στοργῆς του. Τὸ σκάνδαλο σβύνει σιγὰ-σιγά, ἀφίνοντας πίσω του μιὰ παράξενη φαντασία Ἕλληνος καρδιναλίου, ποὺ προχωρεῖ, σὰν σὲ παραμύθι, πρὸς τὸν παππικὸ θρόνο! Καὶ ἐνῷ δὲν ξέρει κανεὶς καλὰ-καλὰ ἂν τὸ μυθικὸ αὐτὸ πρόσωπο, ὁ σοφός, ὁ ποιητὴς κι' ὁ ἐξωμότης εἶναι σκλάβος τοῦ Βατικανοῦ ἢ λιποτάκτης του, ἄξαφνα τὸν βλέπουμε νὰ περπατῇ στὸ πλάϊ τῆς τραγικῆς Αὐτοκρατόρισσας, μέσα στοὺς παραδείσους τῆς Κέρκυρας καὶ στὰ χιόνια τοῦ Σεμπρούν, ποιητικὸς ἀκόλουθος τῆς Ὠμορφιᾶς καὶ τοῦ Πόνου, ποὺ ἀδελφώθηκαν στὸ πικρότερο ἄνθος τῆς γενεᾶς τῶν Ἀτρειδῶν - Βιτελσβάχων. Δὲν εἶμαι βέβαιος ἂν κρατῶ τὴ χρονολογικὴ σειρὰ στὸ ἀντίκρυσμ' αὐτὸ μιᾶς φανταστικῆς ζωῆς. Μὰ ἔχει τάχα καμιὰ σημασία ἡ χρονολογία μέσα στὸ παραμύθι;

Ἕνα κτῆνος σταλμένο ἀπ' τὴν Εἱμαρμένη, ποὺ ἐφορεύει τὶς ἀρχαῖες τραγωδίες — εἶναι τὰ λόγια τοῦ Μωρὶς Μπαρρές, — χτύπησε τὴν Αὐτοκρατόρισσα στὴν προκυμαία μιᾶς λίμνης. Μέσα στὴν ἐκκλησία ποὺ εἶναι ἁπλωμένο τὸ κεραυνόπληκτο κυπαρίσι, ἕνας νέος σκυφτὸς καὶ κακοκαμωμένος, — γράφουν οἱ ἐφημερίδες τοῦ τόπου — προχωρεῖ συντριμένος ἀπὸ τὸν πόνο, σκίζει τὸ πλῆθος καὶ φέρνει τὶς σπονδὲς τῶν δακρύων του στὸ βασιλικὸ πτῶμα. Εἶναι πάλι ὁ Χρηστομάνος! Καὶ σκυφτὸς φεύγει πάλι, καὶ κανένας δὲν μαντεύει ποῦ πηγαίνει ὁ ἀπροσδόκητος αὐτὸς θλιμένος... Πηγαίνει νἀναστήσῃ τὴ νεκρὴ βασίλισσα στὰ Ἠλυσία τῆς Τέχνης, Αὐτήν, τὸν Πόνο της καὶ τὸν Πόνο τὸ δικό του. Ἀπὸ τὴν ἠλίθια μαχαιριὰ τοῦ Λουτσαίνη βγαίνει ἕνα βιβλίο, ποὺ ταράζει τὴν Εὐρωπαϊκὴ ψυχή, ὅσο καὶ τὸ τραγικὸ βασιλικὸ τέλος. Καὶ τὸ βιβλίο αὐτό, ὕμνος μαζὶ καὶ ἱεροσυλία, σκορπίζει τ' ὄνομα τοῦ Χρηστομάνου στὰ τέσσερα πέρατα τοῦ κόσμου...

Ἕνα πρωῒ μιὰ σπιθαμὴ ἀνθρώπου πατεῖ τὴν προκυμαία τοῦ Πειραιῶς. Εἶναι ὁ ἄνθρωπος ποὺ ἔρχεται ἀπὸ τὰ παραμύθια τῶν «Χιλίων καὶ μιᾶς Νυκτῶν». Εἶναι ὁ Χρηστομάνος. Εἶναι αὐτός; Οἱ Ἀθηναῖοι σκύβουν νὰ τὸν κοιτάξουν. Κι' ἐνῷ σκύβουν, φαίνονται σὰν νὰ ὑψόνουν τὸ κεφάλι καὶ σὰν νὰ σκύβῃ αὐτὸς συγκαταβατικὰ γιὰ νὰ τοὺς ἀναγνωρίσῃ.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

---

* Ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν διάλεξιν τοῦ κ. Νιρβάνα εἰς τὴν αὔθουσαν τοῦ «Παρνασσοῦ». Ὁλόκληρη ἡ διάλεξις θὰ τυπωθῇ εἰς τὴν «Νέαν Ζωὴν» τῆς Ἀλεξανδρείας.

Η ΣΤΗΛΗ ΤΩΝ ΝΕΩΝ

Τὴν ὁρμὴ τοῦ νοῦ, ἐκεῖνο τὸ φέγγος ποὺ ἔρχεται σὰν ἀποτέλεσμα τῆς γλυκειᾶς, τῆς ἁρμονικῆς συναντήσεως μυστικῶν βαθειὰ κρυμμένων — ἐπάνω σ' ἕνα κομματάκι χαρτί. Τὸν παλμὸν τῆς ψυχῆς, στὸ δυνατὸ φτερὸ τῆς ἐκφράσεως, ποὺ κάνει τὸν κύκλο τοῦ κόσμου, καὶ ἔτσι γίνεται αἰσθητὸς στὸν πειὸ μακρυνὸν ἄνθρωπο τῆς Ἀνατολῆς, τῆς Δύσεως, τῆς Αἰωνίας Νύχτας ἀκόμα, τοῦ Αἰωνίου φωτός, ἂν ὑπάρχῃ. Ἐκεῖνον τὸν πνευματικὸν γλυκασμὸν ποὺ ρέει εὐεργετικὸς στὸν κόσμο, παρέχοντας τὰ μεγαλύτερα καλὰ σ' ὅσους μποροῦν νὰ τὸν δραματισθοῦν. Τὴν ὑπερτάτη ἔκφανσι τοῦ ἀνθρώπου τὴ στιγμὴ ποὺ ἐξισώνεται μὲ τοὺς πατέρας θεοὺς — τὴν πειὸ λαμπερή, τὴν πειὸ μεγαλοδύναμη: Ἐρχόμεθα μὲ σάλπισμα χαρᾶς νὰ βοηθήσωμε ἀνοίγοντας τὴν Στήλη τῶν Νέων.

Γιὰ τοὺς παληοὺς ἐφρόντισε ἡ ἐποχή τους καὶ ἡ τύχη τους. Τώρα πρόκειται πῶς νὰ δώσῃ κανεὶς μία θέσι, πῶς νὰ δώσῃ μιὰ στιγμὴ στὸν Λόγο ποὺ δὲν ἀκούσθηκε ἀκόμα, ποὺ θέλει νὰ διηγηθῇ πράματα καινούργια, αἰσθητικὰ ἀναδεύματα ψυχῶν ποὺ ἔρχονται ὅλο κι' ἀλλοιώτικες — πειὸ τελειοποιημένες ἢ ὄχι δὲν ξεύρομε — στὴ ζωή, καὶ ποὺ βλέπουν σύμφωνα μὲ ὅ,τι ἐτέθη σὰν βάσις τῆς ὑπάρξεώς τους.

Τί μπορεῖ νὰ βλαστήσῃ, ποιὸ εὐγενικὸ ἀνθάκι μέσα σὲ μιὰ φαντασία φωτισμένη ἀπὸ τὴ χαρὰ τῆς ζωῆς — ὅπως κάμπος, ἀπάτητος ἀπ' τοὺς ζωντανοὺς χαλαστήδες, μέσα σὲ γλυκὸ καταμεσήμερο. Κι' ὡς ποῦ τάχα μπορεῖ νὰ ἰδῇ ἕνα μάτι ποὺ πέφτει περίεργο, κι' ἔκπληκτο, κι' ἐλαφροπετούμενο — δὲν τὸ βαραίνει ἡ ἔγνοια καὶ ἡ συγκέντρωσις — στὰ φαινόμενα καὶ στὶς ὄμορφες εἰκόνες, στὰ φῶτα ποὺ ἄλλοτε εἶνε ἄφθονα μὰ ἄλλοτε χαμηλώνουν τόσο, ὥστε νὰ φέρνουν πίσω τους μιὰ νύχτα.

Νέοι, μὲ τὶς πυρακτωμένες ψυχές, μὲ τὶς φαντασίες τὶς γλυκονανούριστες γιὰ ἕνα μέλλον — καθένας σας μὲ τὰ ἰδανικά του — μὲ τὸν ταχὺ

σφυγμὸ μιᾶς ἀτέλειωτης ἐξάψεως, μὲ τὴν καρδιά σας τὴν πλατειὰ ποὺ ἔχει θέσι γιὰ κάθε ὥραῖο, καὶ κυττάζει νἀγκαλιάσῃ μὲ τὶς φλόγες της τὸ σύμπαν. Ἀπὸ σήμερα μιὰ σελίδα μας δική σας, ὁλότελα δική σας. Ὅ,τι ἔχετε στὸ μυστικό, σφιχτοκλειδωμένο συρταράκι, στίχο, πεζό, σκηνὲς ποὺ ζωγραφίσατε σὲ στιγμὴ ἐξαιρετικῆς ἀνατριχίλας καὶ δυνατοῦ σπασμοῦ τῆς πειὸ βαθειᾶς ὑπάρξεώς σας, στεῖλτε τό μας. Τὰ «Παναθήναια» στοργικὰ θὰ τὸ προσέξουν καὶ ὕστερα μὲ περηφάνεια θὰ τὸ ἀκουμπήσουν σὲ μιά τους ἔμορφη γωνιά. Ὅλο καὶ τέτοια ἔργα, ἀνθρώπων ποὺ δουλεύουν στὴ σιωπὴ καὶ στὸ σκοτάδι, ἔχοντας σὰν ὁδηγὸ καὶ σύντροφο τῆς μοναχικῆς τους ὡραίας τέχνης τὸν προβολέα τῆς ψυχῆς, θἀποτελέσουν τὴν Στήλη τῶν Νέων.

Οἱ πρῶτες ἀνατριχίλες, οἱ πρῶτες ἐντυπώσεις, οἱ πρῶτες θαμπὲς ζωγραφιές, τὰ πρῶτα μαγέματα στὸ ἀνοιγόκλεισμα τῆς ἐλαστικῆς ψυχῆς — δὲν ἔχει ἀκόμα σκουριάσῃ — οἱ πρῶτοι ρεμβασμοὶ ποὺ σταλάζουν μὲ περίεργη πίκρα δίδοντας τὸ σύνθημα τῆς πρώτης ἠθικῆς φουσκοθαλασσιᾶς, — δὲν εἶνε τέλεια, οὔτε ὡρισμένα οὔτε καθαρά. Παρὰ εἶνε σκόρπια κι' ἀσύνδετα σὰν τὶς σταξιὲς τοῦ ἥλιου μέσα ἀπ' τὰ ραϊσμένα σύγνεφα τοῦ φθινοπώρου ποὺ πειὰ ἐτέλειωσε καὶ κατεβαίνει ὀκνὰ πρὸς τὴ μαύρη κοιλάδα τῆς Λήθης σέρνοντας πίσω του τοὺς σταχτοκίτρινους ἥσκιους — πεθαμένους, πεθαμένους.

Τὸ πλῆθος τῶν ἰδεῶν ποὺ ὁρμᾷ νὰ βγῇ μονομιᾶς ἀπὸ τὴν μιὰ καὶ μοναχὴ θύρα κάνει θόρυβο καὶ φέρνει μεγάλη σύγχυσι. Ἡ ἠρεμία καὶ ἡ τάξις εἶνε πνευματικὰ χαρακτηριστικὰ ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν βασανίσῃ τὴ σκέψι τους. Γι' αὐτὸ δὲν θὰ ζητήσωμε τέτοια φανερώματα γιὰ νὰ εἰποῦμε ἕνα καλὸ λόγο. Ἴσα ἴσα θέλουμε νὰ ἰδοῦμε καὶ νὰ μελετήσωμε τὴν ἀνησυχία τῶν πρώτων ἐμπνεύσεων, τὰ πεταλουδίσματα τῶν πρώτων ὁρμῶν. Μιὰ πνευματικὴ πηγὴ στὴν ἀρχή της μπορεῖ νὰ εἶνε γεμάτη προφητεῖες ὅπως οἱ ἀτμοὶ τῆς μάντισσας στοὺς ἀρχαίους καιρούς. Τὰ «Παναθήναια» ἂς γίνουν ἡ καλὴ κι' αἰσιόδοξη μάντισσα γιὰ τὸ φιλολογικὸ μέλλον τῆς Ἑλλάδος ποὺ θὰ τὸ ἰδῇ ὁλοφάνερα στὰ πρῶτα δειλὰ χειρόγραφα τῶν Νέων της[1].

ΤΑ «ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΑ»

ΓΙΟΥΛΙΑ ΚΑΙ ΚΡΙΝΑ

1

Ἔφτασε τὸ χινόπωρο·
στοὺς κάμπους χτὲς τὸ εἶδα·
εἶχε ἁπλωμένα τὴ χρυσῆν
ὁλόγυρα χλαμύδα,
κι' ἐθέριζε μ' ἀθώρητο
δρεπάνι ἀνθοὺς καὶ φύλλα
κι' ἐσκόρπαε σ' οὐρανὸ καὶ γῆ
μιὰ μαύρη ἀνατριχίλα.

2

Ἡ ὡραία σελήνη ποὺ ψηλὰ
ἀργὰ πλανιέται μόνη
τ' ὁλόστρωτο τὸ πέλαγο
μὲ χάριν ἀσημώνει.
Κι' ὁ φάρος ὁ περήφανος
στοῦ μώλου ἐκεῖ τὰ στήθη
σὰν νὰ 'νοιωσε πὼς περισσὸς
εἶνε, ἀποκοιμήθη.

ΣΠΥΡΟΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ

[1] Κον Παναγιωτόπουλον (Ἄργος). Δημοσιεύουμε μόνο τὰ δύο σας τραγουδάκια γιατί τὸ ἄλλο ἀδυνάτιζε πολὺ στὸ τέλος. Προσέχετε ὁ στίχος σας νὰ εἶνε φυσικὸς καὶ καλοδεμένος σὲ βαθμὸ ποὺ ὁ ἀκροατής σας νὰ μὴ καλονοιώθῃ ἂν τοῦ διαβάζετε κἄτι ἔμμετρο ἢ πεζό. Ἡ μονοτονία τῆς ὁμοιοκαταληξίας νὰ χάνεται ὁλότελα στὴν ἄνεσι τοῦ μέτρου καὶ στὴν φυσικότητα τῆς ἐκφράσεως. Διαβάζετε ὅσο μπορεῖτε ἔμμετρα ἔργα καὶ προσέχετε πολὺ ὥστε ὁ ρυθμός τους νὰ γίνῃ βαθύτερα αἰσθητὸς στὴν ψυχή σας. Περιμένουμε κἄτι ἀρτιώτερο.

[1] Κον Πάριν (Βερολῖνον). Μέσα στὰ ποιήματά σας μερικοὶ στῖχοι πολὺ καλοί, ἀλλ' ἦτο ἀδύνατον νὰ δημοσιευθοῦν μόνοι. Πάρτε πάλι, ἔστω καὶ τὰ ἴδια θέματα, ὅμως μὲ πειὸ πρωτοτυπία καὶ μὲ συντομία — ποὺ σὲ ὅλα τὰ ἔργα εἶνε τὸ δυνατώτερο προτέρημα. Περιμένουμε.

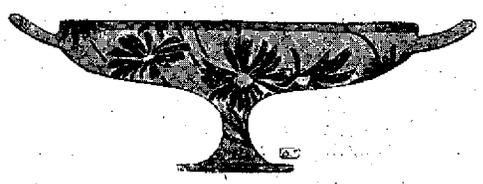

ΤΟ ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ

ΓΡΑΜΜΑΤΑ ΑΠ' ΤΟ ΧΩΡΙΟ

Ἀγαπητέ μου φίλε, ... 20 Δεκεμβρίου 1911

ΝΟΙΩΘΩ τὸν ἑαυτό μου παραπολὺ παιδὶ αὐτὲς τὶς μέρες. Οἱ γιορτὲς ζυγόνουν καὶ πουθενὰ δὲν ζυγόνουν μὲ τόσο γλυκὸ μυστήριο, σὰν ἀληθινὸ ξαναγύρισμα καιροῦ, ὅσο στὸ χωριό. Ὅλοι προετοιμαζόμαστε ἐδῶ νὰ δεχτοῦμε, μὲ βάγια καὶ χαρές, τὸ μικρὸ Χριστό, μὲ τὸ χρυσὸ στεφάνι ὁλόγυρα ἀπὸ τὰ ξανθά του μαλλάκια. Ὁ Μπάρμπα-Γιώργης μοῦδειξε μάλιστα στὸ ἀντικρυνὸ βουνὸ τὸ ἀπόκρυφο μονοπάτι, ποὺ θὰ κατεβοῦν οἱ τρεῖς μάγοι, φέροντας τὰ δῶρα τους τὰ πλούσια:

Σμύρναν, χρυσὸν καὶ λίβανον

ἀπ' τὴν Περσία. Ψηλοὶ κι' ὡραῖοι, μὲ μεγάλες ἄσπρες γενειάδες, ντυμένοι στὰ χρυσᾶ καὶ στὰ βελοῦδα, καβαλικεύουν τρία ἄτια, στρωμένα μὲ φανταχτερὰ χαλιὰ καί, πίσω στὰ καπούλια τῶν ἀλόγων τους, ἔχουν κρεμασμένα τὰ σακκούλια μὲ τὰ χαρίσματα. Τὸ ἄστρο ποὺ τοὺς ὁδηγεῖ δὲν φάνηκε ἀκόμα, γιατὶ δὲν ζύγωσαν στὰ μέρη μας οἱ μάγοι, μὰ θὰ φανῇ αὐτὲς τὶς μέρες, κατὰ τὰ μεσάνυχτα δίπλα στὴν Πούλια. Κι' ὅλο ἀπάνω του ἔχουνε καρφωμένα τὰ μάτια τους οἱ μάγοι. Αὐτὰ λέει ὁ Μπαρμπα-Γιώργης κι' ἐγὼ τὸν ἀκούω μ' ἀνοιχτὸ τὸ στόμα καὶ τὸν παρακαλῶ νὰ μοῦ πῇ κι' ἄλλα, καὶ κάνομε τὸ σταυρό μας καὶ οἱ δυό, κοιτάζοντας τὰ οὐράνια καὶ μετρῶντας τ' ἄστρα.

Κ' ὕστερα θὰ μᾶς ἔρθῃ ὁ Ἅη-Βασίλης ἀπ' τὴν Καισαρεία. Τὰ παιδόπουλα, ποὺ τὸν ἀγαποῦνε σὰν παππού, ὅλο κ' ἑτοιμάζονται νὰ τὸν καλοδεχτοῦνε καὶ δοκιμάζουνε ὁλοένα τὰ ντέφια καὶ τὶς καραμοῦζες τους.

Ἅη-Βασίλης ἔρχεται
Ἀπὸ τὴν Καισαρεία,
Βαστᾷ μελάνι καὶ χαρτί,
Χαρτὶ καὶ καλαμάρι.
Τὸ καλαμάρι ν ἔγραφε
Καὶ τὸ χαρτὶ ν ὡμίλει.

Παίρνω κ' ἐγὼ τὸ ντέφι καὶ τραγουδῶ μαζί τους.
— Τὸν ἔχεις ἰδωμένα, παππού, τὸν Ἅη-Βασίλη;
— Ἀκοῦς! Μιὰ καὶ δυὸ φορές; ...
— Καὶ πῶς εἶναι παππού; Πιὸ γέρος ἀπὸ σένα;
— Οὔ! Γέρος, πολὺ γέρος, ἑκατὸ φορὲς πιὸ γέρος ἀπὸ μένα. Ἐγὼ εἶμαι παιδὶ μπροστά του!

Τὰ παιδάκια μὲ κυτάζουνε, τοὺς φαίνεται παράξενο καὶ γελᾶνε. Ἐγὼ ἀναστενάζω. Τάχα δὲν εἶμαι παιδί; Ποτέ μου δὲ μεγάλωσα, ποτέ μου δὲν ἔγινα ἄντρας, ποτὲ δὲν ἔνοιωσα τὴν κρυάδα τῶν γηρατειῶν. Καὶ τώρα, ἀνάμεσα στὰ παιδιά, εἶμαι πιὸ παιδὶ ἀπὸ κεῖνα, γιατὶ τὸ θέλω νὰ εἶμαι καὶ νὰ μείνω, ἀντὶς ποὺ αὐτὰ λαχταροῦνε νὰ μεγαλώσουν.

Σοῦ φαίνονται παράξενα ἴσως τὰ λόγια μου, καλέ μου, μὰ πάντα τὰ λόγια μου παράξενα σταθήκανε μπροστά σου, ἴσως γιατὶ ἦτανε πολὺ φυσικὰ καὶ πολὺ εἰλικρινά. Ἐσὺ βέβαια δὲν εἶσ' ἐκεῖνος ποὺ θὰ μοῦ πῇς πὼς ξεμωράθηκα. Ἡ ἀγάπη σου ἔγινε πάντα θαυμασμὸς γιὰ μένα, ἕνας θαυμασμὸς ποὺ τὸν δέχτηκα κάθε φορὰ σὰν ἀγάπη, γιατὶ ἀληθινὴ ἀγάπη εἶναι μοναχὰ ἐκείνη ποὺ μοιάζει μὲ θαυμασμό. Καὶ μονάχα ἕναν τέτοιον θαυμασμὸ πρέπει νὰ δέχεται ὁ ἄνθρωπος, ποὺ σέβεται τὸν ἑαυτό του, γιατὶ κάθε ἄλλος δὲν στέκει στὴ φύση καὶ τὴν εὐγένεια τοῦ ἀνθρώπου.

Ὁ Μπαρμπα-Γιώργης μὲ βλέπει ποὺ σοῦ γράφω, νοιώθει τὴ χαρά μου καὶ μοῦ λέει.

— Κάποιο ἀγαπημένο παιδὶ θἄχῃς ἀφίσει στὴν Ἀθήνα.

— Ναί, τοῦ λέω, τίποτα δὲν ἀγαπῶ στὸν κόσμο σὰν αὐτό.

— Νὰ σοῦ ζήσῃ, νὰ σοῦ τὸ χαρίζῃ ὁ Θεός! μοῦ ξαναλέει ὁ ἀγαθὸς γεροντάκος.

Κ' ὕστερα μὲ ρωτάει ἂν ζῇ ἡ γερόντισσα ἢ ἂν ἀπόθανε. Δὲν μπορεῖ νὰ καταλάβῃ ὁ Μπαρμπα-Γιώργης ἄλλες ἀγάπες, ὄξω ἀπ' τὴν ἀγάπη τῆς γερόντισσας καὶ τοῦ παιδιοῦ. Μὰ τί φταίει! Κι' ἡ ἀγάπη θέλει γύμνασμα καὶ σπουδή, γιὰ νὰ μᾶς ξετυλίξῃ ὅλα της τὰ πλάτη, καὶ χρειάζεται νὰ γίνῃ κἀνένας πολὺ σοφός γιὰ νὰ μάθῃ νὰ ἀγαπᾷ ὅσ' ἀξίζουνε ν' ἀγαπηθοῦν στὸν κόσμο καὶ νὰ τ' ἀγαπήσῃ μὲ ὅλες τὶς ἀπόκρυφες δύναμες τῆς ψυχῆς του, ποὺ μένουνε νεκρὲς στὰ περισσότερα στήθια.

Μὰ ξέχασα τὸ μικρὸ Χριστὸ καὶ τὸν Ἅη-Βασίλη. Μὲ τὸ καλὸ νὰ τοὺς δεχτοῦμε. Θὰ μᾶς φέρουνε γλυκά, σφυρίχτρες, λιχουδέματα καὶ χορές. Ἡ Κυρὰ-Γιώργαινα σφουγγαρίζει ἀπὸ τώρα τὸ καλύβι μας, ἑτοιμάζει τὸ τηγάνι γιὰ τὶς τηγανίτες καὶ κάθε πρωῒ χώνει κι' ἀπὸ ἕνα καρύδι στὴ σγάρα τῆς γαλοπούλας μας γιὰ νὰ τὴν παχύνῃ, ὡς τὴν παραμονὴ τοῦ Χριστοῦ. Ράβει καὶ καινούργιες φορεσιὲς γιὰ τὸν Μπάρμπα-Γιώργη καὶ τὰ παιδιά της, ἀπ' τὸ ροῦχο ποὺ ὕφανε στὸν ἀργαλειό της. Καὶ γλυκοκοιτάζει ποῦ καὶ ποῦ τὸ γέρο της, γιὰ τὶς καλὲς μέρες ποὺ ἔρχονται. Κι' ὁ Μπάρμπα-Γιώργης χαμογελάει κι' αὐτὸς καὶ κοκκινίζει. Ὕστερα γυρίζει καὶ μοῦ λέει:

— Καλὰ θὰ ἦτανε νὰ εἶχες καὶ τοῦ λόγου σου κοντὰ τὴ γερόντισα, ἡμέρες ποὺ μᾶς ἔρχονται. Τί νὰ κάνομε ὅμως; Ὁ Θεὸς κουμαντάρει!

Ἐγὼ κοιτάζω ἀπ' τὸ παραθύρι ὡς τόσο τὴν ψυχοπαίδα του, ποὺ ἀνασέρνει νερὸ ἀπ' τὸ πηγάδι, δείχνοντας μὲ τὰ λυγίσματά της ὅλες τὶς χάρες τοῦ κορμιοῦ της καὶ μοῦρχεται νὰ τῆς τραγουδήσω κἄποιους στίχους ἀπ' τὸν Ἀνακρέοντα.

«Μὴν τραβᾷς μακρυά μου, κοπέλλα μου, βλέποντας τ' ἄσπρα μου μαλλιά. Δὲ βλέπεις πὼς ταιριάζουνε καὶ στὰ μπουκέτα, τὰ κόκκινα τραντάφυλλα ἀνακατωμένα μὲ τοὺς ἄσπρους κρίνους;»

Γλυκειὰ ὥρα! Ἔχτες χιόνισε. Σήμερα ὁ Ἥλιος ἔλυωσε τὰ χιόνια, κ' ἡ Γῆς φανερώθηκε γεμάτη νέα πρασινάδα. Ἔτσι μοῦ φαίνεται πὼς πρασινίζει ξανὰ ἡ ζωή μου κι' ἑτοιμάζεται νὰ ξανανθίσῃ μέσα στὰ χιόνια.

Ἔλα νὰ σὲ φιλήσω, καλέ μου.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ *Ἄσοφος*

ΚΡΙΤΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

«Ἀγράμπελη», Στεφάνου Βερνουδάκη

ΚΑΤΗΝΤΗΣΕ κάπως σὰν συνήθεια ἐδῶ εἰς τὴν Ἑλλάδα αἱ ποιητικαὶ συλλογαὶ νὰ βγαίνουν κυρίως τὸ φθινόπωρον. Δὲν ἠμπορῶ ἀκόμη νὰ βεβαιώσω, ἂν τοῦτο πρέπῃ νὰ τὸ ἀποδώσωμεν εἰς τὴν παμπάλαιην ἰδέαν, ὅτι τὸ φθινόπωρον ἐπιδρᾷ εἰς τὴν ψυχήν μας,

νὰ διατίθεται αὐτὴ εὐνοϊκώτερον πρὸς κάθε ποιητικοφανῆ ἐκμυστήρευσιν καὶ συνεπῶς νὰ προσδέχεται μὲ περισσοτέραν προθυμίαν καὶ συγκατάβασιν τὸ ἀντίκρυσμα κάθε ποιητικοῦ βιβλίου, ἠμπορῶ ὅμως νὰ ὑποστηρίξω καὶ ἀποδείξω, ὅτι αἱ ποιητικαὶ αὐταὶ συλλογαὶ ὑφίστανται σοβαρῶς τὴν ἐπίδρασιν τοῦ φθινοπώρου εἰς τὴν ζωήν των, ἀφοῦ αἱ περισσότεραι — ἂν ὄχι ὅλαι — ζοῦν ὅσον καὶ τὰ φύλλα τοῦ φθινοπώρου. Κ' ἔτσι καὶ ἡ «'Αγράμπελη» τοῦ κ. Στεφ. Βερνουδάκη, μοῦ φαίνεται πὼς μαράθηκε μόλις ἐκόπηκε, ἐπειδὴ δὲν νοιώθουμε κανένα ἄρωμα νὰ βγαίνῃ ἀπ' αὐτήν, ὅσο καὶ ἂν τὴν μυριζόμαστε. Καὶ γιὰ νὰ μιλήσω πιὸ καθαρά, ἡ «'Αγράμπελη» εἶναι μιὰ παράταξις στίχων, ποὺ ὅσο κι' ἂν ὁ ποιητής τους εἶχε στὸν νοῦν του τὴν «Παγὰ Λαλέουσα» τοῦ κ. Νιρβάνα ἢ τὶς «Stances» τοῦ Μορεάς, καὶ ὅσο κι' ἂν ἀνακάτεψε σ' αὐτοὺς καὶ λίγο 'Ομὰρ Καγιάμ, δὲν μᾶς λέει σχεδὸν τίποτε, ποὺ νὰ μᾶς συγκινῇ. Πράγματα χιλιοειπωμένα καὶ μὲ ὀλιγωτέραν μάλιστα ἐπιτηδειότητα ἀπὸ ἄλλους. Χασμωδίαι συχνόταται, εἰκόνες ἀδύνατες, αἴσθημα πολὺ περιωρισμένον. Κάπου-κάπου τὸ ἐγὼ προσπαθεῖ ν' ἁπλωθῇ περισσότερο μέσα στὴν φύσιν, μὰ δὲν ἔχει τὴν χρειαζούμενη ποιητικὴ δύναμι κ' ἔτσι ξαναγυρίζει σὲ κοινότατες ἐρωτικὲς ρετσιτατίβες.

«'Ωδές», Γερασ. Σπαταλᾶ

ΑΝ οἱ ᾠδὲς στὰ βουνά, στὴ νυχτιά, στὸν κόρακα κατόρθωναν νὰ ἰδοῦν τὸ φῶς μὲ τελειότητα καὶ ν' ἀποτυπώσουν κάπως παραστατικώτερα, πιὸ συμαζεμένα, πιὸ λογικὰ ἀκόμη ἐκεῖνο ποὺ ὁ ποιητής τους ἐκλειοῦσε μέσα στὸ νοῦ του, ὅταν τὶς ἐσχεδίαζε, βέβαια οἱ ᾠδὲς αὐτὲς θὰ ἦταν ποιήματα μεγαλόπνοα. Μὰ ἔτσι καθὼς μᾶς παρουσιάζονται, ἄτεχνα, ἀσυνάρτητα, πολύλογα ὅπου δὲν πρέπει, μὲ γλῶσσαν φοβερὰ ἀπρόσεκτα γραμμένην, ἀφοῦ ὑπάρχουν λέξεις «ἐνοῖ, πρὸς τί, ἀγήρανς = ἀγήρως, ἀσύλληφτο κτλ.» μὲ ἀκυριολεξίες ἀσυγχώρητες (π.χ. γέροντας ψηλὰ κτλ.) μᾶς γεννοῦν τὸν θυμὸ γιατὶ ὁ ποιητής τους δὲν ὑπέταξε ἂν ὄχι στὴν τέλεια τέχνη, ἀλλὰ τοὐλάχιστον στὴν προσοχή, τὴν ἐμπνευσί του. 260 στίχοι περίπου εἶναι ὅλες οἱ ᾠδὲς κι' ἄλλες τόσες οἱ ἀτεχνίες τοῦ ποιητοῦ.

«Τραγούδια τοῦ Βερανζέρου», μετάφρασις Λεωνίδα Ραζέλου.

ΑΝ δὲν μᾶς ἱκανοποιοῦν αἱ πρωτότυποι συλλογαί, δὲν ἠμποροῦμε νὰ εἰποῦμε τὸ ἴδιο καὶ γιὰ τὴ μετάφρασι τοῦ κ. Ραζέλου. 'Ο ἱκανὸς αὐτὸς στιχουργὸς — πρώτη φορὰ νομίζω δείχνει τὸ τάλαντόν του — ἐδιάλεξε μερικὰ ἀπὸ τὰ καλύτερα τραγούδια τοῦ Βερανζέρου, ποὺ μιὰ φορὰ ἦταν ὁ πιὸ ἀγαπημένος τραγουδιστὴς τῆς Γαλλίας καὶ ὁ πιὸ λαϊκός, καὶ τὰ μετέφρασε στὴ ζωντανή μας γλῶσσα μὲ πολλὴν εἰλικρίνειαν ἐργασίας, καὶ μὲ ἀρκετὴν τέχνην. Μπορεῖ νὰ εἰπῇ κανείς, ὅτι τὰ τραγούδια τοῦ Βερανζέρου δὲν ἔχασαν τίποτε ἀπὸ τὴν χάριν τους στὴν μειάφρασιν αὐτήν. Ἴσως γιὰ πολλούς, ποὺ εὐχαριστοῦνται μόνον μὲ τὶς λεπτότητες τῆς νέας ποιητικῆς τέχνης, ἡ μετάφρασις αὐτὴ νὰ μὴν ἔχῃ καμιὰν σημασίαν· μὰ γιὰ κείνους, ποὺ βρίσκουν εὐχαρίστησι στὴν ποίησιν, ἡ ὁποία ξεχύνεται σὰν ὁρμητικὸ ποτάμι συνεπαίρνοντας στὰ κλώσματά του ὅ,τι κι' ἂν εὕρῃ, τὰ τραγούδια τοῦ Βερανζέρου στὴ δουλεμένη τεχνικὰ μετάφρασί τους θὰ εἶναι εὐχάριστον ἀνάγνωσμα. 'Ο κ. Ραζέλος, ἀφοῦ μεταφράζει τόσο πιστὰ καὶ τεχνικά, ἐλπίζομε νὰ δοκιμάσῃ τὴν δύναμίν του εἰς τὴν μετάφρασιν καὶ ἄλλων ποιητῶν λεπτότερης τέχνης.

ΗΛ. Π. Β.

Κ. Φ. Σκόκου, 'Εθνικὸν 'Ημερολόγιον 1912

Ο κ. Σκόκος, πρῶτος-πρῶτος ὅπως πάντα μᾶς ἔφερε τὸ 1912. Καὶ τὴν στιγμὴν αὐτήν, ποὺ φυλλομετροῦμεν ἐδὼ τὸ ἡμερολόγιόν του, οὐτὸ ἔχει σχίσει βουνὰ καὶ θάλασσες καὶ εἶναι φθασμένον καὶ εἰς τὴν τελευταίαν γωνίαν τῶν δύο ἡμισφαιρίων ποὺ ὑπάρχει ἕνας μόνος Ἕλλην, γνωρίζων γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν. Διότι τὸ «Ἡμερολόγιον Σκόκου» εἶναι τὸ πλέον διαδεδομένον 'Ελληνικὸν ἔντυπον, τὸ ὁποῖον φέρει κάθε χρόνον εἰς τοὺς Πανέλληνας τοὺς χαιρετισμοὺς τῆς μητροπόλεως. Μαζὶ μὲ αὐτοὺς φέρνει καὶ τὴν εἴδησιν, ὅτι ὑπάρχει καὶ κάποια φιλολογία εἰς τὸν τόπον, τῆς ὁποίας φιλοτιμεῖται νὰ δίδῃ μερικὰ ἐκλεκτὰ δείγματα. Ἔτσι ποιηταὶ καὶ λογογράφοι ποὺ θὰ ἦσαν ἄγνωστοι ἐντελῶς, μακρύτερα ἀπὸ μίαν περιωρισμένην ἀκτῖνα, γίνονται γνωστοὶ ἀποκλειστικῶς ἀπὸ τὸν ποντοπόρον αὐτὸν μηνύτορα. Μέσα εἰς τὴν ἀπελπιστικὴν πλησμονὴν τῶν ὁμοίου εἴδους δημοσιευμάτων μὲ τὰ ὁποῖα κατακλύζεται κάθε πρωτοχρονιά, εὐτυχῶς εἶναι τὸ εὐσυνειδητότερον καὶ τὸ φιλολογικώτερον. 'Ολοι σχεδὸν οἱ νέοι μας συγγραφεῖς, οἱ ἄξιοι νὰ διαβασθοῦν, οἱ φθασμένοι, οἱ φθάνοντες καὶ οἱ ἐρχόμενοι, ἀντιπροσωπεύονται ἐκεῖ μέσα. Ἡ τρομερὰ ἀπόχη τοὺς ἁρπάζει διὰ τὸν νέον χρόνον, πρὶν τελειώσῃ ἀκόμη ὁ παλιός, καὶ ὁ κ. Σκόκος γνωρίζει νὰ ἐξασφαλίζῃ τὴν συνεργασίαν του. 'Ο νέος τόμος — ἐξηντλημένος ἤδη — εἶναι πλουσιώτερος ἀπὸ τοὺς παλαιούς, θὰ εἶχε δὲ ν' ἀριθμήσῃ κανεὶς πολλὰ ἀπὸ τὰ περιεχόμενά του, ἂν ὑπῆρχε ἀνάγκη νὰ τὸν συστήσῃ. 'Αλλὰ ἡ σύστασις αὐτὴ φαίνεται ὅτι περιττεύει.

Ν.

ΔΙΑΛΕΞΕΙΣ

ΜΙΑ περασμένη Δευτέρα ἀναστήθηκε ὁ Χρηστομάνος ἀπὸ τὰ χείλη τοῦ Παύλου Νιρβάνα· τὸν εἶδαν ὁλοζώντανον ὅσοι βρέθηκαν ἐκεῖ — κι' ὁραματίσθηκαν τὸ ἀέρινο πειὰ πρόσωπό του, τὸ πικροπερήφανο, νὰ πηγαινόρχεται μέσα στὴ χλωμόθαμπη σάλα, μὲ τοὺς ἀκίνητους, σὰν ἀπολιθωμένους, ἀνθρώπους. 'Ο ὁμιλητὴς ἔτρεμε γιατὶ εἶχε ν' ἀποκαλύψῃ ἱερὰ πράματα, — ὁλόκληρο ἕνα ἐσωτερικὸ ποιητοῦ — ἀνθρώπου. 'Ομως τὴν δύσκολη ψυχή, τὴν πολύτροπη, μὲ τὶς χίλιες ὄψεις, μὲ τὰ θλιβερὰ συγνεφιάσματα, μὲ τὶς μυστικὲς παράξενες χαρές, μὲ τὰ γλυκοθαμπώματα μὲ τὰ μεγαλόπρεπα ὄνειρα, — ἀληθινὰ τὴν εἶχε γνωρίσῃ καλὰ ὁ Νιρβάνας. Κ' εἶχε προφθάσῃ νὰ τὴν μελετήσῃ προφητεύοντας μίαν δόξαν ποὺ θὰ ἀκολουθοῦσε τὸ χαμό της. Ὧρες πολλὲς βέβαια ὁ δυνατὸς μελετητὴς θὰ τὴν ἀκολούθησε σὲ κάθε πέταγμά της — πρὸς τὰ ὕψη εἴτε πρὸς τὰ βάθη. Γιατὶ εἶχε καὶ βάθη ὁ Χρηστομάνος, βάθη ψυχικά, — αὐτὰ τὰ ἴδια τὰ μαῦρα παλάτια τῆς Περσεφόνης μέσα του — γιατὶ ὁ Χρηστομάνος ἦταν καὶ Σφίγγα. Οἱ πόθοι του, πολλοὶ κι' ἀνήσυχοι, ἀντίθετοι μεταξύ τους κι' ἄπιαστοι — πόθοι ξεπεσμένου βασιληᾶ ποὺ διατάζει ἀνύπαρκτους ὑπηρέτες καὶ πόθοι ἀνίσχυρου πειὰ μάγου ποὺ διατάζει τ' ἀστέρια νὰ κυλισθοῦν στὰ πόδια του κι' αὐτὰ γελοῦν μαζί του.

Τέτοιος ἦταν ὁ Χρηστομάνος ποὺ ἐχάθη χωρὶς νὰ πεθάνῃ — κι' ὁ Νιρβάνας δίδοντας τὸ ψυχικό του φόντο πίσω ἀπὸ μιὰ δυνατὰ χαραγμένη εἰκόνα — πάλι ἀπ' τὸ δικό του λόγο, — ἀποκαλύφθηκε ἕνας θαυμαστὸς παρατηρητής, κι' ἕνας αἰσθητικὸς ποὺ μιλεῖ σκορπίζοντας ἀβρότητες ροδοπετάλων. Μιὰ ἁρμονία ἰδανικὴ καὶ μιὰ πίκρα στὰ λόγια του — ποὺ ἔσταζαν ἀπὸ τὸ στόμα του ρυθμικὰ σὰν φθινοπωρινὸ ψιχάλισμα. Καὶ ἡ ὄψι του χλωμή, λὲς κι' ἄκουγε τὴν ἴδια ψυχὴ τοῦ πεθαμένου νὰ σιγοκλαίῃ σιμά του, νὰ ὁλολύζῃ πνιχτά, νὰ ζητᾷ

τὴ ζωὴ γιὰ νὰ συνεχίσῃ τὸ παράπονό του. Ποὺ ἦταν βαθὺ καὶ κυλοῦσε σὲ ἤσκιους ἀπ' τὰ βαρειὰ βλέφαρα κι' ἄλλαζε ἔκφρασι, καὶ γινόταν σαρκασμὸς ὅσο νὰ κατασταλάξῃ στὰ χείλια. 'Εκεῖ ἦταν ἡ ψυχή του — δὲν εἶναι ψέμα, — κι' ὁ Νιρβάνας, μιλῶντας ἐκεῖνο τὸ βράδυ, ἀκολουθοῦσε τὸ μαγικό της φωσφορισμό. Οἱ ἀναπνοὲς εἶχαν σταματήσῃ μπρὸς στὴ θαυμαστὴ περιγραφὴ μιᾶς ζωῆς ἀπόκρυφης γιὰ τὸ πλῆθος, μανταλωμένης σὲ θεώρατους τοίχους γιὰ νὰ μονάζῃ καὶ νὰ ὀνειρεύεται ἀγάπες ἀπὸ ψυχὲς αὐτοκρατορικές. Ἔτσι ζοῦσε ὁ Χρησομάνος μὲ τὴν πεποίθησι καὶ τὴ χαρὰ πὼς ἦταν μόνος μέσα στοὺς θεώρατους τοίχους του, μὲ τὰ χρυσᾶ του σύγνεφα συντροφιά, ποὺ πότε τἀπιανε καὶ πότε τοῦ ξέφευγαν. Μὲ τὰ ἄνθη τὰ δικά του ποδχαν γιγαντωθῆ τριγύρω σὲ δάσος ἀπὸ τὸ πότισμα τῶν δακρύων του τῶν ἀτέλειωτων, — καὶ μ' ἕνα ὁλόπικρο τώρα μῦρο ἐσυντηροῦσαν τὴν ψυχή του νὰ μὴν ἀποσβύσῃ. Μόνος του — ἔτσι θάρρευε — μ' ἕνα παραθυράκι μόνο ἀνοιχτὸ πρὸς τὴ δύσι τὴ σκοτεινή, ποὖταν ἡ παρηγοριά του κ' ἡ θλῖψι του, μὲ τὶς ἰτιὲς τὶς γυρτόκλωνες, ποὺ ὅλο καὶ τοῦ 'γνεφαν μέσα στὸ σύθαμπο.

Χωρὶς νὰ ξέρῃ πὼς ἕνα μάτι τὸν ἀκολουθοῦσε σὰν φτερούγα τῆς ὑπάρξεώς του καὶ στὶς μυστικώτερες στιγμὲς — τρυπῶντας τοίχους, ἀνεβαίνοντας σὲ κάθε κορφὴ μαζί του. 'Ηταν τοῦ Παύλου Νιρβάνα τὸ μάτι, τοῦ ἀποστολικοῦ, ποὺ ζῇ μὲ μόνη τὴ χαρὰ τῆς ἐρεύνης. Μὰ εἶδε τόσο ἀληθινά, τόσο βαθειὰ τὸν μέγα πόντο τῆς ψυχῆς του, ποὺ ὅλο ἐβούιζε στενόχωρα μέσα στὸ μικρὸ «δέμας».

Καὶ ἠμπόρεσε μὲ θανάτων ἀποχρώσεις νὰ δώσῃ ἔτσι τέλεια τὸ ἀράχνιασμα καὶ τὸ χαμηλόθαμπο φῶς τοῦ Χρηστομάνου — παιδιοῦ μιᾶς τρικυμισμένης νύχτας μὰ μὲ μακρυνοὺς σελαγισμοὺς ἀστεριῶν ἐκεῖ στὸ βάθος.

ΕΙΡΗΝΗ ΠΟΛ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΠΟΥΛΟΥ

ΜΟΥΣΙΚΗ

'Ελληνικὸν Κονϋντέτο

ΑΥΤΗ τὴ φορὰ οἱ 'Ελληνες μουσικοὶ μᾶς ἐγνώρισαν τὸν Sinding καὶ τὸν Brahms. Ἡ ἴδια τελειότης στὴν ἐκτέλεσι τὴν τεχνικὴ μὰ καὶ στὴν ἀπόδοσι τοῦ πνεύματος τῶν συνθετῶν. Κόσμος, ἕνα πλῆθος, ποὺ ὥρμησε διψασμένος στὴν αἴθουσα τοῦ 'Ωδείου — κ' ἐπὶ δύο ὁλόκληρες ὧρες ἐρρόφησε μὲ μιὰν ἄφωνην ἀπόλαυσι τὰ ἀγκαλιάσματα τῶν ἤχων, τὶς θλιβερὲς συναντήσεις τῶν ἁρμονιῶν, τὶς ἀπελπισίες, εἴτε τοὺς θριάμβους καὶ τὶς χαρὲς τῶν στροφῶν, ποὺ ἡ μιὰ ἐχάνετο γιὰ νὰ δώσῃ τόπο στὴν ἄλλην. Αὐτὴ ἡ ἐναλλαγή, αὐτὸ τὸ ξετύλιγμα τῆς ἠχοποιημένης ψυχῆς τῶν μουσουργῶν, καὶ τῆς ἠχοποιημένης φαντασίας των, τί θεῖο πρᾶμα ποὺ εἶνε. 'Αρκεῖ ν' ἀποδοθῇ καλά, μὲ ὅλο τὸ βάθος, μὲ τὴν πειὸ ἐλαχίστη φωτοσκίασι τοῦ νοήματος — ἐκείνου ποὺ κρύβεται κάτω ἀπὸ κάθε φανερὴν μουσικὴν ἔμπνευσιν. Οἱ καλλιτέχναι τοῦ κουϊντέτου εἶνε ἡ δευτέρα φορὰ ποὺ τὸ κατορθώνουν, ἀποκαλύπτοντας τὶς ἐσωτερικώτερες ψυχικὲς ἶνες τῶν συνθετῶν ποὺ ἐκτελοῦν. Μπορεῖ νὰ εἰπῇ κανεὶς πὼς εἶνε οἱ αἰσθητικώτεροι 'Ελληνες μουσικοὶ ὡς τώρα. Τὰ ὄργανά τους μιλοῦν ὁλοφάνερα, καὶ διηγοῦνται τὰ βαθύτερα μυστικά, ποὺ ἐδιάβασαν ἐπάνω στοὺς φθόγγους, μὲ μιὰ εἰλικρίνεια, ποὺ βέβαια δὲν θὰ τὴν ἤθελαν οἱ ἴδιοι οἱ συνθέται. Ποιὸς τάχα θέλει τὴν ἀποκάλυψι τῆς ψυχῆς του ἐμπρὸς στὸ πλῆθος.

'Ο Sinding στὸ allegro εἶνε ὁ ἀνήσυχος. 'Ο ἄνθρωπος ποὺ αἰσθάνεται τὰ στενὰ ὅρια τῆς ζωῆς καὶ ποὺ θέλει νὰ ἰδῇ πιὸ κάτω, μὰ δὲν μπορεῖ. Τὸ μάτι εἶνε ἀνθρώπινο — καὶ γιὰ τὸ ἀνθρώπινο μάτι εἶνε περιωρισμένα τὰ ὅρια. Πρὸς τὸ τέλος τοῦ allegro, ποὺ ἡ ἀνησυχία καὶ ὁ τρόμος μεγαλώνουν, οἱ ἦχοι ξεπετιοῦνται μὲ ἕναν ἀσυνάρτητο σχεδὸν βόμβο, ὅμως ἀσυνάρτητο γιὰ τὸν ἁπλὸ ἀκροατή. Γιὰ τὸν ἀκροατή, ποὺ ξεύρει ἀπὸ πνευματικὲς ἀνησυχίες, ὁ βόμβος εἶνε κάτι φυσικὸ γιὰ μιὰν ἀρχὴν ἔργου. Καὶ φαίνεται μάλιστα σὰν προμήνυμα μιᾶς ἐξελίξεως ἰδεῶν θαυμαστῶν παρὰ κάτω, καὶ σὰν εἴσοδος σ' ἕνα δρόμο ὁμαλῆς πειὰ ἐμπνεύσεως. Τέτοιο εἶνε τὸ allegro τοῦ Sinding ποὺ μᾶς προδιαθέτει εὐχάριστα καὶ λίγο περίεργα γιὰ τὸ andante.

Ὡς ποὺ ἔρχεται καὶ αὐτὸ — ὀκνὰ καὶ μεγαλόπρεπα, — ἐξηγῶντας, σὰν νὰ εἰπῇ κανείς, μὲ ἠρεμία φιλοσοφικῆς ψυχῆς τὶς ἀνησυχίες τοῦ πρώτου μέρους. Ἡ προφητεία τοῦ allegro ἦταν σωστή. Τώρα ὁ ρυθμός, εἶνε μιὰ βαθμιαία καὶ ὁμαλὴ ἐξέλιξις συναισθημάτων ἀνθρωπίνων, ποὺ διαπνέονται ἀπὸ νοσταλγίες ὑπερκόσμιες. Καὶ εἶνε σὰν μιὰ συνέχεια ἀπὸ μελῳδικὲς περιγραφὲς τόπων ὀνειρεμένων κι' ἐποχῶν παραδεισίων, ποὺ δὲν τὶς βλέπει, μὰ τὶς αἰσθάνεται μιὰ ψυχὴ ποὺ ζῇ σ' ἕνα ἀκαταμέτρητο ὕψος ἀπὸ τὸν κόσμον. 'Απὸ μιὰν τοποθεσίαν δικήν της, ξεχωριστήν, ἀπὸ μιὰν γωνιὰν τῆς γῆς τῶν μακάρων. Οἱ παραμυθένιες δοξαριὲς ἀκούγονται σὰν λυγμοὶ καὶ πότε σβύνουν, χαμηλώνουν θλιβερά, σὰν νὰ θέλουν νὰ μᾶς δώσουν τὴν ἐντύπωσι φανταστικῶν δειλινῶν. Καὶ τὴν στιγμὴ ποὺ διασπαθίζονται, — ἡ κάθε μιὰ καὶ σ' ἄλλον τόνο, ποὺ διαφέρει ὅσο καὶ ἡ βαθειὰ σκιὰ τοὐρανοῦ μὲ τὴν ἀνοιχτότερη — ὄνειρα νοσταλγικὰ καὶ ὕμνοι ξεδιπλόνονται μὲ θαμπάδα μακρυνῶν ὀνείρων.

Στὸ intermezzo παρατηρεῖται μιὰ τεχνοτροπία ποὺ ξαφνίζει, καὶ τὸ finale τελειώνει μὲ μιὰν ἐναλλαγὴν θλιβερῶν καὶ χαρούμενων στροφῶν.

Μετὰ τὴν ἐκτέλεσι τοῦ Sinding ἐτραγούδησαν — ἀπὸ μιὰν σύντομην μελῳδίαν ἡ κάθε μιὰ καὶ μιὰν δυῳδίαν τῶν συνθετῶν τοῦ προγράμματος — αἱ δεσποινίδες Βερσῆ καὶ Κωνσταντινίδη. Ἡ φωνὴ τῆς πρώτης εἶνε παχειὰ καὶ θολὴ σὰν νὰ ἔχῃ τὴν θέσι της στὸν λαιμόν. Ἡ Δὶς Κωνσταντινίδη ἐτραγούδησε μὲ τέχνην καὶ ἀκρίβειαν, ὅμως χωρὶς νὰ μᾶς δώσῃ ἐκείνην τὴν αἰσθητικὴν συγκίνησιν τῆς ὑψηλῆς ἐκτελέσεως.

'Ο Brahms ὕστερα, πάλιν ἀπὸ τὸ ἑλληνικὸν Κουϊντέτο. Εἶνε μεγαλοπρεπὴς κι' ἔχει κᾶτι τὸ συνθηματικὰ παλαιϊκὸ στοὺς ρυθμούς του. Ἕνα μοτίβο ἁπλὸ ἐπαναλαμβάνεται συχνὰ πρὸς τὸ τέλος τῆς συνθέσεως. Πιὸ φανερός, ἱπιὸ ἐξωτερικός, πιὸ φανταχτερὸς ἀπὸ τὸν Sinding. Κάποιο πνεῦμα ἐπιδείξεως κυματίζει ἐπάνω ἀπὸ κάθε νέα στροφὴ — καὶ τότε πείθεται κάνεις πὼς αὐτὸς εἶνε ὁ ἄνθρωπος ὁ νεώτερος, ὁ πιὸ ὑλικός, ὁ πιὸ σημερινός.

ΕΙ. Π. Δ.

Υ. Γ. Οἱ βιογραφικὲς σημειώσεις γιὰ τοὺς συνθέτας στὰ προγράμματα, θὰ ἔπρεπε νὰ ἦταν λιτές, χωρὶς καμιὰν κρίσιν ἐκείνου ποὺ τὶς γράφει, χωρὶς καμιὰν ἔξαρσι. Ἔτσι, ὁ ἀκροατὴς δὲν θὰ προϊδεάζετο, καὶ θὰ εἶχε νὰ μορφώσῃ ἀτομική του κρίσι.

Διὰ τὴν συναυλίαν τῆς κυρίας Νίνας Φωκᾶ εἰς τὸ ἐρχόμενον.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΝ

'Η φιλολογικὴ κίνησις

ΟΤΑΝ ἕνας λαὸς ὑστερῇ εἰς τὴν πολιτειακὴν καὶ κοινωνικὴν ζωήν του δὲν εἰμπορεῖ βέβαια νὰ ὁμιλῇ περὶ φιλολογίας. Καὶ οἱ 'Ελληνες τῆς Πόλεως ὑπὸ τὴν πίεσιν μιᾶς ἀπολυταρχίας καὶ μιᾶς ξένης θεο-

κρατίας εἶνε φυσικὸν ὅτι θὰ ὑστεροῦσαν εἰς τὴν σύγχρονον φιλολογικὴν ζωήν. Αἱ δυνάμεις των ἐξοδεύονται πῶς νὰ συγκρατήσουν τὴν ἐθνικὴν των ὑπόστασιν καὶ ἡ ἐλευθέρα πρόοδός των κατακρατεῖται ὑπὸ τῶν συνθηκῶν τοῦ περιβάλλοντος. Ἐντεῦθεν πηγάζει ἡ ἀνάγκη τοῦ συντηρητικοῦ πνεύματος μὲ τὸ ὁποῖον τὸ Ὀρθόδοξον Πατριαρχεῖον τοῦ Φαναρίου διοικεῖ τὴν ἐκκλησιαστικὴν καὶ ἐκπαιδευτικὴν ζωὴν τοῦ ἔθνους μας. Καὶ μόνον ὑπὸ τὴν στενὴν αὐτὴν συγκράτησιν τῶν ἀρχαίων μας προνομίων ἦτο καὶ εἶνε δυνατὸν νὰ συγκρατηθῇ τὸ καθεστὼς ἀπὸ πάσης βίας πολιτικῆς πρὸς παράλυσιν καὶ ἀφομοίωσιν.

Ὑπὸ τοιούτους ὅρους ἡ πνευματική μας πρόοδος εἶνε ὀπισθοδρομημένη, ὅσον καὶ ἂν τὸ ἑλληνικὸν στοιχεῖον ἀποτελεῖ τὴν πνευματικὴν ὑπεροχὴν τῆς Τουρκίας. Ἀπὸ τὸ ἐλεύθερον βασίλειον τῆς Ἑλλάδος εἶνε ἀλήθεια, ὅτι ἔπνευσε μία δροσερὰ αὔρα. Ἐκεῖ ἐκαθάρισαν ὀλίγον τὴν ἐθνικήν μας πολύτιμον κληρονομίαν ἀπὸ ἀρκετὴν σκόνην καὶ μούχλαν ποὺ ἐσώρευσαν μακροὶ χρόνοι δουλείας, ἕνα βυζαντινὸν πνεῦμα σχολαστικισμοῦ καὶ μία παλαιὰ καταστρεπτικὴ τάσις νὰ μὴ μεταγγίζωμεν τὸ ἀρχαῖον πνεῦμα καὶ τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν εἰς τὴν σύγχρονον ζωήν μας, ἀλλὰ τοὐναντίον νὰ πνίγωμεν τὴν ζωήν μας κατασκευάζοντες ἀρχαΐζοντα σχεδιάσματα. Ἐκεῖ μετὰ τὴν Φαναριωτικὴν φιλολογίαν τῶν Σούτσων καὶ Ραγκαβῆ ἡ Ἑπτανησιακὴ ποίησις — γέννημα τῆς ἀναγεννήσεως — κατώρθωσε νὰ ἀφυπνίσῃ τὴν ἐθνικὴν ψυχὴν εἰς τὰ βασίλεια τῆς Τέχνης. Καὶ τώρα ἡ ἄψυχος κομψολογία τῆς καθαρευούσης ὑπεχώρησε. Τώρα ἡ ποίησις ἐμπνέεται ἐθνικὰ ἰδεώδη τῆς ἑλληνικῆς γῆς καὶ θαλάσσης, εἰσδύει εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ λαοῦ καὶ τραγουδεῖ τοὺς πόνους, τὶς χαρές του, τὰ παραμύθια του. Καὶ μὲ ὅλα αὐτὰ ζητεῖ νὰ δημιουργήσῃ ἰδικόν της μέλλον, ποὺ νὰ τῆς ἀνήκει.

Μὰ ἡ Πόλις μας ὅταν μετὰ τὴν ἅλωσιν ἔπεσαν τὸ Ἱπποδρόμιον καὶ αἱ φατρίαι καὶ ὅταν ἀφανίσθησαν ἔστω καὶ οἱ μέτριοι ποιηταί των ποὺ ἔψαλλαν τὰς νίκας τῶν Πρασίνων καὶ Βενέτων καὶ συνέθετον τὰ θρησκευτικά των ᾄσματα εἰς τὰς μεγάλας λιτανείας πέριξ τῶν τειχῶν τῆς Πόλεως, ἡ Πόλις μας ἔμεινε ἄφωνος. Καὶ μόνον εἰς πανηγύρεις τῶν ἐκκλησιῶν, εἰς ἑορτὰς σχολείων καὶ εἰς ἰδιωτικὰ συμπόσια ἀπέμειναν οἱ ἱεροψάλται καὶ οἱ γραμματοδιδάσκαλοι, οἰκτροὶ διάδοχοι τῆς ποιήσεως, εἰς τὴν ταλαίπωρον φυλήν μας. Ἀκόμη καὶ εἰς τὸν δέκατον ἔννατον αἰῶνα ἡ φιλολογικὴ κατάστασις τῆς Πόλεως ἀπὸ ἀπόψεως λαϊκῆς μορφώσεως καὶ δημιουργικοῦ πνεύματος πολὺ ὀλίγον παραλλάσσει. Ὁ βυζαντινὸς τρίβων ἔχει τὴν αὐτὴν μεσαιωνικὴν μορφὴν καὶ ἡ Τουρκικὴ λογοκρισία κρατεῖ εἰς ἀπόστασιν πᾶσαν φιλολογικὴν κίνησιν ποὺ γίνεται στὰς Ἀθήνας.

Μόλις ἡ τελευταία δεκαετία δεικνύει σημεῖα τινὰ ἀρνητίσεως. Καὶ ὅσοι ἠσθάνοντο ρυθμόν, ὕφος καὶ ἀλήθειαν γλώσσης, ἤρχισαν νὰ δυσανασχετοῦν διὰ τὸν κατάξηρον σχολαστικισμὸν τῆς Πόλεως. Εἶνε ἀλήθεια ὅτι εἰς τὴν ἑορτὴν τῆς εἰκοσιπενταετηρίδος τοῦ Ἑλληνικοῦ Φιλολογικοῦ Συλλόγου εἶχεν ὁ Ψυχάρης καταβῆ ἀπὸ τὸ Παρίσι καὶ εἶχεν εἰρωνευθῆ τὰ εἴδωλα τῶν λογιωτάτων. Ἀλλ' ἡ μελέτη ἐκείνη ἐπέρασεν ὡσὰν παραδοξολόγημα ἀσήμαντο. Ἡ αἰσθητικὴ τῆς Πόλεως ὡμοίαζε τὰς ὁμηρικὰς ἀσπίδας ποὺ συνίσταντο ἀπὸ ἑπτὰ βωδεινὰ δέρματα. Ἕνα ὅμως πρᾶγμα παρετηρήθη. Ὅτι οἱ ἀρχαῖοι διδάσκαλοι τοῦ Γένους — ὅπως ὠνομάζοντο — εἶχαν μὲν τὸν ἴδιον κατάστεγνον βυζαντινισμόν, εἶχαν τὴν μόρφωσίν των νεκρὰν ἀπὸ κάθε ἐπίδρασιν τοῦ ἀρχαίου πνεύματος καὶ τοῦ ἀρχαίου κάλλους, ἀλλ' εἶχαν ζῆλον νὰ διδάξουν καὶ εἶχαν τυπικὴν ἑλληνομάθειαν μεγάλην. Ἀργότερον ὅταν ἡ παίδευσις ἔγινε πλέον πρακτικὴ καὶ πλέον πραγματογνωστική, ἔπαυσε πρὸς τὴν ἑλληνομάθειαν καὶ ὁ ζῆλος τοῦ μανθάνειν καὶ ὁ ζῆλος τοῦ διδάσκειν. Οἱ περισσότεροι ἀπὸ τοὺς καθηγητὰς ἦσαν ἄδειοι καὶ εἰς τὴν καρδιὰ καὶ εἰς τὸ κεφάλι. Μιὰ ἐλεεινὴ φρασεολογία καὶ μιὰ ἀβάσιστος οἴησις ἀντικατέστησε τὰ πάντα.

Τότε ἕνα ταπεινὸ περιοδικὸν ἡ «Φιλολογικὴ Ἠχὼ» ἤρχισε νὰ ἐκδίδεται στὴν Πόλιν μας ἀπὸ τὴν μακαρίτισσα Ἀλεξάνδραν Παπαδοπούλου, ἀπὸ τὸν Γιάννην Γρυπάρη καὶ ἀπὸ τὸν Νῖκον Φαληρέα ποὺ ἀκολουθοῦσε διαφορετικὸν δρόμον ἀπὸ τὰ συνειθισμένα περιοδικά. Ἤρχισε μιὰ μικρὰ ἐξέλιξις πρὸς νέαν αἰσθητικὴν καὶ ἕνας μικρὸς χαλασμὸς σ' αὐτὰ τὰ σίδερα τῆς καθαρευούσης γλώσσης. Τότε ἕνας κύκλος ἐσχηματίσθη ἀπὸ τὴν κυρίαν Σοφίαν Σπανούδη, ἀπὸ τὸν Βασιλειάδην, ἀπὸ τὸν Ροντάκην, ἀπὸ τὸν Δαμασκηνὸν καὶ ἀπὸ τὸν Γεωργιάδην μὲ νέαν ἀντίληψιν γλώσσης καὶ αἰσθητικῆς. Εἰς δὲ τὴν παλαιὰν δημοσιογραφίαν ἐπρόβαλε νέος δημοσιογράφος ὁ Κωνσταντῖνος Σπανούδης μὲ πολὺ νεωτέραν ἀντίληψιν καὶ νέον γλωσσικὸν συναίσθημα. Εἶνε τὸ πρῶτον ἐξύπνημα τῆς Πόλεως. Ἀπὸ τότε ἡ ἐπικοινωνία Πόλεως καὶ Ἀθηνῶν ἄρχισε νὰ γίνεται. Καὶ ὅταν στὰς Ἀθήνας διελαλήθη ὁ μαλλιαρισμός, εὗρεν ἄμεσον ἔδαφος στὴν Πόλιν μας νὰ φυτευθῇ, ἔπειτα ἀπὸ τὸν φοβερὸν κατήφορον ποὺ εἶχε φθάσῃ ἡ διδασκαλική μας μόρφωσις. Ὁ Ψυχάρης καὶ ὁ Πάλλης εἶχαν καταρτίσῃ τότε προπαγάνδαν ὑπὸ τὸν τίτλον τοῦ «Ἀδελφάτου» καὶ ὁ μαλλιαρισμὸς ἐδραιώθη στὴν καρδιὰ τοῦ σχολαστικισμοῦ. Κεφαλὴ τοῦ νέου ἀδελφάτου ἐκηρύχθη ὁ ἰατρὸς Φωτιάδης διὰ τὴν θαυμασίαν μελέτην ποὺ ἔγραφε περὶ τῆς μητρικῆς γλώσσης καὶ σύμβουλοι ὁ κ. Φυτίλης γράψας μερικὰ δράματα, καὶ ὁ κ. Γιάγκος Ταντολίδης ἐκδόσας τὰ λυρικά του.

Ὁ σχολαστικισμὸς τοῦ Βυζαντίου εἰς αὐτὰ ἀπαντοῦσε κατ' ἀρχὰς μὲ εἰρωνείας, ἀλλ' ὅταν ἠσθάνθη ὅτι ὁ ἐχθρὸς συνεννοεῖται εὔκολα καὶ παρασύρει τοὺς νέους, τότε ἐκήρυξε τὸν ἀγῶνά. Μερικοὶ ὅμως ἀπὸ τὴν νέαν σχολὴν ἐκήρυξαν ὅτι εἶνε πολὺ ἀπότομος ὁ δρόμος τῶν μαλλιαρῶν καὶ προκαλεῖ ἀδίκους ἐπιθέσεις χωρὶς ὀρθῶς καὶ δικαίως νὰ καθορίζῃ τὸ ζήτημα. Ἡμεῖς ἐζητήσαμεν τότε μὲ τὸ διήγημα «Τὸ μόνον ταξεῖδι τῆς ζωῆς μου» — τὸ ὁποῖον καὶ ἀργότερα ἀνεδημοσιεύθη εἰς τὴν «Πρόοδον» — νὰ δείξωμεν πῶς εἶνε δυνατὸν νὰ γράψωμεν τὴν λαϊκὴν γλῶσσαν χωρὶς νὰ παραλλάξωμεν τὸ φθογγολογικὸν καὶ τυπικὸν μέρος ἔτσι ὥστε νὰ ἀποξενώνεται ἄνευ λόγου ἀπὸ τὴν ἀρχαίαν. Καὶ ὅταν ἀργότερον ἐξεδώκαμεν τὰς «Εἰκόνας» ἐπροσπαθήσαμεν ὑπὸ τὸ ἴδιον πάλιν πνεῦμα νὰ γράψωμεν ὅλην τὴν ἀνέλιξιν τῆς μέσης καὶ νεωτέρας λογοτεχνίας εἰς ἓξ ἐπιστολὰς γραφείσας χάριν τῶν συμπατριωτῶν μας ἀντὶ ἄλλου προλόγου. Διότι πρὸ παντὸς ἔπρεπε νὰ γίνῃ καθαρὰ διάκρισις τῆς δημοτικῆς γλώσσης ἀναπτυσσομένης καὶ τῆς μαλλιαρῆς ἡ ὁποία κατασκευάζεται κατὰ τοὺς κανόνας τῶν τοπικισμῶν εἰς τὰ διάφορα μέρη.

Τίποτε ὅμως. Ἀνεπτύχθη φανατισμὸς καὶ ὁ φανατισμὸς δὲν καλοβλέπει. Ἀλλ' ὑπὸ τὸ νέον ἐκεῖνο ἐλεύθερον φύσημα τὸ ἑλληνικὸν πνεῦμα τῆς Πόλεως ἤρχισε νὰ πασπατεύῃ μερικὰς ἐθνικὰς εἰκόνας. Ὁ Πανταζῆς ἐδημοσίευσε τὰ τραγούδια τοῦ Βλάμη, ὁ Ἀποστολίδης ἄρχισε νὰ γράφῃ ἐλευθερώτερα, ὁ Σημηριώτης ἐξέδωκε τὰ «Μαῦρα Κρῖνα» καὶ κάτι ἄλλα ὥμορφα ποιηματάκια, ὁ Πορφυρογέννητος ἔγραψε μὲ δύναμιν τὶς «Παραλλαγὲς» ἡμεῖς ἐγράψαμεν τὶς «Φαναριώτισσες

Κυράτσες» εἰς ἠθογραφίας, ὁ Ἀκροθαλασσίτης ἐξέδωκε τῆς «Πινελιές», ὁ Γεωργιάδης μερικὰ ρεαλιστικὰ διηγηματάκια, ὁ Πίντζας τὸν «Γάμον τῆς Πεντάμορφης» καὶ ἄλλοι τινες ἄλλα. Ἐσχάτως δὲ ὁ Σαντοριναῖος, ὁ Μελαχρινός, ὁ Μπεκὲς καὶ ὁ Τώνης Χρηστίδης ἔγραψαν μὲ τὸ ἴδιον πνεῦμα. Ὅσον δὲ καὶ ἂν ὁ «Νουμᾶς» εἰς τὰ ἄρθρα του καὶ ὁ Ψυχάρης εἰς τὰ «Μῆλα καὶ Ρόδα» ἐνεθάρρυνε πολλὰ ἐξ αὐτῶν δὲν φαίνονται ὅμως τὰ περισσότερα ἄξια σοβαροῦ λόγου. Οὔτε ὅταν πρὸ πέντε ἐτῶν συνεστήθη νέον σωματεῖον «ἡ Τέχνη» μὲ πρόεδρον τὸν κ. Φυτίλην καὶ μὲ σκοπὸν καθαρῶς λογοτεχνικόν, οὔτε τότε παρήχθη κάτι ἄξιον. Τὸ «Τίμιο σπίτι» τοῦ κ. Λυμπουσάκη, ἡ «Νίτσα» καὶ τὸ «Δίχως ἀερογιάλι» τοῦ Φυτίλη ὅπως καὶ μερικὰ δράματα τοῦ κ. Καλεύρα δὲν εἶνε προωρισμένα νὰ ζήσουν.

Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λείπει ἀπὸ τὴν πνευματικὴν παραγωγὴν τῆς Πόλεως εἶνε ἡ σοβαρὰ μόρφωσις εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν φιλολογίαν. Μερικαὶ πολὺ ἐλαφραὶ γνώσεις τῆς ξένης φιλολογίας καὶ ἰδίᾳ τῆς γαλλικῆς δὲν εἶνε διόλου ἀρκεταί. Ἡ νεωτέρα ἑλληνοτεχνία πρέπει νὰ βασίζεται ἐπὶ μεγάλης ἑλληνομαθείας καὶ νὰ διαπλάσσεται ἐπὶ τῆς ἀρχαίας διαυγείας καὶ αἰσθητικῆς μὲ ὅλην τὴν σύγχρονον ζωὴν καὶ τὸ νέον αἷμα. Οἱ δὲ λόγιοι τῆς Πόλεως δὲν ἔδειξαν οὔτε ἔκτακτον τάλαντον οὔτε ἀληθινὴν καὶ δυνατὴν μόρφωσιν. Ἐπωφελούμενοι τῆς ἐλλείψεως αὐτῆς οἱ καθηγηταὶ τῆς Καθαρευούσης ἐξοδεύουσι ρητορείαν ὁλόκληρον εἰς τὴν ἀνάγκην τῆς ἀρχαίας γλώσσης. Ἀλλὰ ποῖος δημοτικιστὴς διημφισβήτησε τοῦτο; Δυσυχῶς ἐσυκοφάντησαν ἀκόμη περαιτέρω. Κατήγγειλαν εἰς τὴν ἀκολασίαν, ποὺ διευθύνει τὴν ἐκπαίδευσιν, πάντα νεωτερίζοντα μαθητήν, διδάσκαλον καὶ ἔφορον ἐν ὀνόματι τῶν ἱερῶν καὶ τῶν πατρώων! Ἐδημαγώγησαν τὸ πλῆθος μὲ πλείστας χαλκεύσεις τῆς γλώσσης φαντασιώδεις καὶ ἠνάγκασαν τὴν ἐκκλησίαν τοὺς μὲν νὰ ὑποβάλῃ εἰς ὅρκον πίστεως, τοὺς δὲ νὰ διώξῃ ὡς αἱρετικούς. Ὅπως πάντοτε γίνεται, οἱ τελευταῖοι αὐτοὶ ἦσαν οἱ εὐφυέστεροι, οἱ ἐμβριθέστεροι, οἱ καλύτεροι. Καὶ ἡ Πόλις μας διὰ κάμποσα χρόνια ἐσταμάτησε.

ΝΙΚΟΛΑΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΑΔΗΣ

ΑΠΟ ΤΟ ΜΟΝΑΧΟΝ

Δραματικὴ φιλολογία — Ἕνας νέος Γερμανὸς ποιητὴς

Ἀν ἴσως εἶναι ὑπερβολικὴ ἡ ἰδέα ὅτι εἰς τὴν Γερμανίαν δὲν ἤκμασε ἀκόμη ἕως τώρα μία γνησία δραματικὴ τέχνη, ἐν τούτοις εἶναι ἀναμφισβήτητον ὅτι ἀπὸ τὴν σύγχρονον γερμανικὴν θεατρικὴν παραγωγὴν λείπει ἐντελῶς σχεδὸν ὁ καθαυτὸ δραματικὸς χαρακτήρ. Ἡ ἀξία καὶ αὐτῶν τῶν ὡραίων δραματικῶν ὑποσχέσεων τοῦ Χάουπτμαν, ποὺ διεψεύσθησαν τόσον ἀπογοητευτικά, εἶναι περισσότερον εἰς τὴν ψυχολογικὴν ἀνάλυσιν τῶν προσώπων καὶ τὴν ἀριστοτεχνικὴν παράστασιν τοῦ περιβάλλοντος, παρότι εἰς τὴν δραματικὴν πλοκὴν καὶ σύγκρουσιν. Τὰ θεατρικὰ ἔργα τοῦ βιεννέζου Ἀρθούρου Σνίτσλερ εἶναι ὡραῖοι, πνευματώδεις διάλογοι, χωρὶς ὅμως σκηνικὴν κίνησιν καὶ δρᾶσιν, ὁ Ὄφμανσταλ ἀπομένει καὶ εἰς τὰς δραματικὰς συνθέσεις του πάντοτε ὁ λυρικὸς ποιητής, ὁ Λούδβιγ Τόμα, μὲ ὅλην τὴν ἐπιτυχίαν τῆς «Ἠθικῆς» του καὶ τὴν ἀξίαν ποὺ ἔχει τὸ ἔργον αὐτὸ ὡς κοινωνικὴ σάτυρα, εἶναι μᾶλλον ἠθογράφος καὶ στὰς σκηνικάς δοκιμάς του παρὰ δραματικὸς δημιουργός. Δύο τρεῖς ἀπαρχαὶ τοῦ Στοῦκεν προδίδουν ἀρκετὴν δραματικὴν φλέβα, ἀλλὰ πνίγονται εἰς τὴν ὑπερρομαντικὴν ὁμίχλην καὶ ὁ ἕκτακτος λυρικὸς τεχνίτης Μὲξ Δάουτενδαϊ ὅταν ἠθέλησε νὰ δώσῃ τελευταίως δεῖγμα καὶ τῆς δραματικῆς του ἱκανότητος, ἐξέπεσε εἰς ἀκαλαισθήτους μυθιστορικὰς περιπετείας. Προσπάθεια δραματοποιήσεως μεσαιωνικῶν χρονικῶν, ἱστοριῶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴν τῆς Ἀναγεννήσεως, τὸ ἐξωτικόν, τὸ φανταστικὸν μὲ θέμα ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον τὸν ἐρωτισμόν, ποὺ ἀνησυχεῖ ἕνα στενὸν κύκλον τῆς συγχρόνου κοινωνίας, εἶναι ἡ σφαῖρα ὅπου στρέφεται ἡ δραματικὴ ἐμπνευσις τῶν σημερινῶν θεατρικῶν συγγραφέων τῆς Γερμανίας, χωρὶς νὰ ἠμπορῇ νὰ εὕρῃ μίαν ἀπήχησιν εἰς τὸ εὐρύτερον κοινὸν καὶ νὰ κινήσῃ ἕνα ζωηρὸν ἐνδιαφέρον ἔξω ἀπὸ τὰς στενὰς φιλολογικὰς κλίκας. Κάποιον θόρυβον ἔξω ἀπὸ αὐτὰς ἔχουν κάμει βέβαια τὰ θεατρικὰ ἔργα τοῦ Φράνκ. Βέντεκιντ, ὅμως καὶ αὐτὸς ὁ θόρυβος δὲν ὀφείλεται στὴν δραματικὴν ἢ ποιητικὴν ἀξίαν των, ἀλλὰ εἰς τὴν βάναυσον ἐκκεντρικότητά των καὶ εἰς τὸν κυνικὰ ἐρωτικόν των χαρακτῆρα.

Μέσα εἰς μίαν τόσην στασιμότητα καὶ ξηρότητα τῆς θεατρικῆς παραγωγῆς ἦτο ἐπόμενον νὰ θεωρηθῇ ὡς μέγα γεγονὸς ἡ ἐμφάνισις ἑνὸς ἔργου ἔχοντος ὅλα τὰ στοιχεῖα τοῦ δράματος καὶ ὅλα τὰ πρσσόντα ποὺ ἠμποροῦν νὰ συγκινήσουν τὸ μικρὸν καὶ μέγα πλῆθος. Ἡ «Πίστις καὶ Πατρίδα» (Glaube und Heimat), ὅπως λέγεται τὸ δρᾶμα αὐτό, ποὺ ἐξεδόθη καὶ πρωτοπαρεστάθη κατὰ τὰς ἀρχὰς αὐτοῦ τοῦ ἔτους, ἔκαμε ἀληθινὴν κατάκτησιν εἰς τὰ γερμανικὰ καὶ αὐστριακὰ θέατρα, καὶ ὁ Τυρολέζος συγγραφεύς του Κάρολος Schönherr ἐχαιρετίσθη ἀπὸ τὸν πρωσσικὸν ἰδίως τύπον ὡς ὁ ἀνσμενόμενος ποιητὴς τοῦ γερμανικοῦ ἔθνους.

Ἡ «τραγῳδία» αὐτὴ «ἑνὸς λαοῦ», ὅπως ὀνομάζει τὸ ἔργον του ὁ ἴδιος συγγραφεύς, εἶναι πράγματι ἕνα γνήσιον θεατρικὸν ἔργον. Ἡ ζωντανὴ ἐξέλιξις τῆς δράσεως, ἡ δραματικὴ πλοκὴ τῶν γεγονότων, ἡ συντομία καὶ ζωηρότης τοῦ διαλόγου, ἡ καλὴ διαγραφὴ τῶν περισσοτέρων προσώπων εἶναι προσόντα ποὺ ἀναγνωρίζονται καὶ ἀπὸ ἐκείνους, οἱ ὁποῖοι ἀποδίδουν τὴν καταπληκτικὴν ἐπιτυχίαν τοῦ ἔργου μᾶλλον εἰς τὴν ἐξωτερικήν του θεατρικότητα, εἰς τὴν ἀρκετὴν δόσιν αἰσθηματικότητος, ἡ ὁποία ἐνεργεῖ τόσον ἀσφαλῶς στὸ πολὺ κοινόν, καὶ εἰς τὸ θέμα, ποὺ ἔστω καὶ ἀκουσίως τοῦ συγγραφέως κάμνει τὸ ἔργον νὰ φαίνεται ὡς δρᾶμα *μὲ σκοπόν*. Διότι τὸ ἔργον εἶναι ἡ τραγῳδία μιᾶς οἰκογενείας στὰ βουνὰ τοῦ Τυρόλου κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς ἀντιμεταρρυθμιστικῆς κινήσεως εἰς τὴν Αὐστρίαν, ὅταν οἱ χωρικοὶ ποὺ ἠσπάζοντο τὸ λουθηρανὸν δόγμα ἐδιώχνοντο ἀπὸ τὸ πάτριον ἔδαφος. Εἰς τὸν ἥρωα τοῦ δράματος τίθεται τὸ πρόβλημα: ἢ νὰρνηθῇ τὴν πίστιν του ἢ νὰ ἐκπατρισθῇ. Καὶ αὐτοῦ ἐπάνω πλέκονται δραματικὰ αἱ τρεῖς πράξεις τοῦ ἔργου. Ἡ μοῖρα ποὺ κυνηγᾷ τὸν χωρικὸν Ρὸττ καὶ τὴν οἰκογένειάν του ἐκπροσωπεῖται μὲ τὸν ἀξιωματικὸν τοῦ καθολικοῦ αὐτοκράτορος, ὅλαι αἱ ἀνθρώπιναι κακίαι ζωγραφίζονται στοὺς καθολικοὺς χωρικούς, καὶ τὸν ἔλεον τοῦ θεατοῦ τὸν κινοῦν οἱ διωκόμενοι ὀπαδοὶ τοῦ νέου δόγματος. Ἐξ αὐτοῦ καὶ ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ προτεσταντικοῦ πρωσσικοῦ τύπου καὶ αὐτοῦ ἀκόμη τοῦ Κάϊζερ, ποὺ λησμονοῦντες ὅτι τὴν ἰδίαν στιγμὴν ἐξαναγκάζουν αὐτοὶ τοὺς Πολωνοὺς νὰ ἐκπατρισθοῦν, χειροκροτοῦν μαζὶ μὲ τὰς δραματικὰς σκηνὰς τοῦ ἔργου τοῦ Schönherr καὶ τὰς αἰσθηματικάς του φράσεις, μὲ τὰς ὁποίας ἐξυμνεῖται ἡ ἀγάπη καὶ ἡ προσκόλλησις στὸ πάτριον ἔδαφος.

Ἦτο φυσικὸν ἡ κριτικὴ τοῦ καθολικοῦ τύπου νὰ μὴ δείξῃ τὸν ἴδιον ἐνθουσιασμὸν διὰ τὸ δρᾶμα. Μαζὶ μὲ τὰς ἀντιρρήσεις, ποὺ ἠγέρθησαν ἀπὸ καθαρῶς αἰσθητικὴν ἄποψιν διὰ τὴν ὑπερτίμησιν γενικῶς τῆς καλλι-

τεχνικῆς ἀξίας τοῦ ἔργου, ἠνώθη καὶ ἡ πολιτικοθρησκευτικὴ διαμαρτύρησις τῆς κληρικόφρονος μερίδος. Ἔφθασαν μέχρι τοῦ νὰ κατηγορήσουν τὸν Schönherr πὼς ἀντέγραψε ἕνα μυθιστόρημα καὶ πὼς ἔκλεψε τὴν ὑπόθεσιν ἀπὸ ἕνα παλαιὸν δρᾶμα. Τὸ δρᾶμα αὐτὸ ἐξετάφη καὶ ἐπαίχθη αὐτὰς τὰς ἡμέρας ἐδῶ στὸ Μόναχον. Καὶ ἀπεδείχθη ἡ ταὐτότης τοῦ θέματος, ἀλλ' ἀπεδείχθη ἐπίσης καὶ τὸ ὅτι εἰς τὴν τέχνην δὲν ἔχει τόσην σημασίαν τὸ θέμα ὅσον ὁ τρόπος τῆς διατυπώσεώς του. Τέλος πάντων ὁ ποιητὴς τῆς «Πίστεως καὶ Πατρίδος» ἔγινε ὁ φιλολογικὸς ἥρως τῆς ἡμέρας καὶ συγκεντρώνει διὰ τὴν ὥραν τὸ μεγαλύτερον ἐνδιαφέρον τοῦ γερμανικοῦ κοινοῦ. Διότι εἶναι καὶ διηγηματογράφος συνάμα καὶ πρὸ ἡμερῶν, ἐνῷ ἕνας κληρικὸς ὡμιλοῦσε εἰς μίαν δημοσίαν αἴθουσαν τοῦ Μονάχου ἐναντίον τοῦ δράματός του, αὐτὸς εἰς ἄλλην αἴθουσαν ἐδιάβαζε μερικὸς ἀπὸ τὰς ἱστορίας του. Ἦσαν ὅλαι μικρὰ καλλιτεχνήματα, ἁπλᾶ καὶ φυσικά, ἀντλημένα ἀπὸ τὴν ζωὴν τῶν χωρικῶν τοῦ Τυρόλου καὶ διηγημένα μὲ πολλὴν πλαστικότητα, ἴσως ὀλίγον τι τραχεῖαν, μὲ ἀρκετὸν χιοῦμορ, ἀλλὰ καὶ μὲ κάποιαν χροιὰν αἰσθηματικότητος. Καὶ κατὰ τοῦτο ἡ τέχνη τοῦ Schönherr ὑπολείπεται τῶν εἰς τὸ ἴδιον εἶδος ἀριστουργημάτων τοῦ περιφήμου βαυαροῦ συγγραφέως Λούδβιγ Τόμα, διὰ τὸ νέον ἔργον τοῦ ὁποίου θὰ γίνῃ λόγος ἄλλην φοράν.

ΘΑΝΟΣ ΒΑΕΚΑΣ

ΓΥΝΑΙΚΕΙΑ ΖΩΗ

«Δύκειον Ἑλληνίδων»

ΕΙΝΕ ἀρκετὲς ἡμέρες ποὺ ἑώρτασε σεμνὰ τὴν ἐπίσημη ἐμφάνισί του. Λίγοι δημοσιογράφοι, λίγοι καλλιτέχναι,—ζωγράφοι καὶ γλύπται,—λίγοι συγγραφεῖς, καὶ οἱ κυρίες τοῦ «Λυκείου». Ἀβρότατοι θαυμασμοί, σὲ ὡραῖες ἐκφράσεις, ἐφτερούγιζαν ἀπὸ τὰ στόματα τῶν ποιητῶν, ποὺ ἐλάμβαναν σὰν εὐχάριστο ἀντάλλαγμα ἄχνιστὸ τσάϊ καὶ γλυκίσματα ἀπὸ τὶς ἱδρύτριες τοῦ Συλλόγου. Τὸ καρυδένιο πάτωμα ἀντηχοῦσε ἀπὸ ἐλαφροπατήματα, καὶ σχήματα βιαστικῶν ποδιῶν, μικρούτσικα, ἐφαίνοντο μιὰ στιγμὴ κι' ἐχάνοντο μέσα στὴν κίνησι. Ὅμιλοι, ὅμιλοι στὰ τραπέζια τοῦ Χόλ, — καθένας καὶ καθεμιὰ μὲ τὸν δικό του ἄνθρωπο καὶ τὸ φίλο. Ὁμιλίες εὔμορφες, μὲ χαμηλὴ τὴ φωνὴ — χωρὶς τὸ θόρυβο τῶν συνηθεισμένων πανηγυριῶν. Οἱ δουλευταὶ τῶν Καλῶν τεχνῶν, ἕνα εὐγενικὸ μυστήριο, μιὰν πνευματικὴν εὐμορφιάν, μιὰν γαλήνην γλυκειάν, ἀπαλόφτερην, ἁπλωσαν στὶς αἴθουσες τοῦ Λυκείου, ποὺ ἁλαλάζουν καὶ βουΐζουν σὰν μελισσῶνας στὴν κάθε συγκέντρωσι τῶν Κυριῶν.

Εἶδαν καὶ τὴν ἔκθεσι οἱ ξένοι μας μὲ τὰ καλλιτεχνηματάκια τῆς Φλωρᾶ-Καραβία, τῆς Γεωργαντῆ, τῆς Τσίλερ, τῆς Ναυπλιώτου καὶ ἄλλων, ποὺ δὲν τὶς ἔχω πρόχειρες. Κι' ἀκόμα εἶδαν τὰ ὡραῖα εὐγενικὰ παραπετάσματα μὲ τὶς πράσινες γιρλάντες ἀπὸ κισσοὺς — πάλι ἔργα μεγάλης ὑπομονῆς καὶ καλαισθησίας τῶν γυναικῶν ζωγράφων μας — καὶ τὴν ἀρχαϊκὴ ἐπίπλωσι τῆς βιβλιοθήκης τοῦ Λυκείου. Δὲν θὰ μιλήσω γιὰ τὴν τεχνικὴ ἐκτέλεσι αὐτῶν τῶν ἐπίπλων. Οὔτε γιὰ τὴν διαφορὰ ποὺ ἔχουν μεταξύ τους στὴν ἔκφρασι τῆς γραμμῆς καὶ τῆς πινελιᾶς ἀκόμα, ἀφοῦ δὲν τὰ ἐδούλευσεν ὅλα ἡ ἰδία καλλιτέχνις. Γιατὶ αἰσθητικῶς ἔτσι ἦταν σωστό. Μιὰ ποὺ ἐπρόκειτο γιὰ παραστάσεις ἀρχαῖες τοῦ ἴδιου καιροῦ, νὰ ἀφήσουν μιὰ κυρία — τὴν πιὸ καλλιτεχνικὴ ποὺ θὰ ἔκριναν ὅσες εἶνε ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων — νὰ τὰ ἀναλάβῃ. Ὥστε σήμερα ἡ βιβλιοθήκη τοῦ Λυκείου τῶν Ἑλληνίδων νὰ παρουσιάζῃ σύνολον ἐργασίας, ἔκφρασιν ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ χεριοῦ, ἐκτέλεσιν καλλιτεχνικῆν μιᾶς ἀντιλήψεως. Ἐπὶ τέλους. Εἶπα. Τὸ κρῖμα, τὸ αἰσθητικὸ αὐτὸ κρῖμα ἂς τὸ ἔχουν ὅσες ἔδωκαν ψῆφον εἰς τὴν ἰδέαν—μιᾶς τέτοιας κομματιαστῆς ἐργασίας. Ἐδῶ πρόκειται γιὰ κάτι ἄλλο. Γιατί ν' ἀρχίσωμεν ἀπὸ τὴν ἀρχήν. Ἀπὸ τὶς ἀρχαίες παραστάσεις, ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα ἀνάγλυφα, ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα σχέδια. Γιατὶ νὰ ζοῦμε μὲ τὸ αἰώνιο ἀναμάσημα αὐτοῦ τοῦ παρελθόντος, ἀφοῦ ἔχουμε παράγ, κι' ἂν δὲν ἔχουμε, ἀφοῦ ἐπὶ τέλους ἔχουμε μιὰν σκέψιν ποὺ μπορεῖ νὰ δημιουργήσῃ ἕνα παρόν. Ὅλη ἡ Ἑλλὰς κοντεύει νὰ χαθῇ, νὰ σβυσθῇ ἀπὸ τὴν ἱστορίαν τοῦ συγχρόνου κόσμου, ἐξ αἰτίας μιᾶς ἡμέρας δικῆς της, ποὺ δὲν τὴν ἔχει, ποὺ δὲν μπορεῖ νὰ τὴν ἀποκτήσῃ. Μιᾶς ἡμέρας χαρακτηριστικῆς τοῦ «σήμερα». Καὶ τώρα ἐμεῖς, οἱ νέες γυναῖκες, οἱ πνευματικώτερες, οἱ ἐργατικές, μὲ τὴν δύναμι τῆς κατακτήσεως καὶ τῆς ἐπιβολῆς — κι' ἐμεῖς πίσω. Ἀντὶ νὰ ζητήσουμε τὴν πηγὴν τῆς δουλειᾶς καὶ τῆς φαντασίας στὴν ἡμέραν μας τὴν θαμπήν, τὴν ἀχρωμάτιστην, τὴν ἄδειαν ἀπὸ ἔργα, στὴν ζωήν μας ποὺ ρέει ὁκνά, γιατὶ δὲν ἔχουμε τὴν δύναμι νὰ ταχύνουμε τὸν παλμό της ἐμεῖς οἱ ἴδιοι. Οἱ ἀγροί μας, τὰ σπίτια μας. οἱ ἀγορές μας, ἡ αἴσθησις τοῦ πόνου καὶ τῆς χαρᾶς, ποῦνε ἀλλοιώτικη ἀπὸ ἄλλοτε, οἱ ἀνάγκες καὶ οἱ συνθῆκες, ἡ βιοπάλη κ' ἡ ματαιοδοξία τῆς ἐποχῆς, ποὺ ψευτολάμπει, καθημερινὰ μᾶς δίνουν ὅλο καὶ νέες σύγχρονες εἰκόνες — μὰ ποῦ νὰ τὶς δοῦμε. Περιφρονοῦμε τὴν σκιὰ τοῦ ἑαυτοῦ μας— κι' ὅμως ἀξίζει πολύ, γιατὶ εἶνε ἡ σκιά μας ἡ σημερινή. Κ' ὅ,τι σημερινό, μὰ καὶ ἡ πιὸ μικρὴ εἰκονίτσα, εἶνε πολύτιμο. Μάλιστα γιὰ τὸ μέλλον, ποὺ θὰ θελήσῃ νὰ μᾶς μελετήσῃ — καὶ δὲν θὰ μᾶς βρῇ πουθενά. Σὲ μιὰν ἀνυπαρξία φρικτὴ θὰ βυθισθῇ ἡ Ἑλλὰς τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος, ποὺ τὴν ἀποτελοῦν ὅλο κι' ἀδύνατοι, χαρτένιοι ἄνθρωποι.

Πρὸ ἐτῶν καλλιτεχνικὴ σχολή, μὲ διευθυντὴν τὸν αἰσθητικὸν κ. Μιχαηλίδην, εἶχε ἐργασθῇ μοναδικὰ μέσα στὰς Ἀθήνας. Εἶχε ἀρχίσῃ ἀπὸ τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ σχέδια, μόνο καὶ μόνο γιὰ νὰ πάρῃ κατὰ σειρὰ τὶς ἐποχὲς καὶ νὰ φθάσῃ βαθμηδὸν ὡς τὴ σημερινὴ καὶ νὰ σταθῇ πειὰ ἐκεῖ. Οἱ κυρίες τοῦ Λυκείου ἀντὶ νὰ ἐξακολουθήσουν ἀπὸ τὸ σημεῖον ἐκεῖνο, συνεχίζοντας τὸ καλὸ ἔργο τῆς σχολῆς, ποὺ ἔκλεισε ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν Ἑλλήνων, ἄρχισαν πάλι ἀπὸ τὴν ἀρχή. Πάει. Εἴμαστε προσωπιδοφόροι ὅλοι. Ἡ θάνηκουμε στὸ παρελθόν, ἢ δὲν θ' ἀνήκουμε σὲ καμιὰν ἐποχήν. Ἄνθρωπον σημερινὸν θέλω. Δόστε μου ἄνθρωπον τέτοιον, κι ἐγὼ μὲ τὸ ἴδιο κορμί μου νὰ θρέψω τὸ καμίνι του — ποὺ θὰ πυρώσῃ τὸ σίδερο γιὰ τὰ ἔργα τὰ σημερινά.

Η ΑΘΗΝΑΙΑ

Η ΜΟΔΑ

ΠΩΣ νὰ χαρακτηρίσῃ κανεὶς τὴν τάσι τῆς ἐπιδείξεως ποὺ ἔχουν τώρα τελευταῖα οἱ Ἑλληνίδες μας. Νὰ βγαίνουν στὸ δρόμο φανταχτερὰ ντυμένες, μὲ χρώματα χτυπητά, φορτωμένες μὲ χίλια δυὸ στολίδια, μὲ κορδόνια ἀπὸ 'δῶ ποὺ καταλήγουν σὲ φούντες, κι' ἀπὸ 'κεῖ μὲ κάτι τσάντες μακρυὲς σὰν σακκούλια, κεντημένες μὲ πούλιες καὶ μὲ τιρτίρι καὶ μὲ μετάξι, εἴτε κατασκευασμένες ἀπὸ πρόστυχα βελοῦδα κι' ἀπὸ ἄλλα παληοπράγματα.

Γι' αὐτὸ σήμερα θὰ εἰπῶ δυὸ λόγια γιὰ τὴν ἀμφίεσι τοῦ δρόμου, ποὺ εἶνε κι' αὐτὴ μιὰ μεγάλη τέχνη. Ἐδῶ λίγες ξεύρουν τὴν ἁπλῆν κομψότητα καὶ τὴν ἀριστοκρατικὴ ἐμφάνισι. Ὅσες εἶνε ἀπὸ εὐγενικὴ καταγωγή, κι' ἔχουν ζήσῃ σὲ ἀληθινὰ ἑλληνικὸν ἀρχοντικὸν κόσμον, καὶ οἱ ἄλλες — ποὺ ἔτυχε, συνδυάζοντας τὴν ἔμφυτην αἰσθητικὴν ὀξυδέρκειαν μὲ τὴν καλλιτεχνικὴν μόρφωσι, νὰ εἶνε οἱ γυναῖκες οἱ ἐξαιρετικές. Ὅμως αὐτὲς ποὺ ὑπάγονται στὶς δυὸ καιηγορίες εἶνε πολὺ λίγες, κι' ἔτσι οἱ ἄλλες, οἱ ἀκαλαίσθητες, οἱ στολισμένες σὰν νὰ πηγαίνουν νὰ ἐκτεθοῦν σὲ κανένα χωριάτικο παζάρι — ἀπομένουν ἕνα πλῆθος.

Κάμνοντας κανεὶς ἕνα γῦρο στοὺς περιπάτους, στὶς πλατεῖες καὶ στοὺς κεντρικοὺς δρόμους τῶν Ἀθηνῶν, νοιώθει ἀμέσως τὸ ἄρρωστο, τὸ ἀπολίτιστο γοῦστο τῶν γυναικῶν μας. Ὅσο ἀξίζει ἐκείνη ἡ ὁδὸς Σταδίου μὲ τὰ ἠλεκτρικά της ποὺ δείχνουν σὰν χαρτένια τὰ

Φόρεμα ντιρεκτουὰρ
ἀπὸ τσόχα πράσινη

Φόρεμα
ἀπὸ μαῦρο βελοῦδο

δυνατόχρωμα φορέματα κι' ἀκόμα δείχνουν σὰν μαδημένα ὀρνίθια τὰ κεφάλια τῶν Ἑλληνίδων μὲ τὰ ὁλόρθα fantaisie καὶ τοὺς ὁλόρθους, φουσκωμένους μὲ σύρματα, φιόγκους.

Ὅμως ἐδῶ δὲν πρόκειται νὰ μετρήσω τὶς ἀσχημιές μας. Καὶ δὲν θὰ τὶς ἀνόμαζα καθόλου, ἂν δὲν ἤξευρα πὼς ἔτσι τὶς αἰσθανόμεθα βαθύτερα. Κι' αὐτὸ εἶνε ὅλο. Νὰ αἰσθανθοῦμε τὸ ἄσχημο ποὺ ἔχουμε γιὰ νὰ μπορέσουμε μὲ τὶς σχετικὲς παρατηρήσεις νὰ ἐλθουμε στὸ δρόμο τῆς καλαισθησίας. Εἶνε τόσο ἁπλός, κι' ἕνα χαμηλωμένο φῶς τὸν λούζει σεμνὰ — ἴδιο τὸ φῶς ἑνὸς βαθυσυλλόγιστου δειλινοῦ. Οἱ δυνατὲς λάμψεις — γυναῖκες, θαρρεῖς, γεμάτες αὐθάδεια καὶ ψεντιά — τὰ πολύπλοκα στολίδια, τὰ χρώματα ποὺ φωνάζουν ἀπὸ μιὰ ὥρα μακρυά, δὲν πηγαίνουν στὶς γυναῖκες τῆς Ἑλλάδος, ποὖχαν προμάμμες ντυμένες στὶς σεμνὲς κι' ἁπλούστατες χλαμύδες — βασίλισσες καὶ θυγατέρες τοῦ λαοῦ, ὅλες τὸ ἴδιο σχέδιο, τὴν ἀπαράλαχτη γραμμή.

Κι' οὔτε ὁ οὐρανός μας, ὁ ξάστερος αἰώνια σὰν μάτια παιδιοῦ, κι' οὔτε ὁ κάμπος μας ὁ ὁλόσπαρτος μὲ χίλια φωτεινὰ λουλούδια, κι' οὔτε τὰ βουνά μας ποὖχουν σὰν γονατιστὰ ἀποκοιμηθῇ τόνα δίπλα στάλλο στοὺς γλυκοὺς ὀνειρεμένους ἡσκιους, ποὺ χύνονται ὁμορφώτεροι ὅσο καὶ γέρνει ἡ ἡμέρα, — μὰ τίποτα, τίποτα δικό μας δὲν θέλει τὸ φορτωμένο ντύσιμο στὴν γυναῖκα. Ὅλα ξέρουν μὲ τὴν ἀκτινωτὴ ἐμορφιά τους νὰ μεγαλώνουν τὴ χάρι τῆς κάθε μορφῆς, νὰ τὴ δείχνουν σὰν λαμπερὸ πετράδι. Γι' αὐτὸ σὲ πλαίσιο τόσο ἁπλὸ ὅπως ἡ φύσις μας; ἡ εἰκόνα πρέπει ἀκόμα πιὸ ἀπέριττη — ὅμοια μὲ τὰ ἀρχιτεκτονικὰ θεμέλια τῶν Ἀθηνῶν τοῦ παληοῦ καιροῦ.

Τότε ἡ Ἑλλὰς θὰ ἔχῃ Ἑλληνίδες καὶ στὴν ἐμφάνισι, — σὰν ξαναγυρίσουμε ὄχι στὴ γραμμὴ καὶ στὸ σχέδιο ἀπότομα τῶν ἀρχαίων γυναικῶν, μὰ στὴν καλαισθησία τους τὴν αὐστηρὴ καὶ ἀπέραντη. Σήμερα ἔχουμε γυναῖκες, ὄχι παιδιὰ τῆς Ναυσικᾶς — ἀλλὰ ἀντιφεγγίσματα τῆς γαλλικῆς ἐφήμερης καπριτσιόζικης μόδας, ποὺ ὅλο κυλᾷ ἀνήσυχα, ἀλλὰ σκιαγραφίες ἄσχημες γιατὶ εἶνε ἀταίριαστες μὲ τὸ πλαίσιο ποὺ εἶπα, καὶ κινοῦνται μὲ ξένη ψυχή.

Στοὺς βαρεῖς οὐρανούς, στὶς σκοτεινὲς χῶρες, στὰ μαυροκαπνισμένα δρακοντόσπιτα ἀνάμεσα, στὴ βροχὴ καὶ στὴν ὁμίχλη καὶ στὴ βία τῆς ζωῆς καὶ στὴ βία τοῦ θανάτου — ἐκεῖ πηγαίνει κάθε παράξενο καὶ πολύπλοκο, κάθε ποὺ γυαλίζει καὶ θαμπώνει καὶ σκλαβώνει τὸ μάτι. Τὸ μάτι, ποὺ συνειθισμένο στὴν καταχνιά, θέλει σπίθα γιὰ νὰ ξαφνιασθῇ. Ὅμως μόνο ἐκεῖ. Ἐδῶ τὸ φῶς μας, ὅλα μας γύρω, ἡ ψυχὴ τοῦ τόπου μας, ποῦνε σὰν μιὰ γιγάντια πεταλούδα μυριόχρωμη ποὺ χαρίζει φῶς καὶ στὶς πέτρες, ἂς γίνῃ ὁδηγήτρα σὲ μιὰν ἁπλήν, ἐλεύθερην, ἁπλὴν ἀχνόχρωμην περιβολήν.

Τόσα κι' ἄλλα τόσα θὰ μποροῦσα νὰ εἰπῶ ἂν ἤξευρα πὼς θὰ ξερρίζωνα τὸ πρόστυχο κεραμιδὶ γεράνι ποὺ ἔχουμε μέσα μας καὶ μὲ τοὺς τόνους του ρυθμίζει τὴν αἰσθητική μας.

Η ΑΘΗΝΑΙΑ

ΕΙΔΗΣΕΙΣ — ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ — ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ

ΕΙΣ τὴν «Revue» ὁ κ. Γαβριὴλ Μονὸ δημοσιεύει ἀνεκδότους ἐπιστολὰς τοῦ ποιητοῦ Βερανζέρου πρὸς τὸν Μισελέ. Εἰς μίαν ἐξ αὐτῶν μὲ χρονολογίαν 7 Μαΐου 1853 ὁ ποιητὴς γράφει πρὸς τὸν ἱστορικὸν «Ξεύρετε, ὅτι ὁ Δαβὶδ ντ' Ἀνζὲρ ἐγύρισε καὶ ἐπὶ τέλους ξαναεἶδε τὸ ἀτελιέ του, ποὺ δὲν ἠμποροῦσε νὰ ζήσῃ μακριά του. Θὰ πιστέψετε ὅτι εἰς τὴν Ἀθήνα, (θέλει βέβαια νὰ εἴπῃ στὸ Μεσολόγγι. Σημ. Π.) ὅταν ἐπῆγε νὰ ἐπισκεφθῇ τὸ μνημεῖον τοῦ Βότσαρη, εὑρῆκεν ἀκρω-

τηριασμένον καὶ σκεπασμένον μὲ ἀγκάθια τὸ χαριτωμένο πρόσωπο τοῦ παιδιοῦ, ποὺ ἔγραφε τὸ ὄνομα τοῦ ἥρωος; τὸ θαυμάσιο μυθιστόρημα ποὺ τὸ εἶχε κάμει δῶρον εἰς τὴν Ἑλλάδα; Νά, πῶς περιποιοῦνται οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες τ' ἀριστουργήματα τῆς τέχνης. Πῶς τὸ ἴδιον ἔδαφος, ὁ ἴδιος οὐρανὸς παράγουν ἀνθρώπους τόσον διαφορετικούς; Τί θὰ εἴμαστε εἰς τὸ ἔτος 2000;»

Δὲν ἠξεύρομεν τί θὰ εἶναι οἱ ἄλλοι λαοί, ἀλλ' ἡμεῖς καθὼς φαίνεται δὲν θὰ ἔχωμεν ἀλλάξει καὶ πολύ, ὅσον ἀφορᾷ τὴν περιποίησίν μας πρὸς τ' ἀριστουργήματα τῆς τέχνης.

Ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀστρονόμους καὶ μαθηματικοὺς περιμένεται μὲ ἀνυπομονησίαν ἡ πλήρης κατασκευὴ τοῦ μεγαλυτέρου τηλεσκοπίου τοῦ κόσμου, τὸ ὁποῖον κατασκευάζεται εἰς τὴν πόλιν Κεμπὲκ τοῦ Καναδᾶ. Ἡ κατασκευὴ πλησιάζει νὰ τελειώσῃ. Τὸ τηλεσκόπιον αὐτὸ ἐσχεδιάσθη ἀπὸ τὸν καθηγητὴν Σλόζκαπ κατὰ τὸ 1907. Τὰ ἔξοδα τῆς κατασκευῆς προσέφερεν ὁ πλούσιος γαιοκτημόνων τοῦ Καναδᾶ κ. Παῦλος Μιρμάν. 800 χιλ. φρ. στοιχίζουν μόνον τὰ μηχανήματα, ποὺ θὰ βοηθοῦν τὴν περιστροφὴν τοῦ κολοσσιαίου τούτου τηλεσκοπίου.

Τὸ μαῦρον τριαντάφυλλον, τὸ ὁποῖον πρὸ ὀλίγου ἀκόμη καιροῦ ἐθεωρεῖτο ἀδύνατον νὰ παραχθῇ, καλλιεργεῖται τώρα εἰς τοὺς κήπους ἑνὸς κηπουροῦ τῆς Πετρουπόλεως. Τὸ χρῶμα τοῦ τριαντάφυλλου αὐτοῦ εἶναι βαθύτατον· τὸ ἄρωμά του θαυμάσιον· διατηρεῖται δὲ δροσερὸν καὶ μετὰ τὴν ἀποκοπήν του 4-8 ἡμέρας. Ἡ τιμή του ἐννοεῖται ὅτι εἶναι μεγάλη. Οἱ πλούσιοι τῆς Πετρουπόλεως πληρώνουν τὸ καθένα 30 ρούβλια.

Ὅτι ὁ ἥλιος ἐξασκεῖ μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ χαρακτῆρος τῶν ἀνθρώπων, εἶναι ἀλήθεια ἐπιστημονική, λέγει μία Ἀγγλικὴ ἐφημερίς, ἡ ὁποία εἰς τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν εὑρίσκει καὶ τὴν μεταβολὴν τοῦ χαρακτῆρος τῶν Ἄγγλων κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη. Οἱ ἄνδρες ἔχασαν τὴν σοβαρὰν ἀκαμψίαν των καὶ οἱ νέοι εἶναι θεατρικώτεροι ἀπέναντι τῶν γυναικῶν. Εἰς δὲ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ ἐφετινοῦ θερμοτάτου θέρους ὀφείλονται αἱ ἀπεργίαι εἰς τὴν Ἀγγλίαν καὶ αἱ ταραχαί.

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΚΟΙ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΙ ΤΩΝ "ΠΑΝΑΘΗΝΑΙΩΝ„

Α΄ Διαγωνισμός. Προθεσμία 31 Δεκεμβρίου 1911. Θέμα: Τοπίον φθινοπωρινόν.

Β΄ Διαγωνισμός. Προθεσμία 31 Ἰανουαρίου 1912. Θέμα: Σκηνὴ ἀπὸ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων ἢ τῆς Πρωτοχρονιᾶς.

Γ΄ Διαγωνισμός. Προθεσμία 28 Φεβρουαρίου 191.. Θέμα: Τοπίον χειμωνιάτικο.

Δ΄ Διαγωνισμός. Προθεσμία 31 Μαρτίου 1912. Θέμα: Πορτραῖτο.

Τὴν προκήρυξιν τοῦ Διαγωνισμοῦ βλέπε εἰς τὸ τεῦχος τῆς 15 Ὀκτωβρίου 1911.

ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ

Ι. Σ. Ο. Κύπρον. Μαθητικὸν ἀκόμα. Ξεχάστε τὸ αὐτό, ἴσως μπορέσετε νὰ γράψετε καλύτερα. — Δ. Τσ. Κρήτην. Διαβάζετε, διαβάζετε, διαβάζετε. Καὶ ὅταν μὲ τὸ διάβασμα ὡριμάσῃ τὸ γοῦστο κλπ., ξαναδοκιμάσετε. Ἂς μὴ σᾶς λυπήσῃ, θὰ εἶναι γιὰ τὸ καλό σας.—Ε. Β. Ἀθήνας. Ἔχει δικαιώματα καὶ ἡ καθαρεύουσα. Δὲν τὴν ἀποκλείομε, ἐνόσω ὑπάρχουν ἄνθρωποι ποὺ τὴν γράφουν. Ἕνα περιοδικὸν εἶναι καθρέπτης τῆς πνευματικῆς ζωῆς τοῦ τόπου του. Αὐτὴ εἶναι ἡ δική μας ζωή: δική, ὡς ποὺ νὰ ἐπικρατήσῃ ἡ πιὸ δυνατή, ἡ ἀληθινή. Ἕως τότε θὰ πηγαίνουν οἱ δύο πλάϊ-πλάϊ σὰν ἀδερφές. — Ε. Ε. Ἀθήνας. Ἀφοῦ δὲν προφθάνετε διὰ τὶς 31 Δεκεμβρίου, προσπαθήσετε νὰ προφθάσετε τοὺς ἑπομένους: 31 Ἰανουαρίου, 28 Φεβρουαρίου κλπ. Φωτογραφικοὺς διαγωνισμοὺς θὰ ἐξακολουθήσωμε τακτικά.

ΟΛΙΓΟΣΤΙΧΑ

Ἀντὶ τοῦ διπλοῦ τεύχους τῶν Χριστουγέννων θὰ λάβουν οἱ συνδρομηταί μας, μαζὶ μὲ τὸ ἁπλοῦν τεῦχος, καὶ τὸν «Θρίαμβον» τοῦ κ. Ροδοκανάκη, εἰς ὡραίαν ἔκδοσιν τῶν «Παναθηναίων».

Ἡ συνέχεια τῆς μελέτης «Τὸ Μειδίαμα τῆς Ἀθηνᾶς» ἀναβάλλεται διὰ τὸ ἐρχόμενον τεῦχος.

Ἑλλανόδικος ἐπιτροπὴ διὰ τὴν προτομὴν τοῦ Σολωμοῦ εἶναι οἱ κ. κ. Γ. Ἰακωβίδης, Ἀριστοτέλης Ζάχος, Κ. Δημητριάδης, Παῦλος Νιρβάνας, Κίμων Μιχαηλίδης. Ὁ κ. Ζάχος ἀπουσιάζει δι' ὀλίγας ἡμέρας, καὶ ἡ ἀπόφασις τῆς ἐπιτροπῆς θὰ δημοσιευθῇ εἰς τὸ προσεχὲς τεῦχος.

Ἡ «Φιλαρμονικὴ» τοῦ Καΐρου ἵδρυσε ἐφέτος καὶ τμῆμα δραματικόν. Κατὰ τὴν πρώτην παράστασιν πρὸ ἑνὸς μηνὸς ἐδόθη τὸ μονόπρακτον δρᾶμα τῆς συνεργάτριας τῶν «Παναθηναίων» κυρίας Δημητρακοπούλου. Ἔπαιξαν αἱ κυρίαι Νίνα Λάντς, Μαρίκα Κογιάγια καὶ οἱ κύριοι Μάρκος Ἰατροῦ, Καλογερόπουλος, Περ. Σταματιάδης. Μετὰ τὴν παράστασιν τρίο μουσικὸν — βιολί, βιολοντσέλο καὶ πιάνο—ἀπὸ τοὺς κυρίους Ι. Πεντάκην, Ι. Χέλμην, Σαντίνην. Αἱ φιλολογικομουσικαὶ αὐταὶ παραστάσεις θὰ ἐπαναλαμβάνωνται κάθε δύο τρεῖς μῆνας.

Εἰς τὸ «Λύκειον Ἑλληνίδων» προαγγέλλονται διαλέξεις μὲ μικρὰς συναυλίας.

Ἑορτὴ ἑλληνικὴ τοῦ Λυκείου ὡρίσθη ἡ ἡμέρα τῶν Φώτων. Θὰ κοπῇ ἡ πήττα καὶ θὰ χορέψουν χοροὺς ἑλληνικοὺς μὲ εἰκόνας ἐκ τῆς ἑλληνικῆς ζωῆς. Ἡ ἑορτὴ θὰ τελειώσῃ μὲ κάτι ἀπρόοπτον, «ἀπὸ τὰς ὡραιοτέρας ἐκπλήξεις, τὰς ὁποίας θὰ ἠδύνατο νὰ ποθήσῃ κοινὸν ἀληθῶς ἑλληνικόν» λέγει ἡ «Ἐφημερὶς τῶν Κυριῶν».

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ

Τραγούδια τοῦ Βερανζέρου, μετάφρ. Λεων. Ραξέλου. Ἀθῆναι τυπογρ. «Ἑστία» Μάϊσνερ καὶ Καργαδούρη δραχ. 1.

Τίτλοι, Πρωτότυποι Ἐργασίαι, Μελέται Ἐπιστημονικαί, Ἐπιστημονικὴ Δρᾶσις, Σπήλιου Θ. Χαραμῆ ὑφηγητοῦ τῆς Ὀφθαλμολογίας ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ. Ἀθῆναι τυπογρ. Χιώτη.

Ὠδές, ποιήματα Γερασ. Σπαταλᾶ. Ἀθῆναι τυπογρ. Βεργιανίτη, δρ. 1.

Ἀγράμπελη, ποιήματα Στεφ. Βερνουδάκη. Ἀθῆναι, δραχ. 1.50.

Εἰκόνες ἐκ τῆς Ἀρχαίας Ἑλλην. Ἱστορίας. Ἀθῆναι Σύλλογος Ὠφελίμων Βιβλίων, δρ. 1.

Les Olympiennes, poènnes, Alek Skouffo. Paris Sansot, fr. 3.50.

Byzantinische Zeitschrift τόμος 20, τεῦχος 3 καὶ 4, Leipzig 30 Νοεμβρίου 1911.

Μουσική:
Berçeuse pour piano par D. Naoum.